

รายงานการศึกษากลุ่ม

(Group Report)

เรื่อง เด็กเร่ร่อนกับการมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา
: กรณีศึกษาเด็กเร่ร่อนในเขตกรุงเทพมหานคร

จัดทำโดย กลุ่มสิงโต

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ ๑

สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม

ประจำปี ๒๕๕๓

รายงานการศึกษากลุ่ม (Group Report)

เรื่อง เด็กเร่ร่อนกับการมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา

: กรณีศึกษาเด็กเร่ร่อนในเขตกรุงเทพมหานคร

จัดทำโดย กลุ่มสิงโต

๑. นางสาวฉันทนา	เจริญศักดิ์
๒. นายปรณต	สุวรรณมาลา
๓. นายอดิสร	รัมย์สนธิ์
๔. พ.ต.ท. สมิง	รอดรัตนะ
๕. นางกมลมาศ	กุลเจริญ
๖. นางปรีดา	ดีโยธา
๗. นายวรพจน์	พวงสุวรรณ
๘. นายอมรเทพ	อรุโณประโยชน์
๙. นายสุนทร	ชื่นศิริ
๑๐. ว่าที่ ร.ต. สิทธิพร	ธรรมเนียมงาม

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ ๑

สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม

ประจำปี ๒๕๕๓

สารบัญ

หน้า

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๒. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๒
๓. ขอบเขตการศึกษา	๒
๔. คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา	๒
๕. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจากการศึกษา	๓
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
๑. ความหมายของ “เด็กเร่ร่อน”	๔
๒. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์	๖
๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยง	๖
๒.๓ แนวคิดในการรับรองสิทธิเด็ก	๘
๒.๔ ทฤษฎีลำดับความต้องการของมนุษย์	๑๒
๒.๕ ทฤษฎี อี อาร์ จี	๑๓
๓. ความเป็นมา และสถานการณ์ของเด็กเร่ร่อนในประเทศไทย	๑๓
๔. สาเหตุของการกลายเป็นเด็กเร่ร่อน	๑๔
๕. สภาพความเป็นอยู่ของเด็กเร่ร่อน	๑๖
๖. การมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน	๑๗
๖.๑ โอกาสเสี่ยงต่อการกระทำความผิด	๑๗
๖.๒ รูปแบบ ลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา	๑๗
๖.๓ ความรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับเด็ก	๑๘
๗. ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง	๒๐
๘. แนวคิดในการศึกษา	๒๓

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

บทที่ ๓ ระเบียบวิธีการศึกษา

๑. รูปแบบการศึกษา	๒๔
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	๒๔
๓. ประชากรที่ศึกษา	๒๖
๔. วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูล	๒๖
๕. วิธีการรวบรวมข้อมูล	๒๖
๖. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูล	๒๗
๗. ข้อจำกัดในการศึกษา	๒๗

บทที่ ๔ ผลการศึกษา และอภิปรายผล

๑. ผลการศึกษาภาพรวม	๒๙
๑.๑ ส่วนที่ ๑ : เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล	๒๙
๑.๒ ส่วนที่ ๒ : ลักษณะส่วนบุคคลและสาเหตุการกลายเป็นเด็กเร่ร่อน	๓๒
๑.๓ ส่วนที่ ๓ : การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน	๔๐
๑.๔ ส่วนที่ ๔ : ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ	๔๕
๒. ผลการศึกษารายกรณี	๔๖
๓. อภิปรายผลการศึกษา	๕๕

บทที่ ๕ สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

๑. สรุปผลการศึกษา	๖๒
๒. ข้อเสนอแนะ	๖๔

บรรณานุกรม	๖๗
------------	----

ภาคผนวก	๖๙
---------	----

ประวัติคณะผู้ศึกษาวิจัย	๗๘
-------------------------	----

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับอายุ เชื้อชาติ สัญชาติ ภูมิลำเนา ระยะเวลาการทำงาน และสังกัดของครูข้างถนนผู้ให้ข้อมูล	๒๕
ตารางที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับเขตพื้นที่ จำนวนเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแล และจำนวนเด็กเร่ร่อนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา	๓๐
ตารางที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ สัญชาติ และระดับการศึกษาของเด็กเร่ร่อน	๓๒
ตารางที่ ๔ ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิลำเนาเดิม สถานภาพสมรส อาชีพปัจจุบัน และลักษณะครอบครัวของเด็กเร่ร่อน	๓๓
ตารางที่ ๕ ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้กลายเป็นเด็กเร่ร่อน	๓๘
ตารางที่ ๖ ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุ ข้อหา ผลของการกระทำ ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา	๔๐
ตารางที่ ๗ ข้อมูลเกี่ยวกับช่องทางการทราบข่าวสารของครูข้างถนน	๔๔

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของ พด.ดร.เกษมศนต์ โชติสารพันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร. พลอย สืบวิเศษ และผศ. ดร. จันทรา นุช มหากาญจนะ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และทรงคุณค่า ทำให้งานครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณสำนักกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ที่ดำเนินการจัดอบรมในหลักสูตร “นักบริหารงานยุติธรรม ระดับกลาง รุ่นที่ ๑” อันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย

ขอขอบคุณ ผอ. ศิวากร กุรัตนเวช และน้อง ๆ เจ้าหน้าที่ทุกท่านได้ให้การสนับสนุนเอาใจใส่ และดูแลด้วยดีเสมอมา

การศึกษานี้เกิดขึ้นจากการมองเห็นคุณค่าของเด็กซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในวันข้างหน้า และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กเร่ร่อน

การศึกษานี้ไม่อาจสำเร็จลงได้ หากปราศจาก “ครูข้างถนน” ซึ่งเป็นผู้มีจิตใจที่ดีงาม มีความเสียสละและทำประโยชน์ให้แก่สังคมไทย ขอขอบคุณครูข้างถนนผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน และขอเป็นกำลังใจสำคัญให้แก่ครูข้างถนนทุกคน

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อการแก้ไขปัญหากระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กเร่ร่อนบ้างตามสมควร

คณะผู้วิจัยกลุ่มที่ ๑

ธันวาคม ๒๕๕๓

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาเรื่อง “เด็กเร่ร่อนกับการมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา : กรณีศึกษาเด็กเร่ร่อนในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ลักษณะทั่วไปของเด็กเร่ร่อน ตลอดจนสาเหตุ รูปแบบ และลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร วิธีศึกษาคือการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารและข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการสัมภาษณ์ “ครูข้างถนน” ขององค์กรเครือข่าย เพื่อเด็กเร่ร่อนซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๐ ราย ซึ่งเป็นตัวแทนของกรณีศึกษาคือเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาพบว่า ครูข้างถนนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล เป็นเพศชายและเพศหญิงในจำนวนเท่า ๆ กัน มีอายุระหว่าง ๓๒ - ๕๔ ปี ทุกรายมีเชื้อชาติและสัญชาติไทย และเป็นคนต่างจังหวัด ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำหน้าที่เป็นครูข้างถนนน้อยที่สุด ๔ ปี มากที่สุดถึง ๓๐ ปี มีหน้าที่ดูแล ช่วยเหลือ และแนะนำเด็กเร่ร่อนในเขตพื้นที่ต่าง ๆ กัน สำหรับกรณีศึกษาที่พบข้อมูล (เด็กเร่ร่อนที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร) ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชายมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาในรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ มากกว่าเด็กเร่ร่อนที่เป็นเพศหญิง กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) ที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญามีอายุน้อยที่สุด คือ ๑๒ ปี อายุมากที่สุด คือ ๑๘ ปี ทุกรายมีเชื้อชาติไทย และสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีรายได้จากการทำงานที่แตกต่างกันไป เช่น ขายพวงมาลัย พนักงานรักษาความปลอดภัย ขอด่าน เชื้อดกระจกรถ และขายบริการทางเพศ ส่วนใหญ่มีปัญหาครอบครัวแตกแยก บิดามารดาแยกทางกัน บิดาหรือมารดาเสียชีวิต หรือบิดาหรือมารดามีครอบครัวใหม่ ลักษณะและพฤติกรรมของกรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) แบ่งได้ ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กเร่ร่อนที่มีพฤติกรรมแสดงออกทางอารมณ์อย่างชัดเจน คือ ก้าวร้าว ดื้อรั้น รักอิสระ อารมณ์ร้อน ไม่สุภาพ ชอบโกหก และกลุ่มเด็กเร่ร่อนที่มีพฤติกรรมเก็บกดหรือไม่แสดงออกทางอารมณ์ คือ ซึมเศร้า เงียบขรึม ไม่กล้า ต้องการให้มีคนรักมาก ๆ เรียบร้อย หลบซ่อน สาเหตุที่ทำให้กรณีศึกษา (เด็ก) กลายเป็นเด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่มาจากปัญหาครอบครัว รองลงมาคือปัญหาทางเศรษฐกิจ สุดท้ายคือปัญหาจากตัวเด็กเอง กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย เข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาในข้อหาเกี่ยวกับทรัพย์สิน ได้แก่ ลักทรัพย์และปล้นทรัพย์มากที่สุด รองลงมาคือ ข้อหาเกี่ยวกับยาเสพติด และข้อหาเกี่ยวกับความผิดทางเพศ ได้แก่ ค้าประเวณี และเป็นธุระจัดหาหญิงบริการตามลำดับ โดยมีสาเหตุในการกระทำความผิดต่าง ๆ กัน ได้แก่ ต้องการเงินใช้จ่ายในการดำรงชีวิต เทียวเตร่ ต้องการมีชีวิตเหมือนคนอื่น ถูกชักจูงจากเพื่อนหรือรุ่นพี่ ถูกบังคับและต้องทำเพื่อความอยู่รอด ถูกล่อลวง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญามีหลายลักษณะ ได้แก่ ตัวการ (กระทำความผิดโดยตนเองลำพัง) มากที่สุด รองลงมาคือลักษณะของตัวการร่วม

(ร่วมกับบุคคลอื่นกระทำความผิด) และตกเป็นเหยื่อ สำหรับลักษณะและรูปแบบอื่น ๆ ได้แก่ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน และผู้ถูกใช้หรือถูกกล่อลวงเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ไม่พบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผลที่ได้รับจากการกระทำความผิดส่วนใหญ่จะถูกส่งตัวไปบำบัด แก้ไข พื้นฟู ฝึกอบรม ยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก

การศึกษานี้ คณะผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

- ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ : ควรกำหนดนโยบาย ข้อเสนอแนะ ประกาศ หรือวิธีอื่น ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนในสังคมเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อเด็กเร่ร่อน กำหนดให้หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในปัจจุบันต้องทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมแบบทวิภาคี โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ประชาสังคมที่มีความเข้มแข็งให้เข้ามามีส่วนร่วม และมีอำนาจในการตัดสินใจเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายในพื้นที่ กำหนดแนวปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงและให้ได้มาซึ่งข้อมูลของเด็กเร่ร่อน เช่น การจัดทำทะเบียนและสถิติ แก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อกำหนดวิธีการกลั่นกรองเด็กเร่ร่อนที่กระทำความผิดอาญาหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาให้ออกจากการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เคร่งครัด

- ข้อเสนอแนะต่อสังคม : ควรให้ความสนใจ และให้ความสำคัญต่อปัญหาของเด็กเร่ร่อนโดยเฝ้าระวัง สอดส่องดูแล เมื่อพบการกระทำที่ผิดกฎหมาย หรือไม่เหมาะสมควรรีบแจ้งให้หน่วยงานหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทราบ ให้ความช่วยเหลือทันทีเมื่อเด็กเร่ร่อนร้องขอ และ จัดตั้งศูนย์ประสานงานภายในชุมชน หรือหมู่บ้านเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนได้อย่างทันท่วงที

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของทุกประเทศ หากเด็กและเยาวชนในประเทศใดมีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมและจริยธรรมประเทศนั้นก็จะมีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคง การช่วยเหลือ ดูแล ป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กจึงเป็นภารกิจที่ทุกคนในประเทศต้องตระหนักและคำนึงถึง

“เด็กเร่ร่อน” เป็นเด็กด้อยโอกาสตามความหมายของการกำหนดประเภทเด็กด้อยโอกาสขององค์กรต่าง ๆ เช่น องค์การยูนิเซฟ (UNICEF) คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ฯลฯ และจัดเป็นเด็กที่ต้องการการปกป้องเป็นพิเศษ แต่กลับเป็นเด็กในกลุ่มที่สังคมหลงลืมและปล่อยปละละเลย จึงไม่แปลกที่เด็กเร่ร่อนจะขาดโอกาสได้รับการพัฒนาตามวัย ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว มีโอกาสเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายต่าง ๆ นานา ทั้งยังมีแนวโน้มจะกลายเป็นเด็กที่กระทำความผิดได้ง่าย (วัลลภ ตังคณานุรักษ์, ๒๕๔๐, น.๑) และจากการขาดโอกาสในการพัฒนาตนเองในทุกด้าน จึงเป็นผลทำให้เด็กเร่ร่อนไร้จุดหมายและอนาคต และมีโอกาสเสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มมิจฉาชีพหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางร้าย การเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การมีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องหรือกระทำความผิดกฎหมาย เช่น ลักขโมย การติดยาเนื่องจากถูกล่อลวงหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม

ปัจจุบันสถานการณ์เด็กเร่ร่อน มีรายงานการวิจัยยืนยันว่ามีแนวโน้มที่จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ มีจำนวนเด็กเร่ร่อนที่ตรวจสอบพบทั่วประเทศจำนวน ๒๐,๐๐๐ คน และจะเพิ่มเป็น ๓๐,๐๐๐ คน ภายใน ๓ ปี (คณะกรรมการพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาดูแลเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาส, ๒๕๕๒) ในจำนวนดังกล่าวมีเด็กเร่ร่อนที่ได้รับความช่วยเหลือดูแลทั้งจากองค์กรของภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนเพียง ๕,๐๐๐ คน (ทองพูล บัวศรีและคณะ, ๒๕๕๓, น.๔) สำหรับวิธีการหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือ ดูแล และแนะนำเด็กเร่ร่อนให้มีวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั้น องค์กรต่าง ๆ ได้กระทำผ่าน “ครูข้างถนน” ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดและเป็นที่พึ่งและที่ไว้วางใจของเด็กเร่ร่อน ในประเทศไทยมีครูข้างถนนเพียง ๑๕๐ คน และในจำนวนดังกล่าวอยู่ในกรุงเทพมหานคร ๘๕ คน วิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อนเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก กล่าวคือจำนวนเด็กเร่ร่อนที่เป็นเด็กวัยรุ่น อายุ ๑๔-๒๔ ปี มีจำนวนเพิ่มขึ้นและโดยส่วนใหญ่เข้าสู่การขายบริการทางเพศ เด็กเร่ร่อนมีการรวมกลุ่มกันเข้าบ้านอันสอาดเห็นได้ว่าต้องการมีที่พักอาศัยเป็นหลักแหล่ง เด็กเร่ร่อนชายใช้ชีวิตอยู่กับเด็กเร่ร่อนหญิงทำให้เกิดจำนวนครอบครัวเร่ร่อน

เพิ่มมากขึ้น และเด็กเร่ร่อนที่เป็นเด็กต่างด้าวหลังไหลเข้ามาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น (ทองพูล บัวศรีและคณะ, ๒๕๕๓, น.๑๐)

เมื่อเด็กเร่ร่อนเป็นเด็กกลุ่มเสี่ยงสำคัญที่มีโอกาสจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิด อันนำมาซึ่งปัญหาสังคม ยาเสพติด และอาชญากรรม และแม้จะมีองค์กรของภาครัฐและ เอกชนเข้ามาช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำ ความผิดอาญาทั้งในฐานะที่เป็นเหยื่อหรือเป็นผู้ก่อคดีของเด็กเร่ร่อนก็ยังคงปรากฏให้เห็นตามภาพข่าวและสื่อต่าง ๆ อยู่ในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นได้ถึงปัญหาของเด็กเร่ร่อนที่ยังไม่หมดไป ดังนี้ การศึกษาเพื่อให้ทราบและ เข้าใจถึงสาเหตุหรือปัจจัยในการเข้าสู่การกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ลักษณะทั่วไปของเด็กเร่ร่อน สาเหตุ รูปแบบและลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำ ความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อนผ่านทางครูข้างถนน จะทำให้ได้รับข้อมูลที่ครบถ้วน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการศึกษาวิเคราะห์เพื่อค้นหาแนวทางใน การพัฒนาหรือป้องกันปัญหาการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำ ความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อนในอนาคตได้

๒. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

๒.๑ ศึกษาสาเหตุที่ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อน และลักษณะทั่วไปของเด็กเร่ร่อน

๒.๒ ศึกษาสาเหตุ รูปแบบ และลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำ ความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

๓. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้มีขอบเขตการศึกษาซึ่งแบ่งพิจารณาได้ ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นที่จะศึกษาถึงสาเหตุ การกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ลักษณะทั่วไปของเด็กเร่ร่อน สาเหตุ รูปแบบ และลักษณะการเข้าไปมี ส่วนร่วมในการกระทำ ความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อนตามนิยามหรือคำจำกัดความที่กำหนดไว้ใน การศึกษานี้เท่านั้น

๓.๒ ขอบเขตประชากร

การศึกษานี้ จะทำการศึกษาจากกรณีศึกษาที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูล คือ ครูข้างถนน จำนวน ๑๐ ราย ของเครือข่ายองค์กรเพื่อเด็กเร่ร่อนในกรุงเทพมหานครเท่านั้น

๔. คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้มีคำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปีบริบูรณ์ ไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดเชื้อชาติ ไม่จำกัดสัญชาติ ที่ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน ไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ไม่เลี้ยงดู หรือไม่สามารถเลี้ยงดูได้จนเป็นเหตุให้เด็กต้องเร่ร่อนไปในที่ต่าง ๆ รวมถึงเด็กที่มีพฤติกรรมใช้ชีวิตเร่ร่อนจนน่าจะเกิดอันตรายต่อสวัสดิภาพของตน

การมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา หมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่มีโทษทางอาญาในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การเป็นผู้กระทำความผิดเองทั้งในลักษณะที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน การถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด และตกเป็นเหยื่อในการกระทำความผิด

ครูข้างถนน หมายถึง บุคคลที่เด็กเร่ร่อนให้ความไว้วางใจ มีหน้าที่ให้คำชี้แนะ แนะนำ และแสวงหาทางเลือกให้กับเด็กเร่ร่อน ตลอดจนช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อให้เด็กเร่ร่อนมีวิถีการดำรงชีวิตและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๕. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษานี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

๕.๑ ทำให้ทราบและเข้าใจถึงสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้เด็กต้องกลายเป็นเด็กเร่ร่อน และลักษณะทั่วไปของเด็กเร่ร่อน

๕.๒ ทำให้ทราบและเข้าใจถึงสาเหตุ รูปแบบ และลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

๕.๓ สามารถนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาหาแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคriminalเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา การวิเคราะห์ผลการศึกษา และการอภิปรายผล ที่สำคัญได้แบ่งทำการศึกษาตามหัวข้อและลำดับดังนี้

๑. ความหมายของ “เด็กเร่ร่อน”

คำว่า “เด็กเร่ร่อน” มีการให้ความหมายแตกต่างกัน ที่สำคัญได้แก่

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายไว้ คือ

“เด็ก” หมายถึง คนที่มีอายุยังน้อย, ผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, ผู้ซึ่งอายุไม่ครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส, บุคคลอายุเกิน ๗ ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน ๑๔ ปีบริบูรณ์, บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปี ลงมา, บุคคลผู้มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปีบริบูรณ์, ยังเด็ก (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒, น. ๔๑๑)

“เร่ร่อน” หมายถึง อยู่หรือไปไม่เป็นตำแหน่งแห่งที่ เช่น พ่อแม่ตายก็ต้องเร่ร่อนหาที่พักพิงไปเรื่อย ๆ , ที่อยู่ไม่เป็นตำแหน่งแห่งที่ ” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒ น. ๘๖๕)

ดังนั้น จากความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ข้างต้น คำว่า “เด็กเร่ร่อน” จึงหมายถึง คนที่มีอายุยังน้อยและมีที่อยู่ไม่เป็นตำแหน่งแห่งที่

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๔ ให้ความหมายไว้ว่า

“เด็กเร่ร่อน” หมายความว่า เด็กที่ไม่มีบิดามารดา หรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ไม่เลี้ยงดู หรือไม่สามารเลี้ยงดูได้ จนเป็นเหตุให้เด็กต้องเร่ร่อนไปในที่ต่าง ๆ หรือเด็กที่มีพฤติกรรมใช้ชีวิตเร่ร่อน จนน่าจะเกิดอันตรายต่อสวัสดิภาพของตน

กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์ ให้ความหมายไว้ในระเบียบว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กว่า “เด็กเร่ร่อน” หมายถึง เด็กที่ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัยไปตามสถานที่ต่าง ๆ ค่ำไหนนอนนั่น เช่น ตลาด วัด สวนสาธารณะ ที่พักผู้โดยสารรถเมล์ หรือแม้แต่ที่ว่างหน้าร้านค้า ข้างถนน ฯลฯ บางคนมีผ้าพันกายหรือกางเกงเพียงตัวเดียวที่จะให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายขณะนอนหลับในยามค่ำคืน เด็กเร่ร่อนเหล่านี้มีทั้งที่ขาดบิดามารดา ผู้อุปการะเลี้ยงดู และรวมทั้งที่มีบิดามารดา ญาติพี่น้องอุปการะในครอบครัว แต่ตัวเด็กหนีออกจากบ้านด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น ครอบครัวยากจน ครอบครัวแตกแยก เด็กจึงเที่ยวเร่ร่อนดำเนินชีวิตไปตามสถานที่ต่าง ๆ นอกบ้าน หหาอาหารและปัจจัยต่าง ๆ มาเลี้ยงชีพตนเอง หรือขอทาน หรือรับจ้างทำงานที่ไม่แน่นอน เช่น ล้างจาน ซักผ้า เก็บเศษกระดาษ เก็บขวดและเศษเหล็กขายเพื่อยังชีพ

ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ (๒๕๑๕) ให้ความหมายไว้ว่า “เด็กเร่ร่อน” หมายถึง เด็กที่ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน เร่ร่อนอยู่ในที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น ตลาด สะพาน ป้ายรถเมล์ ฯลฯ ดำรงชีพให้อยู่รอดไปวัน ๆ โดยการรับจ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ล้างจาน เก็บเศษเหล็ก ฯลฯ หรือขอทาน ลักขโมย เป็นต้น

วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์ (๒๕๑๕) ให้ความหมายด้วยการจำแนกเด็กเร่ร่อนออกเป็น ๒ ลักษณะคือ ๑) เร่ร่อนตามวิถีชีวิตของครอบครัว ลักษณะของเด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้เปรียบเหมือนกับ ยิปซีอพยพเคลื่อนย้ายไปหากินตามที่ต่าง ๆ ในพื้นที่เลทราย หากแต่ “เด็กไทย” กลุ่มนี้จะเร่ร่อนตาม ครอบครัวไปตามแหล่งงานใหม่ ได้แก่ งานในไร่ อ้อย งานกรีดยางในสวน จนถึงงานตามแหล่งก่อสร้างทั่วไป และงานขอทานที่เร่ขอและพักตามข้างทางในเมืองใหญ่ ๒) เป็นเด็กเร่ร่อนที่ หลุดออกมาจากครอบครัว ลักษณะของเด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่ได้รับแรงผลักดัน อย่างรุนแรงจากครอบครัว ตั้งแต่ความแค้นแค้นอดอยากในครอบครัว การถูกดูค่าและดุด่าเป็นประจำ การถูกบังคับใช้งานอย่างหนักจนเด็ก ๆ ทาสภาพเหล่านี้ไม่ไหว จึงหนีออกจากบ้านมาเร่ร่อนใน ทุกหนแห่งเพื่อความอยู่รอดของตน

ดร. สายสุรี จุติกุล (๒๕๑๕) ให้ความหมายไว้ว่า “เด็กเร่ร่อน” หมายถึง เด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวและเร่ร่อนตามถนนหรือสาธารณะสถาน สำหรับคำในภาษาอังกฤษที่ใช้ ใกล้เคียงคือคำว่า Street Children ซึ่งมีความหมายแบ่งได้หลายประเภท คือ ๑) เด็กที่มีอาชีพอยู่บน ท้องถนน หมายถึง เด็กที่ขายพวงมาลัย ดอกไม้ หรือหนังสือพิมพ์ตามสี่แยกหรือตามถนนทั่วไป หรืออาจเช่าประจรถ ขายขนมหรืออื่น ๆ เด็กเหล่านี้อาจมีครอบครัวหรือไม่มีครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วย ๒) เด็กที่มีอาชีพอยู่ข้างถนน เด็กเหล่านี้อาจเป็นเด็กขอทาน เด็กขายหมากฝรั่ง เด็กรับจ้างขัดรองเท้า หรืออื่น ๆ เด็กเหล่านี้อาจมีครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยหรือไม่มีครอบครัวก็ได้เช่นกัน ๓) เด็กเร่ร่อนนอน ได้สะพาน ตามตลาด ตามหาดทรายหรือสถานที่กำลังก่อสร้างหรือใต้ถุนอาคารใหญ่ ๆ ที่ไม่มีคนดูแล หรือเขมงวด เด็กเหล่านี้อาจมีอาชีพที่แน่นอนหรือไม่อาชีพและมักเป็นเด็กที่ไม่มีครอบครัวที่อาศัย อยู่ด้วยกันในขณะที่เร่ร่อน

ดร. เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่ และคณะ (๒๕๑๘) ให้ความหมายไว้ว่า “เด็กเร่ร่อน” หมายถึง เด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน

จากที่ได้ศึกษาความหมายของคำว่า “เด็กเร่ร่อน” ที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น “เด็กเร่ร่อน” ในการศึกษาจึงหมายความว่า เด็กที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปีบริบูรณ์ ไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัด เชื้อชาติ ไม่จำกัดสัญชาติ ที่ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน ไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ไม่เลี้ยงดู หรือไม่สามารถเลี้ยงดูได้จนเป็นเหตุให้เด็กต้องเร่ร่อนไปในที่ต่าง ๆ รวมถึงเด็กที่มี พฤติกรรมใช้ชีวิตเร่ร่อนจนน่าจะเกิดอันตรายต่อสวัสดิภาพของตน

๒. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ ที่สำคัญ ได้แก่

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

๑) องค์ประกอบด้านพันธุกรรม (Heredity)

เป็นแนวคิดดั้งเดิมที่ให้ความสนใจกับพันธุกรรมว่าเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เด็กมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดหนีออกจากบ้านและกระทำความผิดในที่สุด โดยอธิบายว่า เด็กที่มีพฤติกรรมเหล่านี้มักจะเป็นผู้มีสติปัญญาปานกลางและค่อนข้างต่ำ ทำให้ถูกชักจูงในทางที่ผิดได้ง่าย

๒) องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม (Environment)

เป็นความคิดสมัยใหม่ที่ทำให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อม โดยอธิบายว่า สภาพแวดล้อมมีส่วนผลักดันให้เด็กมีพฤติกรรมดังกล่าว สภาพแวดล้อมนั้นครอบคลุมถึงสภาพครอบครัว สภาพเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งรวมทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรการศึกษา อบรม ความเชื่อมั่นในศาสนา สถานะสังคมที่เป็นแหล่งอบายมุขต่าง ๆ บุคคลที่เป็นตัวแบบรอบข้าง การคบหาสมาคมกับเพื่อน ยาเสพติด สื่อมวลชนต่าง ๆ เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าว มีผู้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมเด็กกระทำความผิดหนีออกจากบ้าน ซึ่งเป็นผู้กระทำความผิด (Juvenile Delinquent) โดยมีข้อสมมติฐาน คือ เด็กทั้งสามประเภทจะมีลักษณะเกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิด คือ เด็กกระทำความผิดหนีออกจากบ้านเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเด็กกระทำความผิดหนีออกจากบ้าน และในที่สุดก็มีแนวโน้มที่จะกระทำความผิด จึงได้มีผู้สนใจทำการศึกษาวิจัยสาเหตุของการหนีออกจากบ้าน เทียบระหว่างของเด็ก ซึ่งสรุปได้เป็น ๓ สาเหตุใหญ่ ได้แก่ สาเหตุจากสภาพครอบครัว สาเหตุจากตัวของเด็ก และสาเหตุจากสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงการพัฒนาประเทศที่ไม่สมดุลด้วย (สุนันทา เสียงไทย และคณะ, - , น.๘)

๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยง

พฤติกรรมเสี่ยง (Risk behavior) เป็นการกระทำที่บ่งชี้แนวโน้มของผลลัพธ์ในเชิงลบที่เป็นพิษเป็นภัยต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม พฤติกรรมเสี่ยงที่ได้รับความสนใจในการศึกษา เช่น การใช้สิ่งเสพติด การพนัน การกระทำความผิดอาญา และพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการที่ทำให้บุคคลหนึ่งมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่วงจรของการมีพฤติกรรมเสี่ยงมากกว่าผู้อื่น จำแนกได้ ๔ แนวคิดหลัก (รศ.ดร. สุภัททา ปิณฑะแพทย์ และคณะ, ๒๕๕๐, น. ๒๓๒- ๒๓๕) ได้แก่

๑) แนวคิดทางชีวภาพ

แนวคิดนี้มีความเชื่อว่า ผู้มีความเสี่ยงสูงน่าจะมีการผิดปกติบางอย่างทางกลไกของร่างกาย ทำให้ไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความเป็นจริง แนวคิดนี้ให้ความสำคัญต่อ

กระบวนการทำงานของสมองเกี่ยวข้องกับการรับสัมผัสที่ก่อให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์ และการตอบสนองความต้องการทางชีวภาพ เช่น ในรายที่มีอาการดาวน์ซินโดรม จะมีความสามารถในการใช้สมองในส่วนที่เป็นเขาวนปัญญาในการรู้คิดต่ำ ทำให้เกิดความบกพร่องในการคิด วิเคราะห์ และความสมเหตุสมผล

๒) แนวคิดทางจิตวิทยา

แนวคิดนี้เชื่อว่า ความต้องการของมนุษย์ คือ ความสุขและความไม่มีทุกข์ ความต้องการต่าง ๆ จะทำให้มนุษย์ทำพฤติกรรมเพื่อแสวงหาความสุข ความสนุกสนาน ความรื่นรมย์ และแสวงหาสิ่งที่จะกลบเกลื่อน ลดหรือดับความทุกข์ให้หมดไปจากจิตใจ นอกจากนี้ มนุษย์ยังให้ความสำคัญกับสิ่งเร้า และการตอบสนองโดยมักจะยึดติดกับผลลัพธ์ของการกระทำของตน เพื่อนำไปสู่การกระทำซ้ำ ๆ การกระทำเช่นนี้จึงนำไปสู่การเสพติดในความเพลิดเพลินที่ได้รับชั่วขณะ บุคคลที่มีความเครียดจึงมักคิดว่า สิ่งที่ทำให้ตนลืมความเครียดได้เป็นสิ่งที่ดี

๓) แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม

แนวคิดนี้เชื่อว่า ปัจจัยด้านสังคมประภคที่ประกอบด้วย ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน สื่อมวลชน และศาสนา ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำพาบุคคลเข้าสู่หรือห่างไกลพฤติกรรมเสี่ยงได้เท่า ๆ กัน บุคคลที่เจริญเติบโตท่ามกลางการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม และความล้มเหลวในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น พ่อแม่ที่ทุพติและทำร้ายร่างกาย หรือคู่ค้าว่ากล่าวทำร้ายจิตใจ หรือถูกเหยียดหยามให้เกิดความสะเทือนใจก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลนั้นตกเข้าใกล้พฤติกรรมเสี่ยงได้ง่าย นอกจากนี้การได้รับคำยุยงส่งเสริมจากเพื่อนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะทางด้านความคิด ก็อาจนำไปสู่การกระทำแบบหวังดีแต่ประสกร์ร้ายได้เช่นกัน สาเหตุทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการสังคมประภคในสังคมนั้น ๆ ซึ่งจะมีวัฒนธรรมทางสังคมที่แตกต่างกันไป

๔) แนวคิดเชิงบูรณาการ

แนวคิดนี้เชื่อว่าทั้ง 3 แนวคิดข้างต้น ไม่ได้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงอย่างเป็นเอกเทศ แต่ปัจจัยทางชีวภาพ ปัจจัยทางจิตวิทยา และปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางสังคม เป็นปัจจัยที่มักจะเข้ามามีส่วนร่วมกันในการที่จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงหรือไม่ กระบวนการทางสมองและพันธุกรรม การเกิดอารมณ์และการรับรู้ และการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ล้วนมีบทบาทร่วมกันในการเป็นสาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงของบุคคล

การเกิดพฤติกรรมเสี่ยงของบุคคลไม่มีขอบเขตที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพราะในบางพฤติกรรมเสี่ยงจะพบว่า สำหรับคนบางกลุ่ม แนวโน้มพฤติกรรมเสี่ยงก็อาจจะเกิดเฉพาะในช่วงอายุหนึ่ง และอาจจะเกิดขึ้นในช่วงสั้น ๆ แต่กลับคนบางกลุ่มอาจเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลายาวนาน นอกจากนี้ความรุนแรงของพฤติกรรมก็จะแตกต่างกันไปด้วย เช่น ในวัยรุ่นโดยส่วนใหญ่พบว่า การใช้สารเสพติดบางครั้งก่อให้เกิดพฤติกรรมรบกวนหรือทำลายสิ่งของสาธารณะเนื่องจากความหึกคะนองตามวัย โดยเฉพาะกับวัยรุ่นชาย นอกจากนี้ยังพบว่าทั้งวัยรุ่นชายและหญิงที่ทำพฤติกรรม

เสี่ยงมักจะเป็นกลุ่มที่ไม่มีความสุขในครอบครัว และชีวิตส่วนตัวมาตั้งแต่วัยเด็ก และส่วนใหญ่มีผลการเรียนต่ำกว่าระดับความสามารถ เป็นต้น

ประเภทของพฤติกรรมเสี่ยง แบ่งได้เป็น

๑) พฤติกรรมเสี่ยงแบบชั่วคราว หมายถึง การกระทำที่เกิดขึ้นในช่วงสั้น ๆ และไม่นานสม่ำเสมอ มักจะเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยเหตุผลของความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ซึ่งเป็นการกระทำที่อาจเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ก็ได้ อาจยังไม่เข้าข่ายคิดเป็นนิสัย แต่เป็นพฤติกรรมเสี่ยงที่ควรระวัง เช่น การอยากลอง เพื่อชักชวนให้เป็นเพื่อน กระทำตามมารยาททางสังคม เป็นต้น

๒) พฤติกรรมเสี่ยงแบบถาวร หมายถึง การกระทำที่มีแนวโน้มว่าครอบงำการใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดำรงชีวิต มักจะเกิดอาการหมกมุ่น เสพติดและมีสัดส่วนที่จะกระทำมากกว่าไม่กระทำ อาจกลายเป็นกิจวัตรประจำในการดำเนินชีวิต

๒.๓ แนวคิดในการรับรองสิทธิเด็ก

แนวคิดในการรับรองสิทธิเด็กปรากฏอยู่ในข้อความ เอกสาร และข้อตกลงความร่วมมือต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่

๒.๓.๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยสมัชชาสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๑ เป็นคำประกาศที่ได้รับการยอมรับเป็นเอกฉันท์จากประเทศสมาชิกของสาขาประเทศชาติ รวมประเทศไทยด้วย ถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไป แต่มีข้อจำกัด คือ เป็นเพียงคำประกาศที่ไม่มีสภาพบังคับเป็นกฎหมาย ประเทศใดจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ได้ และหากไม่ปฏิบัติตามก็ไม่มีบทลงโทษรัฐที่ทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนแต่ประการใด

โดยประเทศสมาชิกมีพันธะทางศีลธรรมที่จะต้องปฏิบัติตาม ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิเด็กที่ได้รับรู้ไว้ ดังนี้

๑) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองทางสังคม

บทกำหนด ข้อ (๒๕) (๒) ว่า “มารดาและเด็กชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นบุตร ในหรือนอกสมรสย่อมได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

๒) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

บทกำหนด ข้อ ๑ กำหนดว่า “ทุกคนเสมอกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ...”

๓) สิทธิที่จะได้รับความมั่นคงทางสังคม

บทกำหนด ข้อ ๒๒ กำหนดว่า “ทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีสิทธิในความมั่นคงทางสังคม และมีสิทธิในการบรรลุถึงซึ่งสิทธิทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางวัฒนธรรม อันจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเกียรติศักดิ์ของตน และการพัฒนาบุคลิกภาพของตนอย่างอิสระ ทั้งนี้ โดยความเพียรพยายามแห่งชาติและโดยความร่วมมือระหว่างประเทศและตามระบอบและทรัพยากรของแต่ละรัฐ”

๔) สิทธิที่จะมีมาตรฐานการครองชีพที่ดี

บทกำหนด ข้อ ๒๕(๑) กำหนดว่า “ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการดูแลรักษาทางการแพทย์และบริการทางสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิในความมั่นคงยามว่างงาน เจ็บป่วย พิกัด เป็นหม้าย วยชรา หรือขาดอาชีพอื่น ในพฤติการณ์ที่นอกเหนืออำนาจของตน”

๒.๓.๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

กติการะหว่างประเทศฉบับนี้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่องค์การสหประชาชาติสนับสนุนให้มีขึ้นมีผลบังคับต่อประเทศที่ลงนามเป็นภาคี ประชาชนในรัฐพึงมีและได้รับการประกันจากรัฐบาลของตนในเรื่องสิทธิเด็ก โดยได้กำหนดไว้ในมาตรา ๑๐ ว่า

“**มาตรา ๑๐** รัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้รับรองว่า มาตรการคุ้มครองและช่วยเหลือพิเศษควรจัดเพื่อเด็กและผู้เยาว์ทั้งหมดโดยไม่เลือกปฏิบัติ เพราะสาเหตุจากพ่อแม่หรือเจ้านายอื่น เด็กและผู้เยาว์ควรได้รับการคุ้มครองจากการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม การจ้างงานให้ทำงานซึ่งเป็นภัยต่อศีลธรรมหรือสุขภาพ หรือเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือน่าจะขัดขวางการเจริญเติบโตตามปกติของเด็กควรถูกลงโทษตามกฎหมายรัฐควรจำกัดอายุขั้นต่ำซึ่งการว่าจ้างแรงงานเด็กจะทำได้ และควรลงโทษโดยกฎหมาย”

๒.๓.๓ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสิทธิทางการเมือง

กติการะหว่างประเทศฉบับนี้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ถือเป็นกฎหมายระหว่างประเทศเช่นกัน ในส่วนของสิทธิเด็ก เฉพาะใน **มาตรา ๒๔** กำหนดว่า “เด็กทุกคนย่อมมีสิทธิในมาตรการต่าง ๆ เพื่อการคุ้มครองเท่าที่จำเป็นแก่สถานะแห่งผู้เยาว์ในส่วนของครอบครัว คนสังคมและรัฐ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเชื้อชาติ ศิพ เพศ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคมทรัพย์สินหรือกำเนิด”

๒.๓.๔ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน

ปฏิญญาสากลฉบับนี้เริ่มใช้อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ โดยสหประชาชาติได้ระบุถึงสิทธิของเด็กที่สำคัญดังนี้ คือ

- เด็กทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองและมีโอกาสได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่
ในทุก ๆ ด้าน

- เด็กทุกคนจะต้องได้รับความรักและความเข้าใจในบรรยากาศแห่งความรัก
และมั่นคงอบอุ่น

- เด็กทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง ทารุณทุพตติ และ
ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์ทุกรูปแบบ

จะเห็นได้ว่าปฏิญญาสากลฉบับนี้ได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะให้การคุ้มครอง
ป้องกันเพื่อสวัสดิภาพเด็กอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามปฏิญญาสากลฉบับนี้ก็เพียงเป็นเพียงแนวทาง
ที่หวังให้ประเทศสมาชิกทั่วโลกพึงเกิดความตระหนัก ให้ความใส่ใจและคุ้มครองดูแลเด็กมิให้ถูก
ทารุณกรรมไม่ว่าในรูปแบบใด แต่ไม่ได้กำหนดข้อผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตาม หรือมีบทบังคับ

๒.๓.๕ อนุสัญญาด้วยสิทธิเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงาน
เยาวชนแห่งชาติ, ๒๕๓๗, น.๑-๒๕)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นอนุสัญญาของสหประชาชาติอันเป็นข้อตกลงซึ่ง
เสมือนเป็นข้อบัญญัติทางสังคมของโลกที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก มีสาระสำคัญ ๕๔ มาตรา
โดยมี ๔๐ มาตราแรก ว่าด้วยสิทธิของเด็กโดยตรง นับแต่สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองประกัน
สิทธิเบื้องต้น และการรับรองของสถานภาพกฎหมายของเด็กจากรัฐ (๑-๘) สิทธิที่จะได้อยู่และ
มีความสัมพันธ์กับครอบครัว (๙-๑๑) สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (๑๒) การแสดงออก
(๑๓) การนับถือศาสนา (๑๔) การชุมนุมอย่างสงบ (๑๕) การมีความเป็นส่วนตัว (๑๖) โดยกำหนด
หน้าที่ของรัฐที่จะต้องปกป้องเด็กโดยดูแลสื่อมวลชนให้ข่าวสารแก่เด็กในทางสร้างสรรค์ (๑๗) ดูแล
ครอบครัวให้รับผิดชอบเลี้ยงดูเด็ก (๑๘) คุ้มครองเด็กจากความรุนแรงจากการทำร้าย (๑๙) คุ้มครองเด็ก
จากการถูกพลัดพรากจากครอบครัว และหามาตรการดูแลที่เหมาะสมทดแทนหากจำเป็น (๒๐)
การประกันประโยชน์สูงสุดของเด็กในเรื่องการรับบุตรบุญธรรม (๒๑) การประกันและคุ้มครอง
ช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่เด็กที่มีสถานะผู้ลี้ภัย (๒๒) การดูแลเด็กพิการ (๒๓) การจัดบริการ
สาธารณสุขอนามัยและสุขภาพเฝ้าระวังแก่เด็ก (๒๔) การบำบัดรักษาสุขภาพทั้งกายและจิต (๒๕)
การประกันสังคม (๒๖) จัดมาตรฐานการดำรงชีวิตอย่างเพียงพอแก่เด็กเพื่อการพัฒนา กาย สมอง จิตใจ
ศีลธรรม และสังคม (๒๗) การจัดการศึกษาจัดการไม่รู้หนังสือ และระเบียบวินัยในโรงเรียน
ที่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็ก (๒๘) แนวทางการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาเด็กให้
ครบถ้วนในด้านต่าง ๆ (๒๙) การดูแลเด็กของชุมชนกลุ่มน้อย (๓๐) การเคารพสิทธิในการพักผ่อนและ
การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม (๓๑) การคุ้มครองจากยาเสพติด (๓๒) การคุ้มครองเด็กจากการถูก
แสวงหาประโยชน์ทุกรูปแบบ (๓๓) การป้องกันการลักพาตัวเด็ก (๓๔) การถูกแสวงหาประโยชน์
ทุกรูปแบบ (๓๕) คุ้มครองจากการทรมานและการลงโทษที่โหดร้าย และรัดรอนเสรีที่จะได้รับการปฏิบัติ
ด้วยมนุษยธรรมและการขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย (๓๖) ประกันการเคารพต่อกฎหมายมนุษยธรรม

ระหว่างประเทศที่จะปฏิบัติต่อเด็กในกรณีพิพาทระหว่างประเทศรวมทั้งการเกณฑ์ทหารสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี (๓๘) การดำเนินมาตรการเพื่อฟื้นฟูร่างกายจิตใจ เด็กที่ถูกกระทำมีขอบต่าง ๆ (๓๙-๔๐) การคุ้มครองทางกฎหมายและจัดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก

๒.๓.๖ อนุสัญญาและข้อเสนอขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ

อนุสัญญาและข้อเสนอขององค์การแรงงานระหว่างประเทศเป็นมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับว่าควรนำมาเป็นหลักในการให้ความคุ้มครอง และเป็นหลักในการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้ใช้แรงงาน (มิใช่เฉพาะลูกจ้างที่มีนายจ้างเท่านั้น)

อนุสัญญาที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันแล้ว และเกี่ยวข้องกับการแสดงออกซึ่งการรับรองสิทธิเด็กที่สำคัญ ได้แก่

๑) การจัดการใช้แรงงานบังคับในทุกรูปแบบ (อนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๒๙) มีสาระสำคัญคือ ห้ามเกณฑ์แรงงานบังคับ ซึ่งหมายถึงงานหรือบริการจากบุคคลใด ๆ โดยการขู่เข็ญ ลงโทษ แต่ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการเกณฑ์ทหารตามที่กฎหมายกำหนด

๒) การยกเลิกการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย (อนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๘๒) มีสาระสำคัญคือ การมุ่งขจัดการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดให้หมดไปโดยให้ดำเนินการโดยทันทีและอย่างได้ผล สำหรับรูปแบบที่เลวร้ายสำหรับเด็กมี ๔ ประเภท คือ

- ทุกรูปแบบของการใช้ทาสหรือแนวปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน
- การใช้ จัดหา หรือเสนอเด็กเพื่อการค้าประเวณี เพื่อการผลิตสื่อลามกอนาจาร หรือเพื่อการแสดงลามกอนาจาร
- การใช้ จัดหา หรือเสนอเด็กเพื่อกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตและการขนส่งยาเสพติด
- งานซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัย หรือศีลธรรมของเด็ก

๒.๓.๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิของเด็กที่สำคัญมีดังนี้

มาตรา ๔ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”

มาตรา ๕๒ “เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนา ด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

เด็กและเยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟู

ในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว การแทรกแซงและการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่ง สถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น

เด็กและเยาวชนที่ไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรม ที่เหมาะสมจากรัฐ”

มาตรา ๕๕ “บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ”

มาตรา ๘๐ “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(๑) ค้ำจุนและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและ ให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่น ของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพตนเองได้

(๒) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริม สุขภาพอันนำไปสู่สภาวะที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริหาร สาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมใน การพัฒนาสุขภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการดังกล่าวซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ ตามมาตรฐานวิชาชีพ และจริยธรรมย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ...”

๒.๓.๘ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖

ที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิของเด็กที่สำคัญมีดังนี้

มาตรา ๓๒ “เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ได้แก่ (๑) เด็กเร่ร่อน หรือ เด็กกำพร้า (๒) เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือพลัดหลง ณ ที่ใดที่หนึ่ง”

๒.๔ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์

มาสโลว์ (A.H. Maslow) เป็นผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ โดยกล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการขั้นพื้นฐานและพยายามที่จะตอบสนองความต้องการนั้นอย่างเต็มที่ และเมื่อ ความต้องการระดับพื้นฐานได้รับการตอบสนอง จะมีความต้องการในระดับที่สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ จะมีผลทำให้ระดับความต้องการของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป โดยมาสโลว์ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น ๕ ลำดับ จากลำดับต่ำสุดไปสู่ลำดับสูงสุด ดังนี้

ลำดับขั้นที่ ๑ ได้แก่ ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ กล่าวคือ ความต้องการ ทางร่างกาย (Physiological Needs)

ลำดับขั้นที่ ๒ ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs)

ลำดับขั้นที่ ๓ ได้แก่ ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) เช่น ความต้องการที่จะมีส่วนร่วม ต้องการมีมิตรสหาย เป็นต้น

ลำดับขั้นที่ ๔ ได้แก่ ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นในสังคม (Esteem Needs)

ลำดับขั้นที่ ๕ ได้แก่ ความต้องการความสำเร็จในชีวิตตามอุดมการณ์ที่ได้ตั้งไว้ หรือความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา (Self Actualization Needs)

๒.๕ ทฤษฎี อีอาร์ จี

Alderfer ได้ทำการศึกษาโดยแบ่งความต้องการของมนุษย์ไว้เพียง ๓ ขั้น คือ (สุรางค์รัตน์ วชิณารมณ ๒๕๔๐: ๕๔)

๑) ความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่รอด (Existence Needs หรือ E)

ได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกายและความปลอดภัยในชีวิต ความต้องการดังกล่าวสามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจน คือ ในเรื่องของค่าจ้าง และผลประโยชน์ตอบแทนที่เพียงพอจะดำรงชีวิตอยู่ได้ ความมั่นคงในการทำงาน และสภาพการทำงานที่เหมาะสม

๒) ความต้องการการสัมพันธ์ (Relatedness Needs หรือ R)

ได้แก่ ความต้องการด้านสังคม โดยเฉพาะด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ เช่น ครอบครัว เพื่อน และผู้ร่วมงาน เป็นต้น

๓) ความต้องการเจริญก้าวหน้า (Growth Needs หรือ G)

ได้แก่ ความต้องการจะผลักดันให้ตนเองมีการพัฒนาเพื่อความเจริญก้าวหน้าในงาน เพื่อความสำเร็จในชีวิต ซึ่งมักแสดงออกโดยการพยายามใช้ความรู้ของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๓. ความเป็นมา และสถานการณ์ของเด็กเร่ร่อนในประเทศไทย

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่า เด็กเร่ร่อนในประเทศไทยมีประวัติอยู่ในความดูแลของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๑ – ๒๕๔๔ จำนวน ๒,๓๓๖ คน ซึ่งมีเด็กเร่ร่อนบางจำนวนที่ไม่อาจสำรวจจำนวนได้ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ องค์กรเครือข่ายทำงานเพื่อเด็กเร่ร่อนคาดการณ์ว่ามีเด็กเร่ร่อน จำนวน ๑๓,๐๐๐ คน และระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๖ – ๒๕๔๘ คาดการณ์ว่ามีเด็กเร่ร่อน จำนวน ๑๔,๐๐๐ – ๑๖,๐๐๐ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ – ๒๕๕๑ มีการคาดการณ์ว่ามีเด็กเร่ร่อนอยู่บนท้องถนน จำนวน ๑๕,๐๐๐ – ๒๐,๐๐๐ คน และตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นต้นไป คาดการณ์ว่าจะมีเด็กเร่ร่อนที่เป็นทั้งเด็กสัญชาติไทย และเด็กต่างด้าว รวมจำนวน ๓๐,๐๐๐ คน

จากงานวิจัยของโครงการ “ถอดบทเรียนรูปแบบการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อน : ในกรณีของครูข้างถนนและบ้านพักสำหรับเด็ก” พบว่า ปัจจุบันมีจำนวนเด็กเร่ร่อนเพิ่มขึ้นในทุกพื้นที่ ทั้งเด็กไทยและเด็กต่างด้าว และสิ่งที่สำคัญเด็กเร่ร่อนวัยรุ่นมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และประกอบอาชีพการขายบริการทางเพศ (นางสาวทองพูล บัวศรี และคณะ, ๒๕๕๓, น.๑๐)

ในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีเด็กเร่ร่อนใช้ชีวิตอยู่ในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ได้แก่ เขตจตุจักร เขตพระนคร เขตคลองสาน เขตปทุมวัน เขตบางกอกน้อย เขตทุ่งครุ เขตบางกะปิ เขตธนบุรี เขตบางพลัด เขตราชบุรีบูรณะ เขตคูสิต เขตจอมทอง เขตบางคลองแหลม ซึ่งอยู่ในความดูแลของ นักสังคมสงเคราะห์และครูข้างถนน

จากสถิติการจับกุมเด็กเร่ร่อน พบว่า เด็กเร่ร่อนที่เข้าสู่สถานสงเคราะห์ของรัฐและ บ้านอุปถัมภ์ของเอกชนมีจำนวนมากขึ้น ความรุนแรงในการกระทำความผิดด้านอื่น ๆ ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย (ดร. เจื้อจันทร์ จงสถิตอยู่, ๒๕๓๘, น. ๔) คือ

๑) อายุเริ่มแรกของเด็กที่ออกมาเร่ร่อน ทั้งกรณีเร่ร่อนชั่วคราวและเร่ร่อนถาวร มีแนวโน้มลดลง

๒) เด็กเร่ร่อนคิดสารเสพติดมากและแรงขึ้น เดิมเด็กเร่ร่อนจะติดเฉพาะบุหรี่ และ ต่อมาติดพวกสารระเหย (ทินเนอร์ และกาว) กัญชา ยาบ้า ยาปลอมประสาทและผงขาว

๓) เด็กเร่ร่อนทั้งชายและหญิงออกขายบริการทางเพศ ภายใต้การชักนำของกลุ่มมิจาชีพ และ

๔) การขยายตัวของเด็กเร่ร่อนไปตามเมืองต่าง ๆ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ เมืองพัทยา

เด็กเร่ร่อนมีวิถีชีวิตที่ไม่มีที่พึ่งพาอาศัยอย่างมีความสุข เสี่ยงต่อการกระทำความผิดและ ถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางร้าย จึงถือเป็นกลุ่มเด็กที่สังคมไทยต้องเข้าไปช่วยเหลือ ดูแล แนะนำ และ ป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับเด็กกลุ่มดังกล่าว แม้ปัจจุบันจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครอง และสิทธิเด็กหลายฉบับ แต่ก็ยังไม่อาจแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับการเด็กเร่ร่อนได้อย่างแท้จริง การเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อนยังคงปรากฏให้เห็น อยู่ในสังคมไทย

๔. สาเหตุของการกลายเป็นเด็กเร่ร่อน

สาเหตุของการกลายเป็นเด็กเร่ร่อนมีผู้ทำการศึกษาไว้หลายราย ที่สำคัญ ได้แก่

นางสาวทองพูล บัวศรี และคณะ (๒๕๕๓, น. ๑๑ – ๑๒) กล่าวถึงสาเหตุของการเป็นเด็กเร่ร่อนว่า แบ่งได้เป็น ๕ สาเหตุใหญ่ ได้แก่

๑) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เป็นผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและไม่หยุดนิ่ง ทำให้ช่องว่างระหว่างชนบทกับสังคมเมืองเพิ่มมากยิ่งขึ้น จึงพบเด็กเร่ร่อนจำนวนมากที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือยากจน

๒) ปัญหาจากครอบครัว

สาเหตุการที่เด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่มากจากปัญหาครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น การหย่าร้างของพ่อแม่ การใช้ความรุนแรง การทะเลาะเบาะแว้ง การแต่งงานใหม่ของพ่อแม่ ฯลฯ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ต่างสร้างความกดดันให้แก่เด็ก ดึงความสนใจของพ่อแม่ไปจากตัวเด็ก ทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่น เด็กจึงต้องออกเร่ร่อนเพื่อให้พ้นจากสภาพความอึดอัดดังกล่าว ครอบครัวที่ไม่ต้องการมีลูกมาก หรือบางครอบครัวใช้แรงงานเด็ก บังคับให้เด็กขอทาน ขายเรียงเบอร์ ขายดอกไม้ ขายพลู ขายของที่ระลึก ขายยาเสพติด จัดรองเท้า รับจ้างขนของระหว่างชายแดน เข็นรถ รับจ้างกางร่มให้กับนักท่องเที่ยว รับจ้างถ่ายรูปกับนักท่องเที่ยว เร่ขายพวงมาลัยดอกไม้ตามสี่แยก เชื้อกระเจกรถยนต์ และขายบริการทางเพศ เป็นต้น

๓) ปัญหาจากโรงเรียน หรือสถานสงเคราะห์ หรือจากหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน

ปัญหาจากโรงเรียนเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เป็นตัวผลักดันให้เด็กออกมาเร่ร่อน โดยเด็กบางรายถูกละเลยโดยไม่มีเหตุผล ทำให้ได้รับความอับอาย ถูกประณามว่าเป็นเด็กไม่ดี เป็นคนเลว ทำให้เด็กต้องการเป็นคนเลวจริง ๆ ไม่สมควรที่จะเรียนหนังสือหรืออยู่บ้านอีกต่อไป จึงเป็นเหตุให้เด็กหนีออกมาเร่ร่อน และมีเด็กบางคนที่หนีออกมาจากสถานสงเคราะห์ ซึ่งเด็กต้องการมีชีวิตอิสระบนท้องถนน ไม่มีการบังคับ ไม่ต้องอยู่ในกฎเกณฑ์หรือระเบียบ และมีเด็กบางคนออกจากมูลนิธิหรือหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนเพราะทำผิดระเบียบของหน่วยงาน

๔) ปัญหาจากตัวเด็กเอง

เด็กเร่ร่อนบางคนเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นกำลังอยู่ในวัยอยากรู้อยากเห็น และอยากลองต้องการความเป็นอิสระ ต้องการหาประสบการณ์แปลกใหม่ ชอบฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งต้องการมีกลุ่ม มีพวกพ้อง เพราะการมีพวกพ้องเป็นวิถีที่ทำให้เด็กได้รับตอบสนองความต้องการหลายประการ เช่น ความรู้สึกอบอุ่นใจ การได้รับการยกย่อง ความรู้สึกว่ามีผู้เข้าใจตน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับตน จึงเป็นผลให้เด็กเลือกใช้ชีวิตอยู่นอกบ้านกับเพื่อนมากกว่าอยู่กับพ่อแม่ที่ตนรู้สึกว่าถูกบังคับให้ทำสิ่งต่าง ๆ ตามความต้องการของพ่อแม่ สิ่งแวดล้อมภายนอกที่ดึงดูดเด็กเข้าสู่อบายมุข เช่น การเล่นเกม ปัจจุบันเด็กเร่ร่อนบางคนกินนอนในร้านเกมเลกกีมี เงินที่หามาได้หมดไปกับการเล่นเกม

๕) ปัญหาอื่น ๆ

สาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อน เช่น การพลัดหลงจากพ่อแม่ ถูกล่อลวง ถูกชักจูงมาทำงานกลายเป็นแรงงานเด็ก หรือบางคนถูกส่งไปทำงานในเรือประมง หรือบังคับให้ขอทาน หรือคุมแก๊งค์ขอทาน เป็นต้น

รุ่งกานดา พงษ์ธรพานิชกุล กล่าวไว้ในงานวิจัยของตนเองว่า ปัญหาครอบครัวเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กเร่ร่อนมากที่สุด โดยร้อยละ ๔๑.๕ มีสาเหตุมาจากครอบครัวแตกแยก บิดามารดาเลิกรากัน บิดามีภรรยาใหม่ มีบุตรใหม่ มารดามีสามีใหม่ มีบุตรใหม่ รองลงมาร้อยละ ๑๓ เด็กถูกทารุณกรรมจากครอบครัว ร้อยละ ๑๐.๕ ออกเร่ร่อนเพื่อหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว

ร้อยละ ๕.๕ ออกเร่ร่อนเพราะกำพร้าบิดามารดา ร้อยละ ๖.๕ ต้องการออกเร่ร่อนเพราะบิดามารดาทะเลาะกันเสมอ เด็กไม่มีงานทำ จึงหนีตามเพื่อนออกมาเร่ร่อน

นิตยา กัทธิตระพันธ์ (๒๕๓๕) ศึกษาและพบว่าสาเหตุในการเป็นเด็กเร่ร่อนมี ๓ ประการ คือ

๑) จากการครอบครัวและผู้ปกครอง

เด็กเร่ร่อนมักจะมาจากครอบครัวที่แตกแยก ทำให้เด็กว่าเหว่ ขาดความรัก ความอบอุ่น ในบางรายถูกทุบตีทำร้าย ถูกใช้งานอย่างหนัก ต้องหนีออกจากบ้าน หรือมาจากครอบครัวยากจน ครอบครัวที่พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูก และมักจะมีลูกมาก บางรายบังคับให้ลูกขอลาน บางรายเป็นใจให้ลูกออกมาเร่ร่อน หาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง และในบางรายพลัดหลงขณะไปเที่ยวกับบิดามารดา ไม่สามารถติดตามช่วยเหลือรับตัวเด็กกลับมาได้ เด็กจึงกลายเป็นเด็กเร่ร่อน

๒) จากตัวเด็กเอง

เมื่อเด็กรู้สึกถูกทอดทิ้ง ไม่ได้ได้รับความอบอุ่น ความรัก รู้สึกเบื่อบ้าน เบื่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง จึงหนีออกจากบ้านโดยไม่คำนึงถึงอันตราย เด็กบางคนสติปัญญาต่ำ เรียนไม่ทันเพื่อน โรงเรียน และครูไม่สามารถแก้ปัญหาเด็กได้ จึงเบื่อเรียนและหนีโรงเรียน ออกเที่ยวเตร่กับเพื่อน โดยที่ เป็นผู้ที่ถูกชักจูงได้โดยง่าย ในที่สุดไม่กลับบ้าน และมักตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มมิจฉาชีพ

๓) จากสังคมภายนอก

สังคมสมัยใหม่มีสิ่งยั่วยุให้เด็กออกไปสนุกสนาน เช่น สวนสนุก ดิสโก้เทค วีดีโอ เกม โรงภาพยนตร์ รวมทั้งอิทธิพลจากสื่อมวลชนที่ถ่ายทอดค่านิยมฟุ้งเฟ้อให้เด็กเลียนแบบ เมื่อผู้ปกครองไม่สามารถสนองตอบความต้องการ เด็กจึงออกแสวงหาด้วยตนเอง

๕. สภาพความเป็นอยู่ของเด็กเร่ร่อน

จากงานวิจัยของนางสาวทองพูล บัวศรี และคณะ (๒๕๕๓) ได้รายงานถึงวิถีชีวิต และสภาพความเป็นอยู่ของเด็กเร่ร่อนไว้ดังนี้

๑) ที่พักอาศัย : เด็กเร่ร่อนมักจะนอนพักในช่องใต้สะพาน หรือเข้าไปนอนกับเพื่อน ที่มีบ้านอยู่ชุมชนใกล้เคียง

๒) การอาบน้ำ : การทำความสะอาดร่างกายขึ้นอยู่กับจังหวะที่เหมาะสม เช่น ใต้ไปเล่นน้ำตามลำคลองใกล้เคียง ก็จะได้อาบน้ำ

๓) อาหาร : เด็กเร่ร่อนจะขอกินกับชาวบ้านและแม่ค้าในละแวกที่อยู่ หรือขอในขณะที่บุคคลอื่นถือไว้ในมือแล้วขอกินต่อ บางครั้งเข้าไปในตลาดเพื่อขออาหารที่เหลือจากการขายของแม่ค้าที่มีการแบ่งปัน

๔) การขอทาน : ส่วนมากจะขอทานตั้งแต่เวลา ๑๕.๐๐ – ๒๓.๐๐ นาฬิกา เด็กเหล่านี้ไม่มีโอกาสเรียนหนังสือ เพราะไม่ได้รับสัญชาติไทย หรือไม่มีเอกสารใด ๆ

๕) กิจกรรมแต่ละวัน : คือ การเล่น การขอ การกิน การดมกวาว การทะเลาะวิวาท และบางคนก็มีอาชีพทำ

๖. การมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

สามารถพิจารณาได้ดังนี้

๖.๑ โอกาสเสี่ยงต่อการกระทำความผิด

เมื่อการดำรงชีวิตของเด็กเร่ร่อนอยู่ในลักษณะที่ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง ซึ่งส่งผลให้เด็กเร่ร่อนอยู่ในสถานที่ไร้จุดหมายและอนาคต และมีโอกาสเสี่ยงต่อการกระทำความผิด ดังนี้ (นางสาวพรามร ศรีปาลวิทย์, ๒๕๔๒, น. ๔)

๑) โอกาสที่จะตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มมิจฉาชีพ เด็กเร่ร่อนที่โตกว่าอายุประมาณ ๑๖ – ๑๘ ปี จะทำตนเป็นหัวโจก มีการสอนเด็กเร่ร่อนที่เล็กกว่าในกลุ่มของตนให้เป็นผู้ช่วยเหลือหรือหลอกล่อให้รู้จักขโมยของ เช่น กระเป๋าสตางค์ หรือกล้องถ่ายรูป และของมีค่าต่าง ๆ จากชาวต่างชาติ โดยแกล้งทำเป็นว่าจะไปหลับนอน ขายบริการทางเพศ เมื่อชาวต่างชาติเผลอหรือไม่ทันระวัง เช่น ไปเข้าห้องน้ำ อาบน้ำ ตลอดจนสอนเด็กเร่ร่อนที่เล็กกว่าให้รู้จักค้ายาเสพติด หรือกระทำการรวมกลุ่มกันเป็นแก๊งผลประโยชน์

๒) โอกาสที่จะติดยาเสพติด ซึ่งเป็นอันตรายที่ค่อนข้างสูงที่การติดยาเสพติดไม่ว่าจะเป็นการดมกวาว สารระเหย ยาบ้า พงขาว เฮโรอีน เป็นต้น เด็กเร่ร่อนจะอยู่รวมกันมั่วสุมเสพยา ซึ่งเด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่ขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัว จึงหาทางเลือกให้กับชีวิตตนเอง นั่นคือเพื่อน ๆ ที่ร่วมเสพยาด้วยกัน เด็กเร่ร่อนรู้สึกว่าการที่เสพยาจะสามารถทำให้วันเวลาในแต่ละวันผ่านพ้นไปด้วยความสุข แม้จะเป็นสุขแต่เพียงเปลือกนอกก็ตาม

๓) โอกาสที่จะประกอบพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่พึงประสงค์ เป็นอัตราเสี่ยงที่เด็กมักจะเลือกเพื่อความอยู่รอด เพื่ออาหาร และสิ่งต่าง ๆ สามารถทดแทนความอยากของตนได้ เช่น การขโมยขโมยสิ่งของตามห้างสรรพสินค้า

๔) โอกาสที่จะติดกามโรค และโรคเอดส์ เด็กเร่ร่อนทั้งชายและหญิงบางคน จะหาเงินโดยการขายบริการทางเพศให้กับชาวต่างชาติ หรือบางครั้งเด็กเร่ร่อนจะมั่วสุมด้วยตนเอง โดยไม่มีวิธีป้องกันโรคแต่อย่างใด

๖.๒ รูปแบบ ลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา

เด็กเร่ร่อนถือเป็นกลุ่มเด็กที่เสี่ยงต่อการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดซึ่งมีโทษทางอาญา สำหรับรูปแบบ และลักษณะในการมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญานั้น ได้แก่

๑) ตัวการ

ตัวการในการกระทำความผิด คือ ผู้ที่ได้นำมือกระทำความผิดด้วยตนเอง หรือร่วมกับผู้อื่นลงมือกระทำความผิด ดังเช่นบทบัญญัติในมาตรา ๘๓ ของประมวลกฎหมายอาญา ที่ว่า “ในกรณีความผิดใดเกิดขึ้น โดยการกระทำของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้ที่ได้ร่วมกระทำความผิดด้วยนั้นเป็นตัวการ ต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น”

๒) ผู้ใช้

ผู้ใช้ให้เกิดการกระทำความผิด คือ การก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจ้างวาน การยุยงส่งเสริม ดังเช่นบทบัญญัติในมาตรา ๘๔ ของประมวลกฎหมายอาญา ที่ว่า “ผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดไม่ว่าด้วยการใช้ บังคับ ชูเชิญ จ้าง วาน หรือยุยงส่งเสริม หรือด้วยวิธีอื่นใด ผู้นั้นเป็นผู้ใช้ให้กระทำความผิด” และในวรรคท้ายบัญญัติว่า “ถ้าผู้ถูกใช้ได้กระทำความผิดนั้น ผู้ใช้ต้องรับโทษเสมือนเป็นตัวการ ถ้าความผิดมิได้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นเพราะผู้ถูกใช้ไม่ยอมกระทำ ยังไม่ได้กระทำหรือเหตุอื่นใด ผู้ใช้ต้องระวางโทษเพียงหนึ่งในสามของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น”

๓) ผู้สนับสนุน

ผู้สนับสนุนให้เกิดการกระทำความผิด คือ ผู้ที่มีส่วนช่วยให้การกระทำความผิดอาญาสำเร็จลงโดยสะดวก ดังเช่นบทบัญญัติในมาตรา ๘๖ ของประมวลกฎหมายอาญาที่ว่า “ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการใด ๆ อันเป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะมีรู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกนั้นก็ตาม ผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิด ต้องระวางโทษสองในสามของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่สนับสนุนนั้น”

๔) ผู้ถูกใช้ หรือถูกล่อลวงเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด

เด็กเร่ร่อนบางส่วนเป็นเด็กที่มีลักษณะถูกชักจูง ล่อลวงได้โดยง่าย จึงอาจถูกหลอกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด เช่น หลอกให้ไปส่งสิ่งของโดยเด็กเร่ร่อนไม่รู้ว่าเป็นของที่ไปส่งนั้นคือยาเสพติด หรือถูกล่อลวงไปขายบริการทางเพศ ฯลฯ

๕)เหยื่อของการกระทำความผิด

เด็กเร่ร่อนบางรายต้องตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดจากบุคคลในครอบครัว เพื่อน และบุคคลอื่น ในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ถูกทารุณ ทำร้าย ทุบตี ล่วงละเมิดทางเพศ เป็นต้น

๖.๓ ความรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับเด็ก

เด็กเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะ เหตุและผลแห่งการกระทำน้อยกว่าผู้ใหญ่ ดังนั้น ในกรณีที่เด็กซึ่งรวมถึงเด็กเร่ร่อนกระทำความผิด จึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กไว้ดังนี้

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๓ บัญญัติว่า “เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๔ บัญญัติว่า “เด็กอายุกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาดักเตือนด้วยก็ได้

(๒) ถ้าศาลเห็นว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งต้องไม่เกินสามปี และกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควรซึ่งบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครั้งละหนึ่งพันบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่า ไม่สมควรจะเรียกบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่า จะยอมรับข้อกำหนดทำนองที่บัญญัติไว้สำหรับบิดามารดา หรือผู้ปกครองดังกล่าวมาข้างต้นหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเช่นนั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลผู้นั้นไปโดยวางข้อกำหนดดังกล่าว

(๓) ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (๒) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติเด็กนั้นเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๖ ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุมประพฤติเด็กนั้น

(๔) ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (๒) ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ ในเมื่อบุคคลหรือองค์กรนั้นยินยอม ในกรณีเช่นว่านี้ ให้บุคคลหรือองค์กรนั้นมีอำนาจเช่นผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร หรือ

(๕) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าเกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี

คำสั่งศาลดังกล่าวใน (๒) (๓) (๔) และ (๕) นั้น ถ้าในขณะใดภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ ความปรากฏแก่ศาลโดยศาลรู้เอง หรือตามคำแนะนำของผู้มีส่วนได้เสีย พนักงานอัยการหรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลมอบตัวเด็กเพื่อดูแลอบรมและสั่งสอน หรือเจ้าพนักงานว่าพฤติการณ์

เกี่ยวกับคำสั่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป ก็ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้น หรือมีคำสั่งใหม่ตามอำนาจในมาตรานี้”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๕ บัญญัติว่า “ผู้ใดอายุกว่าสิบสี่ปี แต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นที่พึงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้จัดการตามมาตรา ๗๔ หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๖ บัญญัติว่า “ผู้ใดอายุกว่าสิบเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินยี่สิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๗ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลวางข้อกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ ระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตามความในมาตรา ๗๔ (๒) ถ้าเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้นภายในเวลาในข้อกำหนด ศาลมีอำนาจบังคับบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ ให้ชำระเงินไม่เกินจำนวนในข้อกำหนดนั้น ภายในเวลาที่ศาลเห็นสมควร ถ้าบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ไม่ชำระเงิน ศาลจะสั่งให้ยึดทรัพย์สินของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ เพื่อใช้เงินที่จะต้องชำระก็ได้”

ในกรณีที่ศาลได้บังคับให้บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ชำระเงินตามข้อกำหนดแล้วนั้น ถ้าศาลมิได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งที่ได้วางข้อกำหนดนั้นเป็นอย่างอื่นตามความในมาตรา ๗๔ วรรคท้าย ก็ให้ข้อกำหนดนั้นคงใช้บังคับได้ต่อไปจนสิ้นเวลาที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดนั้น”

๗. ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบรายงานการศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังนี้

๗.๑ เกี่ยวกับสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน

สายสุรี จุติกุล (๒๕๓๕) พบว่า ลักษณะครอบครัวที่สร้างปัญหาและทำให้เกิดเด็กเร่ร่อน ได้แก่ สามีภรรยาที่แต่งงานหรืออยู่ด้วยกันตั้งแต่อายุน้อย ยังไม่มีวุฒิภาวะในการรับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัวของตน และไม่มีความพร้อมที่จะเลี้ยงดูลูก มักจะมีความงใจละทิ้งลูกเป็นอย่างมาก หรือกรณีครอบครัวที่พ่อหรือแม่ต้องโทษ ถูกจำคุกและเด็กต้องอยู่ในความดูแลของญาติ พี่น้องหรือบุคคลอื่นนำมาอุปการะไว้ กรณีครอบครัวที่พ่อแม่เสียชีวิต และผู้ปกครองที่เลี้ยงดูมา

เสียชีวิต หรือแม้แต่เด็กที่อยู่ในความดูแลเลี้ยงดูของแม่หรือพ่อเพียงผู้เดียว เหตุต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้เด็กต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพของตนเอง เร่ร่อนไปตามสถานที่ต่าง ๆ

นพพร นพเจริญกุล (๒๕๒๑) พบว่า เด็กหนีออกจากครอบครัวส่วนใหญ่เป็น เด็กชายศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา มีชีวิตอยู่ในครอบครัวที่มีปัญหา และมักจะถูกพ่อและแม่ ทำโทษด้วยความรุนแรงอยู่เสมอ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าครอบครัวไม่มีความสุข อยากหนีออกจากบ้าน

นิตยา ภักดิ์ระพันธ์ (๒๕๓๕) พบว่า มีครอบครัวหลายลักษณะที่ทำให้ เด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ได้แก่ ครอบครัวที่ความสัมพันธ์ภายในแตกแยก ครอบครัวเร่ร่อน ครอบครัว ยากจน ครอบครัวที่มีฐานะปานกลางทำให้บิดามารดาต้องทำงานหนักจนไม่มีเวลาดูแลลูก และ ครอบครัวอุปการะ

วิสา เบ็ญจะมโน (๒๕๓๘) พบว่า สภาพปัญหาสังคมของครอบครัวที่ส่งผลให้เด็ก ออกจากบ้านมาเป็นเด็กเร่ร่อน คือ ปัญหาความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในครอบครัว อันแสดงถึง สภาพแวดล้อมภายในครอบครัวที่ไม่ราบรื่น เป็นปัญหาที่เด็กให้ความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาความยากจนของครอบครัว และปัญหาการแตกแยกหย่าร้างของบิดามารดา

สมศรี กันธมาลา (๒๕๓๔) พบว่า เด็กบางคนมีความบกพร่องทางสมอง จิตใจ และร่างกาย เกิดอาการก้าวร้าว หนีเที่ยว มั่วสุม เพราะฉะนั้นพ่อแม่ผิดหวัง โดยไม่เข้าใจถึงแก่น ปัญหาจริง ๆ เมื่อพ่อแม่ทนต่อความก้าวร้าวของลูกไม่ไหว ก็เลยเอาไปให้ผู้อื่นเลี้ยง ในที่สุด ก็กลายเป็นเด็กมีปัญหาและเป็นเด็กเร่ร่อนในที่สุด

ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ (๒๕๓๕) อธิบายว่า นิสัยของเด็กเองที่ต้องการความเป็น อิสระ ชอบการใช้ชีวิตที่ท้าทาย เป้าหมายการเรียน รวมทั้งเด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงติดเพื่อน เมื่อถูกเพื่อนชักจูงย่อมมีโอกาสที่จะออกมาเร่ร่อนตามไปด้วย สภาพสังคมที่เป็นอยู่ก็ทำให้วิถีชีวิตและ ค่านิยมเปลี่ยนแปลงไป เด็กสามารถได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่างประเทศที่ไม่เหมาะสมจาก สื่อมวลชนต่าง ๆ ที่ขาดการกลั่นกรองในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ รวมทั้งการเพิ่มจำนวนของ สถานเริงรมย์ต่าง ๆ ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีค่านิยมผิด ๆ การเลียนแบบการบริโภค ที่ฟุ่มเฟือย ในที่สุดส่งผลให้เด็กหนีออกจากบ้านมาเร่ร่อน เพื่อความเป็นอิสระในการดำเนินชีวิต

๓.๒ เกี่ยวกับลักษณะทั่วไป ปัญหาและรูปแบบการกระทำความผิดของเด็กเร่ร่อน

ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ (๒๕๓๕) อธิบายถึงปัญหาที่เด็กเร่ร่อนประสบอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) ด้านสุขภาพกาย - สุขภาพจิตเสื่อมโทรม เด็กที่ออกมาเร่ร่อนมักพบปัญหาสุขภาพอนามัยและ โภชนาการ คือ ปัญหาโรคผิวหนัง โรคขาดสารอาหาร ภูมิคุ้มกันต่ำ รวมทั้งความผิดปกติของ

สมองและจิตใจ ๒) ด้านการศึกษาและพัฒนา เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการพัฒนาทั้งด้าน การศึกษา การเตรียมให้มีอาชีพ และการอบรมจริยธรรม ความเป็นอยู่ ทำให้เด็กจิตใจหยาบกระด้าง และสร้างปัญหาต่อเนื้ออื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการตั้งครกกันนอกสมรส ๓) ไม่สามารถเข้าถึง บริการที่รัฐจัดได้ ไม่ว่าจะเป็นศูนย์เยาวชน และห้องสมุดประชาชน ฯลฯ

สมพงษ์ จิตระดับ (๒๕๔๐) พบว่า เด็กเร่ร่อนจะดำเนินชีวิตแบบไร้ทิศทาง ระหกระเหินไปตามที่ต่าง ๆ หาเศษอาหารกินตามถังขยะ ร้านอาหาร กัดอาคาร หลับนอนตามป้าย รถเมล์ ใต้สะพาน บ้านร้างและอื่น ๆ การดำเนินชีวิตทั่วไป อาศัยอยู่กับครอบครัวข้าง มีอาชีพและ รายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ประเภทชั่วคราว ขายเป็นล็อตเตอรี่ หมากฝรั่ง ขายดอกไม้ หนังสือพิมพ์ ขอด่านตามถนน สะพานลอย แหล่งท่องเที่ยว การเร่ร่อนจะไปเรื่อย ๆ ตามที่ต่าง ๆ ตามความพอใจ และสนุกสนาน มีการผจญภัย รักอิสระเสรีภาพ เริ่มมีกลุ่มเพื่อนที่อยู่ในวัยและเพศเดียวกัน การดำเนินชีวิตจึงเน้นปัจจัยพื้นฐานเพื่อการอยู่รอด”

วัลลภ ตังคณานุกาญจน์ (๒๕๓๕) กล่าวว่า ความเป็นเด็กเร่ร่อนไม่มีคนคอยดูแล ปกป้องและใส่ใจให้ความรู้ เด็กเร่ร่อนจึงอยู่ในภาวะเสี่ยงมากที่จะกลายเป็นเด็กกระทำความผิดได้ง่าย และถูกล่อลวงไปใช้ในทางที่ไม่ดีได้ สถานการณ์บนถนนแม้จะทำให้เด็กมีอิสรภาพ ไม่ถูกทรมานตีว่า จากครอบครัว แต่ก็ยังมีความเสี่ยงไม่น้อยที่รื้อรอยเด็ก ๆ เหล่านี้อยู่ตั้งแต่การรวมกลุ่มเสพยาเสพติด ประเภทสารระเหย จนถึงการถูกผู้ใหญ่บังคับให้ขูดขูด สอนให้ลักขโมย จนถึงการจรดlynด ที่น่าห่วงใยคือการตกอยู่ในวงจรทางเพศที่มีลักษณะช่วยเหลือ บำบัดความใคร่ให้แก่ชายประเภทสอง และชาวต่างประเทศที่มีจิตวิถิตารในทางเพศ

สมพงษ์ จิตระดับ (๒๕๔๐) พบว่า เด็กเร่ร่อนชอบถ่มน้ำลาย พูดจาหยาบคาย สบด เป็นคำหยาบ รู้จักใช้ยาเสพติดนับแต่บุหรี่ กาวสามเค ยาบ้า แวเลี่ยม ผงขาว ฯลฯ เป็นเครื่องมือและ ถูกใช้ให้เป็นเหยื่อธุรกิจทางสังคมที่ผิดกฎหมาย เป็นโสเภณีทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย จำนวนมากถึง ร้อยละ ๘๐ ใช้ยาเสพติดเกือบทุกคน มีจำนวนมากที่เป็นเอดส์ อาชีพส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับ แหล่งเร่ร่อน เด็กหญิงอาจค้าประเวณี เดินโซว้ ในขณะที่เด็กชายจะขายบริการทางเพศให้แก่ ชาวต่างชาติที่นิยมหลับนอนกับเด็กชาย

พนมกร ตั้งตน (๒๕๔๐) พบว่า เด็กเร่ร่อนมักรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ละ ๔-๕ คน เด็กเหล่านี้มีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว ลักขโมย สกปรก เมื่อเด็กอยู่รวมกันจะนิยมใช้สิ่งเสพติดร่วมกัน โดยเด็กบริเวณสถานีรถไฟหัวลำโพง จะใช้กาว บุหรี่ กัญชา สำหรับเด็กย่านพัฒนพงษ์จะใช้ เฮโรอีน ยาบ้า บุหรี่ บริเวณสะพานพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เด็กจะใช้กาว บุหรี่ ยาบ้า เมื่อเด็กเหล่านี้ ใช้สิ่งเสพติดเป็นระยะเวลานาน สุขภาพทางร่างกายของเด็กจะเสื่อมโทรม เช่น ตัวเหลือง เจ็บคอ ไอ และเป็นโรคทางเดินหายใจ โรคทางเพศสัมพันธ์ รวมทั้งเด็กจะเสียชีวิตเพราะใช้ยาเกินขนาด

จากการศึกษารายงานการศึกษา งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า แม้จะเป็นมีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนมาบ้างแล้วก็ตาม แต่ไม่มีงานวิจัยฉบับใด ดำเนินการโดยผ่านครูข้างถนน ซึ่งเป็นผู้ดูแลและใกล้ชิดกับเด็กเร่ร่อน การศึกษานี้จึงไม่ซ้ำซ้อนกับ งานวิจัยที่ได้นำเสนอมาข้างต้น

๘. แนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังที่ได้นำเสนอมาเป็นลำดับ ได้นำมากำหนดเป็นแนวคิดในการศึกษาซึ่งแสดงได้ดังแผนภาพดังนี้

ลักษณะส่วนบุคคล

- เพศ อายุ ศาสนา
- เชื้อชาติ สัญชาติ
- ระดับการศึกษา
- สถานภาพสมรส
- อาชีพ
- ลักษณะครอบครัว

สาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน

- ปัญหาเศรษฐกิจ
- ปัญหาครอบครัว
- ปัญหาจากตัวเด็กเอง
- ปัญหาจากโรงเรียน
- ปัญหาอื่น ๆ

แนวทางในการป้องกันและ
แก้ไขปัญหาการเข้าไปมี
ส่วนร่วมในการกระทำ
ความผิดอาญาของ
เด็กเร่ร่อน

การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำ

ความผิดอาญา

- สาเหตุ / มูลเหตุจูงใจ
- ลักษณะและรูปแบบ
 ๑. ตัวการ
 ๒. ผู้ใช้
 ๓. ผู้สนับสนุน
 ๔. ถูกล่อลวง / เป็นเครื่องมือ
- ในการทำความผิด
 ๕. เป็นเหยื่อของการกระทำ

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงสาเหตุในการกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ลักษณะทั่วไปของเด็กเร่ร่อน ตลอดจนสาเหตุ รูปแบบและลักษณะในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำ ความผิดอาญา จะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สามารถนำไปใช้วิเคราะห์เพื่อศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาการป้องกันการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อนได้

การให้ได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้มีวิธีดำเนินการศึกษาแบ่งพิจารณาเป็นลำดับได้ดังนี้

๑. รูปแบบการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

๑.๑ การศึกษาและวิเคราะห์แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

โดยการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา บทความ รายงานผลการวิจัย อนุสัญญาของ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักสากลที่นานาประเทศ ยอมรับ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมตลอดถึงบทบัญญัติแห่ง กฎหมายของประเทศไทย อันได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖, ข้อมูลที่ได้จากเครือข่าย ระหว่างประเทศหรืออินเทอร์เน็ต (International Network or Internet) และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ในปัจจุบันแล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาศึกษา วิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Analysis) และเชิง วิเคราะห์เปรียบเทียบ (Analytical and Comparative Research) โดยนำเสนอในลักษณะการวิเคราะห์ แบบพรรณนา (Descriptive Analysis)

๑.๒ การศึกษาและวิเคราะห์แบบวิจัยภาคสนาม (Field Research)

ใช้การวิจัยจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ด้วยการสัมภาษณ์ครูข้างถนนของ เครือข่ายองค์กรเพื่อเด็กเร่ร่อนในกรุงเทพมหานคร รวมจำนวน ๑๐ ราย เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก แล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์และอภิปรายผลในลักษณะพรรณนา

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้มีเครื่องมือในการศึกษาดังนี้

๒.๑ แบบสัมภาษณ์

เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนตรงตามประเด็นที่จะทำการศึกษา และขณะเดียวกันก็มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างให้ผู้ให้ข้อมูลได้อธิบายและเล่าเรื่องราวหรือข้อมูลที่ผู้ศึกษาไม่เคยล่วงรู้หรือคาดหวังก่อน แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษานี้จึงใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กล่าวคือ มีการกำหนดข้อคำถามปลายเปิดไว้อย่างหลวม ๆ เพื่อให้ได้ประเด็นที่จะทำการศึกษา โดยใช้คำสำคัญ (Key words) เป็นเครื่องชี้นำการสัมภาษณ์ สำหรับประเด็นคำถามที่จะนำมาใช้ในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล

คำถามในส่วนนี้ คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของครูข้างถนนขององค์กรเครือข่ายเพื่อเด็กเร่ร่อนซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร อันได้แก่ ชื่อ ชื่อสกุล อายุ เชื้อชาติ สัญชาติ ภูมิลำเนาเดิม องค์กรหรือเครือข่ายที่สังกัด ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวน และลักษณะของเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแล

ส่วนที่ ๒ ลักษณะส่วนบุคคล และสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน

คำถามในส่วนนี้ คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแลของครูข้างถนน อันได้แก่ อายุ เพศ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ ลักษณะครอบครัวที่อยู่อาศัย บุคลิกลักษณะหรือพฤติกรรมที่ครูสังเกตเห็น ตลอดจนมีคำถามที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุที่ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อน แล้วนำมาเป็นจัดกลุ่มว่ามีสาเหตุมาจากปัญหาด้านใด ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว ปัญหาจากตัวเด็กเอง ปัญหาจากโรงเรียน หรือปัญหาอื่น ๆ

ส่วนที่ ๓ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

คำถามในส่วนนี้ คือ ข้อมูลอันนำมาซึ่งการพิจารณาถึงสาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน ได้แก่ ข้อหาหรือเรื่องที่ทำให้กระทำความผิด พฤติการณ์ที่เด็กกระทำความผิด ผลของการกระทำความผิด สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจที่ทำให้เด็กกระทำความผิด ตลอดจนรูปแบบหรือลักษณะในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดดังกล่าว ได้แก่ ในฐานะตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ผู้ถูกล่อลวงหรือใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด และเป็นเหยื่อของการกระทำความผิด

ส่วนที่ ๔ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

คำถามในส่วนนี้เปิดโอกาสให้ครูข้างถนนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ตลอดจนความต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนและดูแลจากองค์กรภาครัฐ และกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย

๒.๒ การสังเกตการณ์

ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ศึกษาใช้วิธีการสังเกตการณ์ร่วมด้วย และจะทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในส่วนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา

๓. ประชากรที่ศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลหรือกรณีศึกษาได้แก่ครูข้างถนนขององค์กรเครือข่ายเพื่อเด็กเร่ร่อนซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๐ ราย

๔. วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูล

สำหรับวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา จะทำการติดต่อครูข้างถนนของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กเพื่อขอทำการสัมภาษณ์และเป็นผู้ให้ข้อมูลเริ่มต้น จากนั้นให้ครูข้างถนนรายดังกล่าวเป็นผู้แนะนำผู้ให้ข้อมูลรายอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งเป็นวิธีการแบบ Snow ball

๕. วิธีการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ ใช้วิธีการพูดคุย สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลระหว่างวันที่ ๔ ถึงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๓ และศึกษาข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ คือ การศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษาข้อมูลด้านเอกสารได้ทำการเก็บรวบรวมจากห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จากหน่วยงานที่ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อน เช่น มูลนิธิสร้างสรรค์เด็กมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก และจากข้อมูลทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ สำหรับข้อมูลภาคสนามได้ดำเนินการเป็นลำดับดังนี้

๕.๑ การติดต่อประสานงานเพื่อเก็บข้อมูล

การศึกษานี้มีการติดต่อประสานงานเพื่อเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

๑) คณะผู้ศึกษาได้ทำการติดต่อประสานงานในเบื้องต้นกับมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กเพื่อขอคำแนะนำ และสอบถามแนวทางที่เป็นไปได้ในการติดต่อผู้ให้ข้อมูล วิธีการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนปัญหาหรืออุปสรรคในการเก็บข้อมูลที่อาจมีขึ้นในอนาคต เพื่อนำมาประเมินความเป็นไปได้ในการศึกษา และเพื่อทราบถึงระดับความร่วมมือที่จะได้รับจากผู้ให้ข้อมูล

๒) เมื่อได้รับคำแนะนำจากมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กแล้ว คณะผู้ศึกษาได้ทำการติดต่อประสานงานเบื้องต้นกับครูข้างถนนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล และขออนุญาตเข้าทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล

๕.๒ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

มีขั้นตอนดังนี้

๑) การเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล จะทำความรู้จักผ่านครูข้างถนนของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก โดยก่อนเข้าสัมภาษณ์จะติดต่อขออนุญาตก่อนทุกครั้ง และจะนัดหมายผู้ให้ข้อมูลตามวัน เวลา และสถานที่ต่าง ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก เช่น สถานที่ทำงาน ชุมชนที่เด็กเร่ร่อนอาศัยอยู่ เป็นต้น

๒) จากเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง คณะผู้ศึกษา จึงใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และสนทนากับผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งนี้ ระหว่างสนทนาจะทำการเขียนบันทึกข้อมูลที่ได้รับด้วยมือ ไปพร้อมกับการสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูล ตลอดการสนทนา จากนั้นจะกลับมาบันทึกข้อมูลเป็นรายการตามที่ได้จดและบันทึกไว้ ตลอดจนประเด็นอื่น ๆ ที่ได้จากการสังเกต แล้วนำข้อมูลที่ได้รับประมวลออกมาเป็นข้อมูลเชิงสถิติ และเชิงคุณภาพ

๕.๓ การตรวจสอบข้อมูล

มีวิธีการดังนี้

การตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ตรงตามความรู้สึกและความเป็นจริง คณะผู้ศึกษาจึงเลือกใช้วิธีการถามซ้ำเพื่อความแน่ใจ ในข้อคำถามใดที่ผู้ให้ข้อมูลมีท่าทางไม่เข้าใจ หรือไม่มีความรู้เรื่องดังกล่าว คณะผู้ศึกษาจะอธิบายข้อคำถามหรือเรื่องนั้น ๆ จนแน่ใจว่าผู้ให้ข้อมูล เข้าใจคำถามและเรื่องดังกล่าวอย่างเพียงพอที่จะตอบคำถามได้ นอกจากนี้ในบางครั้งมีเพื่อนร่วมงานของผู้ให้ข้อมูลนั่งร่วมสนทนาด้วย การสอบถามข้อมูลจากเพื่อนร่วมงานของผู้ให้ข้อมูลก็เป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

๖. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูล

การศึกษานี้จะนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์มารวบรวม แปลความหมาย และวิเคราะห์ตามหลักทางวิชาการ แล้วนำเสนอและอภิปรายผลการศึกษาในลักษณะพรรณนา

๗. ข้อจำกัดในการศึกษา

ข้อจำกัดในการศึกษาแบ่งพิจารณาได้ดังนี้

๗.๑ ข้อจำกัดในขั้นตอนของการศึกษา

๑) การเลือกใช้วิธี Snow Ball ในการศึกษา ทำให้เกิดผลได้ ๒ ลักษณะ คือ ทำให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่สังกัดองค์กรหรือหน่วยงานเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ และทำให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีความสนิทสนมกัน

๒) ข้อมูลบางส่วนที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้มาจากครูข้างถนนซึ่งได้รับการบอกเล่ามาจากเด็กเร่ร่อน คณะผู้ศึกษามีได้รับข้อมูลและไม่ได้พบเด็กเร่ร่อน จึงไม่อาจสังเกตพฤติกรรมของ

เด็กเร่ร่อนได้โดยตรง การแปลและวิเคราะห์ผลในงานศึกษานี้คงพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับจากครูข้างถนนเท่านั้น

๓) การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยการออกภาคสนามเป็นครั้งแรกของคณะผู้ศึกษา จึงทำให้ขาดความรู้พื้นฐาน ความสามารถ และประสบการณ์ในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล ซึ่งย่อมมีผลต่อการศึกษาในครั้งนี้ไม่มากนัก

๓.๒ ข้อจำกัดในการนำผลการศึกษาไปใช้

๑) การศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน ๑๐ ราย และด้วยข้อจำกัดในขั้นตอนของการศึกษาและระยะเวลาในการศึกษาดังที่นำเสนอไว้ ผลการศึกษาที่ได้รับจึงอาจไม่ครอบคลุมหรือไม่อาจสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในทุกแง่มุม การพิจารณาให้เห็นถึงปัญหาทุกด้านจึงควรพิจารณาจากงานเอกสารและวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย และควรมีการศึกษาวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ต่อไปในอนาคต

๒) แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนที่ได้นำเสนอไว้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผลมาจากการศึกษาที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูล ๑๐ ราย ร่วมกับการศึกษางานวิจัยและเอกสารอื่น ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น หากต่อไปในอนาคตลักษณะหรือรูปแบบของปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กเร่ร่อนเปลี่ยนแปลงไป แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาก็เหมาะสม เพียงพอย่อมแปรเปลี่ยนไปตามสภาพนั้นด้วย

บทที่ ๔

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีศึกษาหรือผู้ให้ข้อมูล อันได้แก่ ครูข้างถนนขององค์กรเครือข่ายเพื่อเด็กเร่ร่อนซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมจำนวน ๑๐ ราย โดยเสนอผลการศึกษาเป็นภาพรวมและรายกรณีได้ดังนี้

๑. ผลการศึกษาภาพรวม

แบ่งพิจารณาได้เป็นลำดับดังนี้

๑.๑ ส่วนที่ ๑ : เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล

ตารางที่ ๑

ข้อมูลเกี่ยวกับอายุ เชื้อชาติ สัญชาติ ภูมิลำเนา ระยะเวลาการทำงาน

และสังกัดของครูข้างถนนผู้ให้ข้อมูล

ชื่อที่เด็กเร่ร่อนเรียกขาน	เพศ	อายุ (ปี)	เชื้อชาติ - สัญชาติ	ภูมิลำเนาเดิม	ระยะเวลาการทำงาน	สังกัด - เครือข่าย
ครูนนท์	หญิง	๓๔	ไทย	จังหวัดสุรินทร์	๔	สำนักพัฒนาสังคม สังกัด กทม.
ครูก้อย	หญิง	๓๒	ไทย	จังหวัดนครศรีธรรมราช	๕	สำนักพัฒนาสังคม สังกัด กทม.
ครูนาง	หญิง	๓๘	ไทย	จังหวัดสระเกษ	๕	มูลนิธิส่งเสริมการพัฒนามุสลิมในพระอุปถัมภ์ฯ
ครูเพ็ญ	หญิง	๓๐	ไทย	จังหวัดน่าน	๕	สำนักพัฒนาสังคม สังกัด กทม.
ครูเซฟ	ชาย	๓๕	ไทย	จังหวัดนครศรีธรรมราช	๕	มูลนิธิส่งเสริมการพัฒนามุสลิมในพระอุปถัมภ์ฯ
ครูกร	ชาย	๓๒	ไทย	จังหวัดสุรินทร์	๖	สำนักพัฒนาสังคม สังกัด กทม.
ครูวิทย์	ชาย	๔๑	ไทย	จังหวัดร้อยเอ็ด	๑๑	มูลนิธิส่งเสริมการพัฒนามุสลิมในพระอุปถัมภ์ฯ

ชื่อที่เด็กเร่ร่อน เรียกขาน	เพศ	อายุ (ปี)	เชื้อชาติ - สัญชาติ	ภูมิลำเนาเดิม	ระยะเวลา การทำงาน	สังกัด - เครือข่าย
ครูแอม	หญิง	๓๔	ไทย	จังหวัดนครปฐม	๓๐	สำนักพัฒนาสังคม สังกัด กทม.
ครูโจย	ชาย	๕๑	ไทย	จังหวัดนครปฐม	๑๓	กองบังคับการ ตำรวจรถไฟ
ครูตาล	ชาย	๕๔	ไทย	จังหวัด มหาสารคาม	๓๐	กองบังคับการ ตำรวจรถไฟ

ผลการศึกษาซึ่งแสดงสรุปตามตารางที่ ๑ พิจารณาถึงข้อมูลของครูข้างถนนซึ่งเป็น
ผู้ให้ข้อมูลได้ ดังนี้

- ครูข้างถนนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล เป็นเพศชายและเพศหญิงในจำนวน เท่า ๆ กัน
มีอายุน้อยที่สุด คือ ๓๒ ปี และมากที่สุดคือ ๕๔ ปี ทุกรายมีเชื้อชาติและสัญชาติไทย และเป็น
คนต่างจังหวัด ซึ่งโดยส่วนใหญ่ (จำนวน ๕ ราย) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
มีอายุงานหรือทำหน้าที่เป็นครูข้างถนนน้อยที่สุด ๔ ปี มากที่สุดถึง ๓๐ ปี

ครูข้างถนนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล อยู่ภายใต้สังกัดสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร
มากที่สุด คือ จำนวน ๕ ราย สังกัดมูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ในพระอุปถัมภ์ จำนวน ๓ ราย
และมีเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งทำหน้าที่เป็นครูข้างถนน สังกัดกองบังคับการตำรวจรถไฟ จำนวน ๒ ราย

จากข้อมูลดังกล่าวมีข้อสังเกตได้ว่า ผู้ที่อาสาสมัครเข้ามาทำหน้าที่เป็นครูข้างถนนเพื่อ
ดูแลเด็กเร่ร่อนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยส่วนใหญ่กลับเป็นคนต่างจังหวัด มิใช่คนที่มีภูมิลำเนาเดิม
อยู่ในกรุงเทพมหานครหรือเป็นคนกรุงเทพมหานครโดยกำเนิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ประการหนึ่ง
ว่าอาชีพ “ครูข้างถนน” ยังไม่เป็นที่นิยมของคนในเขตเมือง

ตารางที่ ๒

ข้อมูลเกี่ยวกับเขตพื้นที่ จำนวนเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแล
และจำนวนเด็กเร่ร่อนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา

ชื่อของครู ข้างถนน	เขตพื้นที่ที่ดูแล	จำนวนเด็กเร่ร่อน ในความดูแล (คน)			จำนวนเด็กเร่ร่อนที่ เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดอาญา (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
ครูนันท์	สถานีขนส่งหมอชิต จตุจักร	๒๑	๙	๓๐	๑	-	๑
ครูก้อย	เขตจตุจักร	๒๑	๙	๓๐	๑	-	๑

ชื่อของครู ข้างถนน	เขตพื้นที่ที่ดูแล	จำนวนเด็กเร่ร่อน ในความดูแล (คน)			จำนวนเด็กเร่ร่อนที่ เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดอาญา (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
ครูนาง	สะพานพุทธ สนามหลวง พระราม ๙ พระนั่งเกล้าฯ	๓๐	๘	๓๘	๓	๑	๔
ครูเพ็ญ	บางกะปิ	๑๕	๓	๒๒	๑	๑	๒
ครูเซฟ	อโศก คลองเตย	๑๐	๑๐	๒๐	๒	-	๒
ครูกร	ราษฎร์บูรณะ	๒	๑	๓	-	๑	๑
ครูวิทย์	บางรัก ปทุมวัน ประเวศ	๙	๕	๑๒	๒	-	๒
ครูแอม	สะพานพระปกเกล้าฯ สะพานพุทธ	๒๐	๑๐	๓๐	-	๑	๑
ครูโจ้ย	หัวลำโพง และพื้นที่ใกล้เคียง	๘	๒	๑๐	๑	-	๑
ครูตาล	สถานีรถไฟหัวลำโพง	๑๖	๔	๒๐	๑	-	๑
รวมจำนวน (คน)		๑๕๔	๖๑	๒๑๕	๑๒	๔	๑๖

หมายเหตุ จำนวนเด็กเร่ร่อนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามที่ปรากฏในตารางที่ ๒ พิจารณาจากเด็กเร่ร่อนที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี เท่านั้น

ผลการศึกษาซึ่งแสดงสรุปตามตารางที่ ๒ พิจารณาถึงข้อมูลเกี่ยวกับเขตพื้นที่ จำนวนของเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแลของผู้ให้ข้อมูล และจำนวนเด็กเร่ร่อนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา ดังนี้

- ครูข้างถนนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล มีหน้าที่ดูแล ช่วยเหลือ และแนะนำเด็กเร่ร่อนในเขตพื้นที่ต่าง ๆ กัน ได้แก่ เขตจตุจักร เขตพระนคร เขตหนองแขม เขตบางกะปิ เขตคลองเตย เขตราษฎร์บูรณะ เขตบางรัก เขตปทุมวัน เขตประเวศ โดยเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง จึงพบข้อมูลว่าเด็กเร่ร่อนเพศชายมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาในรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ มากกว่าเด็กเร่ร่อนที่เป็นเพศหญิง

จากข้อมูลดังกล่าวมีข้อสังเกตได้ว่า ครูข้างถนนจะมีการแบ่งเขตพื้นที่ในการทำงาน และเด็กเร่ร่อนจะกระจุกตัวอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ เช่น บริเวณใต้สะพาน ไม่ว่าจะเป็นสะพานพุทธ สะพานพระราม ๙ สะพานพระปกเกล้า หรือในเขตชุมชนแออัด เช่น คลองเตย หัวลำโพง และจากข้อมูลที่พบ ยังพบว่า ปัจจุบันเด็กเพศชายยังเข้าสู่การเป็นเด็กเร่ร่อนมากกว่าเพศหญิง จึงมีส่วนหรือความเสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญามากกว่าเด็กเร่ร่อนเพศหญิง

๑.๒ ส่วนที่ ๒ : ลักษณะส่วนบุคคลและสาเหตุของการกลายเป็นเด็กเร่ร่อน

ตารางที่ ๓

ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ สัญชาติ
ระดับการศึกษาของเด็กเร่ร่อน

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	เพศ	อายุ (ปี)	ศาสนา	เชื้อชาติ - สัญชาติ	ระดับ การศึกษา
ครูนันท์	ไก่อ	ชาย	๑๘	พุทธ	ไทย	ป.๖
ครูก้อย	ชวาน	ชาย	๑๖	พุทธ	ไทย	ป.๔
ครูนาง	เจียด	ชาย	๑๖	พุทธ	ไทย	ป.๔
	ดาว	หญิง	๑๗	พุทธ	ไทย	ป.๓
	ดำ	ชาย	๑๗	พุทธ	ไทย	ป.๓
	โต	ชาย	๑๖	พุทธ	ไทย	ป.๒
ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	เพศ	อายุ (ปี)	ศาสนา	เชื้อชาติ - สัญชาติ	ระดับ การศึกษา
ครูเพ็ญ	เดือน	หญิง	๑๘	พุทธ	ไทย	ป.๖
	ปลา	ชาย	๑๗	พุทธ	ไทย	ป.๕
ครูเซฟ	หมึก	ชาย	๑๗	พุทธ	ไทย	ป.๒
	เต่า	ชาย	๑๗	พุทธ	ไทย	ป.๓
ครูกร	น้ำ	หญิง	๑๗	พุทธ	ไทย	ม.๑
ครูวิทย์	ดิน	ชาย	๑๖	พุทธ	ไทย	ป.๕
	ลม	ชาย	๑๕	พุทธ	ไทย	ป.๖
ครูแอม	ฝน	หญิง	๑๗	พุทธ	ไทย	ปวช.
ครูโจย	ตะวัน	ชาย	๑๒	พุทธ	ไทย	ป.๓
ครูตาล	ไม้	ชาย	๑๕	พุทธ	ไทย	ป.๔

ผลการศึกษาซึ่งแสดงสรุปตามตารางที่ ๓ พิจารณาถึงข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ สัญชาติ และระดับการศึกษาของกรณีศึกษา คือ เด็กเร่ร่อน จำนวน ๑๖ ราย ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา ดังนี้

- กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย เป็นเด็กเร่ร่อนเพศชาย จำนวน ๑๒ ราย

เป็นเด็กเร่ร่อนเพศหญิง จำนวน ๔ ราย เด็กเร่ร่อนที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญามีอายุน้อยที่สุด คือ ๑๒ ปี (มีจำนวน ๑ ราย) อายุมากที่สุด คือ ๑๘ ปี (มีจำนวน ๒ ราย) จากข้อมูลที่ตรวจสอบอายุเฉลี่ยของเด็กเร่ร่อนที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาโดยส่วนใหญ่มีอายุ ๑๗ ปี (มีจำนวน ๗ ราย) ทุกรายมีเชื้อชาติไทย และสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ

ระดับการศึกษาของกรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย ปรากฏผลว่า มีระดับการศึกษาสูงสุด คือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) (มีจำนวน ๑ ราย) และมีการศึกษาระดับต่ำสุด คือ ประถมศึกษาปีที่ ๒ (มีจำนวน ๒ ราย) โดยส่วนใหญ่กรณีศึกษามีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา (ประถมศึกษาปีที่ ๑ – ประถมศึกษาปีที่ ๖ รวมจำนวน ๑๔ ราย) มีเด็กเร่ร่อนเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เพียง ๑ ราย และจบ ปวช. เพียง ๑ ราย

จากข้อมูลดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า แม้จะปรากฏข้อมูลที่ได้จากการศึกษาว่า กรณีศึกษาหรือเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาจะเป็นเด็กสัญชาติไทยทั้งหมด แต่ก็ไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดว่า ไม่มีเด็กต่างด้าวเข้ามาเป็นเด็กเร่ร่อนหรือเข้ามากระทำความผิดอาญาในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ เพราะเด็กเร่ร่อนที่เป็นเด็กต่างด้าวมักจะเร่ร่อนไปในที่ต่าง ๆ จะอาศัยในพื้นที่เป็นการชั่วคราว เช่น จะมีผู้นำเด็กเร่ร่อนต่างด้าวมาขอทาน แล้วนำตัวกลับไป จึงไม่มีการบันทึกข้อมูลใด ๆ เป็นหลักฐาน นอกจากนี้เด็กเร่ร่อนต่างด้าวยังมีอุปสรรคด้านการสื่อสารกับเด็กเร่ร่อนชาวไทย และครูข้างถนนซึ่งเป็นคนไทย จึงไม่มีการเข้ามาขอความช่วยเหลือใด ๆ จากครูข้างถนน

อย่างไรก็ดี จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ยังเห็นได้ชัดว่า กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) เกือบทั้งหมดไม่จบการศึกษาก่อนบังคับตามที่ถูกกฎหมายกำหนด

ตารางที่ ๔

ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิลาเนาเดิม สถานภาพสมรส อาชีพปัจจุบัน

และลักษณะครอบครัวของเด็กเร่ร่อน

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	ภูมิลาเนาเดิม	สถานภาพ สมรส	อาชีพ ปัจจุบัน	ลักษณะ ครอบครัว	ลักษณะและ พฤติกรรม
ครูนันท์	ไก่อ (ข)	แพร่	โสด	รปภ.	บิดามารดา อยู่ด้วยกัน แต่ถูกบิดาคุด่า จึงออกจากบ้าน	ไม่กล้า อภัยเสียดี
ครูก้อย	ขวาน (ข)	กาญจนบุรี	โสด	-	ครอบครัว แตกแยก มารดาทิ้งไป	เข้มแข็ง ก่อนข้าง คือ ไม่ทำตาม คำสั่งชอบ ตามใจตนเอง

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	ภูมิลาเนาเดิม	สถานภาพ สมรส	อาชีพ ปัจจุบัน	ลักษณะ ครอบครัว	ลักษณะและ พฤติกรรม
ครูนาง	เจียด (ช)	กทม.	โสด	ขาย พวงมาลัย	บิดาเสียชีวิต มารดามี สามีใหม่	ชอบใช้ชีวิต อิสระ ดิคเกมส์ ดิคเพื่อน และ สารเสพติด
	ดาว (ญ)	สมุทรสาคร	โสด	รับจ้าง	มารดาเสียชีวิต บิดามีภรรยา และ ลูกใหม่ เด็กอยู่กับยาย และย่า	ก้าวร้าว ไม่เชื่อฟัง ผู้ปกครอง ดิคสารเสพติด (กาว)
	ดำ (ช)	นนทบุรี	โสด	-	บิดามารดาแยก ทางกัน มารดา มีสามีใหม่และ ทอดทิ้งเด็ก	อ่อนโยนกับครู ก้าวร้าวกับเพื่อน
	โต (ช)	มุกดาหาร	โสด	ขอทาน	บิดามารดาแยก ทางกัน มารดา มีสามีใหม่ และทิ้งเด็กให้ อยู่กับพ่อเลี้ยง ซึ่งพิการทาง ร่างกาย	ก้าวร้าว และ ต้องการครู
ครูเพ็ญ	เดือน (ญ)	ศรีสะเกษ	โสด	ขาย บริการ ทางเพศ	บิดามารดา หย่าร้าง เด็กอาศัยอยู่ กับบิดา	ชอบยุ่งเกี่ยวกับ ผู้ชาย ชอบให้มี คนรักมาก ๆ
	ปลา (ช)	กทม.	สมรส มีบุตร ๑	ขาย บริการ ทางเพศ	บิดามารดา หย่าร้าง เด็กอาศัยอยู่ กับบิดา	ก้าวร้าว ไม่ค่อยเชื่อฟัง

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	ภูมิลาเนาเดิม	สถานภาพ สมรส	อาชีพ ปัจจุบัน	ลักษณะ ครอบครัว	ลักษณะและ พฤติกรรม
ครูเซฟ	หมึก (ช)	กทม. (คลองเตย)	โสด	เช็ด กระจก	บิดาเสียชีวิต มารดาเข้าออก เรือนจำ ตลอดเวลา เด็ก อยู่กับญาติ	เรียบร้อย แต่ขาดโอกาส ชอบตามเพื่อน
	เต่า (ช)	กทม. (คลองเตย)	โสด	เช็ด กระจก	ครอบครัว แตกแยก มารดามีสามี ใหม่	เงียบขรึม ไม่เชื่อฟัง
ครูกร	น้ำ (ญ)	กทม.	โสด	ขาย บริการ ทางเพศ	บิดามารดา อยู่ด้วยกัน แต่บิดาไม่พูด กับเด็กทำให้ เกิดความ น้อยใจ	ก้าวร้าว เดี๋ยวดีเดี๋ยวร้าย แต่งตัวไม่ เหมาะสม
ครูวิทย์	ดิน (ช)	กทม.	โสด	รับจ้าง	บิดามารดาแยก ทางกัน เด็กอยู่ กับตาและยาย	พูดจาไม่สุภาพ ไม่ชอบสูงลิ้ง อารมณ์ร้อน
	ลม (ช)	เพชรบุรี	โสด	-	บิดามารดาแยก ทางกัน พี่สาว อยู่สถาน สงเคราะห์	มือข้างขวาพิการ อารมณ์ร้อน หงุดหงิดง่าย
ครูแอม	ฝน (ญ)	ชลบุรี	โสด มีบุตร ๑	รับจ้าง	บิดาเสียชีวิต มารดา แต่งงานใหม่ เด็กอาศัย อยู่กับย่า	ชอบโกหก พฤติกรรม เบี่ยงเบน ทางเพศ
ครูโจ้ย	ตะวัน (ช)	สมุทรปราการ	โสด	-	บิดามารดา แยกกันอยู่ บิดามี ครอบครัวใหม่	ซึมเศร้า ชอบหลบซ่อน ใช้สารเสพติด

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	ภูมิลำเนาเดิม	สถานภาพ สมรส	อาชีพ ปัจจุบัน	ลักษณะ ครอบครัว	ลักษณะและ พฤติกรรม
ครูตาล	ไม้(ข)	กทม.	โสด	-	ครอบครัว แตกแยก บิดามารดา แยกกันอยู่	ไม่เรียบร้อย ซึ่มเศร้า

ผลการศึกษาซึ่งแสดงสรุปตามตารางที่ ๔ พิจารณาดังข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล อันได้แก่ ภูมิลำเนาเดิม สถานภาพสมรส อาชีพปัจจุบัน และลักษณะครอบครัวของกรณีศึกษา คือ เด็กเร่ร่อน จำนวน ๑๖ ราย ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา ดังนี้

ภูมิลำเนาเดิม

กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นคนที่มีพื้นเพเดิมและมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๗ ราย เป็นคนภาคกลาง คือ จังหวัดกาญจนบุรี สมุทรสาคร นนทบุรี สมุทรปราการ เพชรบุรี และชลบุรี จำนวน ๖ ราย เป็นคนภาคเหนือ คือ จังหวัดแพร่ จำนวน ๑ ราย และเป็นคนแถวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดมุกดาหาร ศรีสะเกษ จำนวน ๒ ราย

สถานภาพสมรส

สถานภาพสมรสของกรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย ส่วนใหญ่โสด คือ ไม่มีภรรยาหรือบุตรที่จะต้องดูแล จำนวน ๑๔ ราย คงมี ๑ ราย ที่มีภรรยาและบุตร ๑ คน อยู่ในความดูแล และอีก ๑ ราย เป็นเด็กเร่ร่อนเพศหญิงที่ไม่ได้สมรส แต่มีบุตร ๑ คน อยู่ในความดูแล

ครูเพ็ญเล่าว่า “เด็ก (หมายถึงปลา) มีคู่สมรสแล้ว โดยเด็ก (หมายถึงปลา) ต้องอุปการะดูแลภรรยาซึ่งมีอายุ ๑๕ ปี ภรรยาไม่ได้ทำงาน และไม่ได้เรียนหนังสือ และดูแลบุตรบุญธรรมอายุ ๑ ปี”

: ครูแอมให้ข้อมูลว่า “ฝน” เป็นเด็กเร่ร่อนเพศหญิง อายุ ๑๑ ปี ยังไม่ได้แต่งงาน แต่มีบุตร ๑ คน บุตรของฝนอายุ ๑ ปี

อาชีพ – รายได้

จากการศึกษาพบว่า กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย มีรายได้จากการทำงานที่แตกต่างกันไป ได้แก่ รับจ้าง จำนวน ๓ ราย ขายพวงมาลัย จำนวน ๑ ราย พนักงานรักษาความปลอดภัย จำนวน ๑ ราย ขอด่าน จำนวน ๑ ราย เช็ดกระจกรถ จำนวน ๒ ราย และขายบริการทางเพศ จำนวน ๓ ราย และไม่ทำงาน จำนวน ๕ ราย โดยในรายที่ขายบริการทางเพศนั้นมีทั้งเด็กเร่ร่อนที่เป็นเพศชายและเพศหญิง

: ครูเพ็ญให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่อายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในคนแรกว่า “เดือน” (นามสมมติ) อายุ ๑๘ ปี เรียนชั้น ม. ๑ แต่ไม่จบ ยังไม่ได้แต่งงาน อาชีพปัจจุบันคือขายบริการทางเพศ มีรายได้ ๓๐๐ – ๕๐๐ บาท ต่อวัน

: สำหรับเด็กคนที่สองเพศชาย “ปลา” ครูเพ็ญเล่าว่า “เด็ก (หมายถึงปลา) มีคู่สมรสแล้ว โดยเด็ก (หมายถึงปลา) ต้องอุปการะดูแลภรรยาซึ่งมีอายุ ๑๕ ปี ภรรยาไม่ได้ทำงาน และไม่ได้เรียนหนังสือ และดูแลบุตรบุญธรรมอายุ ๑ ปี อาชีพปัจจุบันของปลาคือขายบริการทางเพศ”

: ครูกรเล่าว่า “เด็ก (หมายถึงน้ำ) มีลูกแล้ว ๑ คน อายุ ๑ ปี เด็กมีอาชีพค้าประเวณี”

ลักษณะของครอบครัว

กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย โดยส่วนใหญ่มีปัญหาครอบครัวแตกแยก กล่าวคือ บิดามารดาแยกทางกัน บิดาหรือมารดาเสียชีวิต หรือบิดาหรือมารดามีครอบครัวใหม่ รวมจำนวน ๑๔ ราย มีเพียง ๒ ราย ที่บิดาและมารดายังคงอยู่ด้วยกัน แต่เด็กมีปัญหาไม่สามารถปรับตัวเข้ากับบิดาได้

: ไก่เล่าถึงครอบครัวให้ครูบันทึกฟังว่า “ครอบครัวก็อบอุ่นดี เวลาพ่อแม่ พ่อจะชอบบ่น บางครั้งก็ด่า แต่ก็ดีที่ไม่ทำร้ายคนในครอบครัว”

: ครูกรเล่าถึงครอบครัวของน้ำว่า “พ่อ แม่ และน้องของเด็ก (หมายถึงน้ำ) อาศัยอยู่ที่ห้องเช่าเพื่อทำการค้าขาย อยู่ติดถนน พ่อมีปัญหาเกี่ยวกับเด็ก เพราะไม่พูดกับเด็กเลย ทำให้เด็กเกิดความน้อยใจ”

ลักษณะและพฤติกรรมของเด็กเร่ร่อน

ลักษณะและพฤติกรรมของกรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย สามารถแบ่งได้ ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กเร่ร่อนที่มีพฤติกรรมแสดงออกทางอารมณ์อย่างชัดเจน คือ ก้าวร้าว คือ รื่นรัก อิสระ อารมณ์ร้อน ไม่สุภาพ ชอบโกหก ซึ่งจากผลการศึกษามีจำนวน ๑๐ ราย และกลุ่มเด็กเร่ร่อนที่มีพฤติกรรมเก็บกดหรือไม่แสดงออกทางอารมณ์ คือ ซึมเศร้า เงียบขรึม ไม่กล้า ต้องการให้มีคนรักมากๆ เรียบร้อย หลบซ่อน ซึ่งจากผลการศึกษามีจำนวน ๖ คน

สำหรับเด็กเร่ร่อนที่มีพฤติกรรมแสดงออกทางอารมณ์อย่างเด่นชัด เช่น

: ครูนางกล่าวว่า “เนื่องจากครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอ พ่อติดเหล้า แม่ใหม่ก็ติดเหล้า พี่ชายไม่ให้ความสนใจ ไม่มีความอบอุ่นในครอบครัว เด็ก (หมายถึงดาว) เอาแต่ใจตนเอง ไม่เชื่อฟังใคร เด็กติดสารเสพติด และเปลี่ยนคู่นอนบ่อยครั้ง ทำให้มีโรคประจำตัว และเป็นโรคทางเพศบ่อย

ส่วนของเด็กเร่ร่อนที่มีพฤติกรรมไม่แสดงออกทางอารมณ์อย่างเด่นชัด เช่น

: ครูบันทึกถึงบุคลิกลักษณะของไก่อีกว่า “ไก่เป็นคนไม่ชอบพูด ไม่ว่าจะโกรธหรือรู้สึกใดก็ไม่แสดงออก ทำให้ไม่รู้ว่าจะคิดอะไรอยู่ ไก่เรียนหนังสือไม่เก่ง ทำให้ไม่อยากเรียนหนังสือเป็นคน ขี้อาย ไม่กล้าปฏิเสธเพื่อนหรือคนรู้จัก จึงมักทำตามเพื่อนอยู่เรื่อย ๆ”

จากข้อมูลดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า เด็กเร่ร่อนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครไม่ได้มีแต่เด็กเร่ร่อนที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดเท่านั้น เด็กเร่ร่อนที่มีภูมิลำเนาเดิมและเป็นคนกรุงเทพมหานครซึ่งอยู่ในสังคมเมืองที่มีช่องทางในการประกอบอาชีพมากมายและหลากหลายยังคงกลายเป็นเด็กเร่ร่อนที่มีโอกาสทางการศึกษาและในการประกอบอาชีพน้อย ปัญหาของเด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่มาจากลักษณะของครอบครัวที่ไม่อบอุ่น อันส่งผลต่อพฤติกรรมที่เด็กเร่ร่อนแสดงออก

นอกจากนี้ หากพิจารณาแล้วจะพบว่า เด็กเร่ร่อนที่ประกอบอาชีพขายบริการทางเพศที่มีจำนวน ๓ ราย จะมีบุคลิกลักษณะ และพฤติกรรมไปในทำนองเดียวกัน คือ ก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังใคร ไม่สามารถแยกแยะความถูกต้องเหมาะสมได้ ส่วนเด็กเร่ร่อนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น พนักงานรักษาความปลอดภัย เชื้อกระจกรยนต์ตามถนนนั้น ซึ่งจากการศึกษาพบรวมจำนวน ๓ ราย จะมีบุคลิกลักษณะ และพฤติกรรมไปในทำนองเดียวกันเช่นกัน คือ เรียบร้อย เฝ้ายาม ไม่กล้าแสดงออก

ตารางที่ ๕

ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุทำให้กลายเป็นเด็กเร่ร่อน

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	ปัญหา เศรษฐกิจ	ปัญหา ครอบครัว	ปัญหา ตัวเด็ก	ปัญหา จากโรงเรียน	ปัญหา อื่น ๆ
ครูนันท์	ไก่อ (ข)	ยากจน	บิดาคุด่า	-	-	-
ครูก้อย	ขวาน (ข)	-	แตกแยก มารดาทิ้ง	-	-	-
ครูนาง	เอียด (ข)	ยากจน	มารดามีสามีใหม่	-	-	-
	ดาว(ญ)	รายได้ ไม่พอ	มารดาเสียชีวิต บิดามีสามีใหม่	-	-	-
	ดำ (ข)	-	แตกแยกมารดามี สามีใหม่	-	-	-
	โต (ข)	ยากจน	แตกแยก มารดามีสามีใหม่ ทิ้งให้อยู่กับ พ่อเลี้ยง	-	-	-
ครูเพ็ญ	เดือน (ญ)	ยากจน	บิดาละเลย	รักสนุก	-	-
	ปลา (ข)	ยากจน	บิดามารดา หย่าร้าง	-	-	-

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	ปัญหา เศรษฐกิจ	ปัญหา ครอบครัว	ปัญหา ตัวเด็ก	ปัญหา จากโรงเรียน	ปัญหา อื่นๆ
ครูเซฟ	หมึก (ช)	ยากจน	มารดาติดเหล้า เข้าคุก	-	-	-
	เต่า (ช)	ยากจน	แตกแยก มารดามีสามีใหม่	-	-	-
ครูกร	น้ำ (ญ)	รายได้ ไม่พอ	มีปัญหา กับบิดา	หยาบ คาย	-	-
ครูวิทย์	ดิน (ช)	รายได้ น้อย	บิดามารดาแยก ทาง มารดาถูก จับข้อหา ยาเสพติด	เกร	-	-
	ลม (ช)	ยากจน	บิดามารดา แยกทาง	-	-	-
ครูแอม	ฝน (ญ)	-	ครอบครัว มีปัญหา	ติด เพื่อน	-	-
ครูโจย	ตะวัน (ช)	-	ครอบครัว แตกแยก บิดามี ครอบครัวใหม่	ติด เพื่อน	-	-
ครูตาล	ไม้ (ช)	-	แตกแยก บิดามารดา แยกทาง	-	-	-

ผลการศึกษาซึ่งแสดงสรุปตามตารางที่ ๕ พิจารณาถึงข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน จำนวน ๑๖ ราย) กลายเป็นเด็กเร่ร่อน ดังนี้

จากผลการศึกษา การกลายเป็นเด็กเร่ร่อนของกรณีศึกษา ๑๖ ราย โดยส่วนใหญ่มาจากปัญหาครอบครัว เช่น บิดามารดาหย่าร้างหรือแยกทางกัน บิดาหรือมารดาเสียชีวิต บิดาหรือมารดามีครอบครัวใหม่ บิดามารดาทิ้งร้างหรือละเลยไม่สนใจเด็ก รองลงมาคือปัญหาทางเศรษฐกิจ คือ ความยากจน ครอบครัวไม่มีรายได้เพียงพอจากรายจ่าย จึงไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ สุดท้ายคือปัญหาจากตัวเด็ก เช่น กรณีศึกษาบางรายรักสนุก เกร ติดเพื่อน เช่น

: สำหรับสาเหตุที่ทำให้ไก่กลายเป็นเด็กเร่ร่อน ครูนันทน์บอกว่า “พ่อของไก่เป็นคนที่ทำงานมีรายได้เพียงคนเดียว ทำให้ไม่มีเงินเพียงพอจ่าย ใ้ไก่เป็นคนเงิบ ๆ เก็บความรู้สึกเก่ง เวลาพ่อดุด่าบ่อยครั้ง จนทำให้ไก่ทนไม่ได้ และมีปากเสียงกับพ่อ จนต้องออกจากบ้านมาเป็นเด็กเร่ร่อน”

: เท่าที่ขวานเคยเล่าให้ครูก้อยฟัง พ่อของขวานทำงานรับจ้างทั่วไป มีรายได้วันละ ๑๕๐ บาท ส่วนแม่ของขวานทิ้งขวานให้อยู่กับพ่อ ครูก้อยจึงใช้คำว่า “เป็นครอบครัวแตกแยก” เหตุที่ขวานต้องออกจากบ้านมาเป็นเด็กเร่ร่อน ครูก้อยบอกว่า “เป็นเพราะพ่อให้ออกจากบ้าน”

: ครูนางเล่าเกี่ยวกับครอบครัวของเขียกว่า “พ่อเสียชีวิต ตั้งแต่เขียดอายุ ๕ ขวบ แม่มีสามีใหม่ มีพี่น้อง ๕ คน คนโตเสียชีวิต คนที่สองและตัวเขียเองเป็นเด็กเร่ร่อน น้องสาวอีก ๒ คน เรียนหนังสือ ในจำนวน ๕ คน มีคนละบิดา คือ แม่ของเขียดมีสามีมาแล้ว ๕ คน” สาเหตุที่เขียดกลายเป็นเด็กเร่ร่อน เนื่องจากฐานะครอบครัวยากจน รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ถูกบังคับให้ขายพวงมาลัย และไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสามีใหม่ของแม่ได้

: โดยครูเพ็ญยังกล่าวว่า “ครอบครัวของเด็ก (หมายถึงเดือน) แตกแยก พ่อแม่หย่ากัน เด็กจึงอาศัยอยู่กับพ่อ” สำหรับสาเหตุที่เดือนต้องกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ครูเพ็ญกล่าวว่า “เนื่องจากครอบครัวมีรายได้น้อย จึงต้องการเงิน พ่อปล่อยปละละเลย ไม่สนใจดูแล และเด็ก (หมายถึงเดือน) เองก็เป็นเด็กรักอิสระ ชอบสนุก”

จากข้อมูลดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า สาเหตุที่ทำให้กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน จำนวน ๑๖ ราย) กลายเป็นเด็กเร่ร่อน ส่วนใหญ่มิได้เกิดจากปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เกิดจากปัญหาในหลายด้านร่วมกัน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจอันนำไปสู่ปัญหาครอบครัว ปัญหาครอบครัวนำไปสู่ปัญหาของเด็ก เป็นต้น

๑.๓ ส่วนที่ ๓ : การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

ตารางที่ ๖

ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุ ข้อหา ผลของการกระทำ

ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	ข้อหา/ เรื่อง	สาเหตุ	ผลของ การกระทำ	ลักษณะ และรูปแบบ
ครูนันทน์	ไก่ (ช)	ลักทรัพย์	หาเงินเที่ยว ถูกชักจูงจาก รุ่นพี่	ถูกส่งไป เรือนจำ ๔๕ วัน	ตัวการร่วม
ครูก้อย	ขวาน (ช)	ลักทรัพย์	ถูกเพื่อนในกลุ่ม ที่โตกว่าบังคับ ต้องการชีวิตรอด	บ้านเมตตา ๔ เดือน	ตัวการร่วม

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	ข้อหา/ เรื่อง	สาเหตุ	ผลของ การกระทำ	ลักษณะ และรูปแบบ
ครูนาง	เปียด (ข)	ขาย CD ละเมิด ลิขสิทธิ์	ต้องการเงิน	รายงานตัว เป็นเวลา ๖ เดือน	ตัวการ
	ดาว (ญ)	เสพยา	สภาพแวดล้อม	พีนฟู บ้านปรานี	ตัวการ (เหยื่อ)
	ดำ (ข)	เสพยา	สภาพแวดล้อม	พีนฟู บ้านเมตตา	ตัวการ (เหยื่อ)
	โต (ข)	ลักทรัพย์	ต้องการเหมือน คนอื่น (ตัวเด็กเอง)	สถานพินิจ	ตัวการ
ครูเพ็ญ	เดือน (ญ)	ค้าประเวณี	ต้องการเงิน ฟุ้งเฟ้อ (ตัวเด็กเอง)	ไม่ถูก ดำเนินคดี	ตัวการ
	ปลา (ข)	เสพยา	ถูกหลอก รู้เท่าไม่ถึงการณ์ (สภาพแวดล้อม)	สถานพินิจ	ตัวการ
ครูเซฟ	หมึก (ข)	ลักทรัพย์	เพื่อนชักจูง	รอลงอาญา รายงานตัว	ตัวการร่วม
	เต่า (ข)	ลักทรัพย์	เพื่อนชักจูง	รอลงอาญา รายงานตัว	ตัวการร่วม
ครูกร	น้ำ (ญ)	ค้าประเวณี	ต้องการเงินเที่ยว (ตัวเด็กเอง)	ส่งตัวไป หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง	ตัวการ
ครูวิทย์	ดิน (ข)	ปล้นทรัพย์	ถูกล่อลวง เชื่อกันง่าย	บ้านเมตตา	ตัวการร่วม
	ลม (ข)	ลักทรัพย์	ต้องการได้ของ ไว้ใช้ (ตัวเด็กเอง)	บ้านเมตตา บ้านมฤตดา ๒ ปี	ตัวการ
ครูแอม	ฝน (ญ)	เป็นธุระจัดหา ค้าประเวณี	ต้องการเงิน คึกคะนอง (ตัวเด็กเอง)	บ้านปรานี ๑ ปี	ตัวการ

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	ข้อหา/ เรื่อง	สาเหตุ	ผลของ การกระทำ	ลักษณะ และรูปแบบ
ครูโจ้ย	ตะวัน (ข)	ทำร้ายร่างกาย	ใช้สารเสพติด เพื่อนยุ่ง ชอบทำร้ายคนที่ อ่อนแอกว่า	ถูกจับกุม	ตัวการ
ครูตาล	ไม้ (ข)	เสพยา (สารระเหย)	ถูกล่อลวง	ไม่ถูกดำเนินคดี	เหยื่อ

ผลการศึกษาซึ่งแสดงสรุปตามตารางที่ ๖ พิจารณาถึงสาเหตุ ข้อหา ผลของการกระทำ ความผิด ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของกรณีศึกษา คือ เด็กเร่ร่อน จำนวน ๑๖ ราย ดังนี้

ข้อหา – เรื่องที่เข้าไปเกี่ยวข้อง และสาเหตุในการกระทำความผิด

จากผลการศึกษาพบว่า กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย เข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาในข้อหาเกี่ยวกับทรัพย์ ได้แก่ ลักทรัพย์และปล้นทรัพย์มากที่สุด คือ จำนวน ๑ ราย รองลงมาคือข้อหาเกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งในกรณีเป็นผู้เสพและผู้จำหน่าย รวมจำนวน ๔ ราย ข้อหาเกี่ยวกับความผิดทางเพศ ได้แก่ ค้าประเวณี และเป็นธุระจัดหาหญิงบริการ จำนวน ๓ ราย ข้อหาทำร้ายร่างกาย จำนวน ๑ ราย และขายแผ่นซีดีละเมิดลิขสิทธิ์ จำนวน ๑ ราย โดยมีสาเหตุในการกระทำความผิดต่าง ๆ กัน ได้แก่ ต้องการเงินใช้จ่ายในการดำรงชีวิต เทียบเตร่ ต้องการมีชีวิตเหมือนคนอื่น ถูกชักจูงจากเพื่อนหรือรุ่นพี่ ถูกบังคับและต้องทำเพื่อความอยู่รอด ถูกล่อลวง เช่น

: ครูก้อยเล่าให้ฟังถึงพฤติกรรมในคดีว่า “เด็ก (หมายถึงขวาน) โดนเพื่อนบังคับให้ไป ล้วงกระเป๋าของผู้โดยสารในสถานีขนส่งหมอชิต ถือเป็นผู้ถูกล่อลวงจากกลุ่มเพื่อนที่โตกว่า” สำหรับสาเหตุที่ขวานร่วมกระทำความผิดด้วยนั้น ครูก้อยบอกว่า “เพราะต้องการเข้าไปอยู่ในกลุ่มเพื่อนและได้รับการยอมรับจากเพื่อน ต้องการเข้าไปอาศัยอยู่ในหมอชิตได้อย่างปลอดภัยจากการถูกทำร้าย และต้องการมีชีวิตรอดไปวัน ๆ ”

: เหตุที่เขียดกระทำความผิดดังกล่าว ครูนางบอกว่า “เพราะต้องการมีรายได้ แต่ก็นำเงินไปใช้จ่ายในทางที่ไม่ถูกต้อง”

: ครูนางกล่าวถึงสาเหตุที่ดำเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดว่า “เหตุที่เด็ก (หมายถึงดำ) กระทำความผิด เพราะสภาพแวดล้อม เพื่อน และเจ้าพนักงานตำรวจในท้องที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในเรื่องที่เกี่ยวกับมีผู้จำหน่ายยาเสพติดให้แก่เด็ก ในพื้นที่ที่เด็กอาศัยอยู่มีผู้จำหน่ายยาเสพติดจำนวนมาก”

: ครูวิทย์เล่าให้ฟังถึงการกระทำความผิดของดินว่า “เจ้าพนักงานตำรวจของสถานีตำรวจนครบาลวัดพระยาไกร จับกุมตัวดินได้เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๓ ในข้อหาร่วมกันปล้นทรัพย์ผู้อื่น โดยส่งเด็ก (หมายถึงดิน) ไปยังบ้านเมตตา ต่อมาเด็กให้การรับสารภาพ ตามและยายของเด็กจึงประกันตัวออกมา” ครูวิทย์สรุปว่า “เหตุที่เด็ก (หมายถึงดิน) กระทำความผิด เพราะถูกเพื่อนล่อลวง คือ รุ่นพี่ที่หลอกว่าจะพาไปเที่ยว เด็กเชื่อคนง่าย”

ลักษณะและรูปแบบในการกระทำความผิด

จากผลการศึกษาพบว่า กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย เข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาในลักษณะที่เป็นตัวการ (กระทำความผิดโดยตนเองลำพัง) มากที่สุด รวมจำนวน ๑๐ คน รองลงมาคือลักษณะของตัวการร่วม (ร่วมกับบุคคลอื่นกระทำความผิด) รวมจำนวน ๕ คน และตกเป็นเหยื่อ จำนวน ๑ คน สำหรับลักษณะและรูปแบบอื่นๆ ได้แก่ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน และผู้ถูกใช้ หรือถูกล่อลวงเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ไม่พบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เช่น

- กระทำความผิดเพราะต้องการหาเงินไปเที่ยว และถูกชักจูง

: ครูนันท์เล่าว่า “เด็ก (หมายถึงไก่) ถูกชักจูงและถูกล่อลวงจากกลุ่มเพื่อนที่รู้จักกันมานานและมีอายุมากกว่า ทำให้เด็กหลงเชื่อ ในระยะแรกกลุ่มเพื่อนรุ่นพี่จะพาไปเที่ยว ไปกิน ไปเล่นเกมส์ เมื่อไม่มีเงินเที่ยวก็วางแผนกันลักทรัพย์เพื่อหาเงินมาใช้จ่าย”

- กระทำความผิดเพราะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งผลักดัน

: ครูนางกล่าวถึงสาเหตุที่ดำเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดว่า “เหตุที่เด็ก (หมายถึงดำ) กระทำความผิด เพราะสภาพแวดล้อม เพื่อน

- กระทำความผิดเพราะต้องการใช้ชีวิตอยู่รอดในกลุ่ม

: ครูก้อยเล่าให้ฟังถึงพฤติกรรมในคดีว่า “เด็ก (หมายถึงขวาน) โดนเพื่อนบังคับให้ไปล้วงกระเป๋าของผู้โดยสารในสถานีขนส่งหมอชิต ถือเป็นผูกล่อลวงจากกลุ่มเพื่อนที่โตกว่า” สำหรับสาเหตุที่ขวานร่วมกระทำความผิดด้วยนั้น ครูก้อยบอกว่า “เพราะต้องการเข้าไปอยู่ในกลุ่มเพื่อนและได้รับการยอมรับจากเพื่อน ต้องการเข้าไปอาศัยอยู่ในหมอชิตได้อย่างปลอดภัยจากการถูกทำร้าย และต้องการมีชีวิตรอดไปวัน ๆ ”

- กระทำความผิดเพราะถูกล่อลวง

: ครูวิทย์เล่าให้ฟังถึงการกระทำความผิดดังกล่าวของดินว่า “เจ้าพนักงานตำรวจของสถานีตำรวจนครบาลวัดพระยาไกร จับกุมตัวดินได้เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๓ ในข้อหาร่วมกันปล้นทรัพย์ผู้อื่น โดยส่งเด็ก (หมายถึงดิน) ไปยังบ้านเมตตา ต่อมาเด็กให้การรับสารภาพ ตามและยายของเด็กจึงประกันตัวออกมา” ครูวิทย์สรุปว่า “เหตุที่เด็ก (หมายถึงดิน) กระทำความผิด เพราะถูกเพื่อนล่อลวง คือ รุ่นพี่ที่หลอกว่าจะพาไปเที่ยว เด็กเชื่อคนง่าย”

- กระทำความผิดเพราะต้องการเงิน คีตกะนอง

: ครูแอ้มบอกว่า “เด็ก (หมายถึงฝน) กระทบความผิดเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ต้องการมีรายได้ อยากได้เงิน รวมอยู่กับเพื่อนจึงเกิดความคิดกะนอง หลังออกมาแล้วไม่ได้กระทบความผิดซ้ำอีก”

ผลของการกระทบความผิด

จากผลที่ได้รับจากกรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) ๑๖ ราย ที่มีส่วนร่วมในการกระทบความผิดอาญา พบว่า โดยส่วนใหญ่กรณีศึกษาจะถูกส่งตัวไปบำบัด แก๊ว ฟื้นฟู ฝึกอบรม ยังสถานพินิจ และคุ้มครองเด็ก เช่น บ้านปราณี บ้านเมตตา บ้านมุขิตา รองลงมาคือ ศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุก แต่ให้รอลงอาญา และมารายงานตัวตามเงื่อนไขและเวลาที่กำหนด ในบางรายศาลตัดสินส่งตัวไปขังยังเรือนจำ บางรายเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมแต่ไม่ได้ดำเนินคดี และในบางรายไม่ได้ถูกดำเนินคดีหรือนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากข้อมูลดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทบความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อนในข้อหาที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากความต้องการเงิน ในข้อหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อม ส่วนข้อหาเกี่ยวกับความผิดทางเพศส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากความต้องการเงินที่ได้มาโดยง่ายและจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ในข้อหาเสพยาเสพติดนั้น แม้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องนำตัวเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยถือว่าเป็นผู้กระทบความผิดอาญาด้วยแล้ว แต่แนวคิดในทางสังคมที่ยอมรับกันในปัจจุบันเห็นว่า ผู้เสพยาเป็นเหยื่อ ผู้ป่วย หรือผู้ถูกกระทำในสังคม ซึ่งต้องได้รับการบำบัด ฟื้นฟู

ตารางที่ ๗

ข้อมูลเกี่ยวกับช่องทางการทราบข่าวสารของครูข้างถนน

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	ข้อหา/ เรื่อง	ช่องทางรับทราบข้อมูล ของครูข้างถนน
ครูนันท์	ไก่อ (ข)	ลักทรัพย์	เจ้าพนักงานตำรวจแจ้งให้ทราบ
ครูก้อย	ขวาน (ข)	ลักทรัพย์	เจ้าพนักงานตำรวจแจ้งให้ทราบ
ครูนาง	เอียด (ข)	ขาย CD ละเมิดลิขสิทธิ์	เด็กให้เจ้าพนักงานตำรวจติดต่อครู
	ดาว (ญ)	เสพยา	เด็กแจ้งเพื่อขอความช่วยเหลือจากครู
	ดำ (ข)	เสพยา	เด็กแจ้งเพื่อขอความช่วยเหลือจากครู
	โต (ข)	ลักทรัพย์	เด็กแจ้งเพื่อขอความช่วยเหลือจากครู
ครูเพ็ญ	เดือน (ญ)	ค้าประเวณี	เด็กเล่าให้ครูฟังหลังเกิดเหตุ
	ปลา (ข)	เสพยา	เพื่อนและภรรยาของเด็กแจ้งให้ครูทราบ

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)	กรณีศึกษา (นามสมมติ)	ข้อหา/ เรื่อง	ช่องทางรับทราบข้อมูล ของครูข้างถนน
ครูเซฟ	หมึก (ช)	ลักทรัพย์	เด็กเล่าให้ฟังเมื่อเดินทางไปเยี่ยมที่บ้าน
	เต่า (ช)	ลักทรัพย์	เด็กเล่าให้ฟังเมื่อเดินทางไปเยี่ยมที่บ้าน
ครูกร	น้ำ (ญ)	ค้าประเวณี	เด็กแจ้งเพื่อขอความช่วยเหลือจากครู
ครูวิทย์	ดิน (ช)	ปล้นทรัพย์	เด็กแจ้งเพื่อขอความช่วยเหลือจากครู
	ลม (ช)	ลักทรัพย์	เจ้าพนักงานตำรวจแจ้งให้ทราบ
ครูแอม	ฝน (ญ)	เป็นธุระจัดหาค้าประเวณี	เด็กแจ้งเพื่อขอความช่วยเหลือจากครู
ครูโจย	ตะวัน (ช)	ทำร้ายร่างกาย	เด็กเล่าให้ฟังเมื่อลงพื้นที่ไปตรวจตรา
ครูตาล	ไม้ (ช)	เสพยา (สารระเหย)	เพื่อน ๆ ในกลุ่มเล่าให้ฟังหลังเกิดเหตุ

ผลการศึกษาซึ่งแสดงสรุปตามตารางที่ ๑ พิจารณาถึงช่องทางในการรับทราบข้อมูลของกรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย ของครูข้างถนน ดังนี้

- จากการศึกษาพบว่า ครูข้างถนนจะทราบข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อนในหลายช่องทาง ได้แก่ เด็กแจ้งครูข้างถนนเมื่อเกิดเหตุเนื่องจากต้องการความช่วยเหลือ รวมจำนวน ๗ ราย เจ้าพนักงานตำรวจแจ้งให้ครูข้างถนนทราบ รวมจำนวน ๓ ราย เด็กหรือเพื่อน ๆ ของเด็กเล่าเรื่องให้ทราบเมื่อครูข้างถนนไปตรวจเยี่ยม รวมจำนวน ๕ ราย เพื่อน ๆ และภรรยาของเด็กแจ้งให้ทราบ จำนวน ๑ ราย

จากข้อมูลดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า การที่เจ้าพนักงานตำรวจแจ้งให้ครูข้างถนนทราบว่าเด็กกระทำความผิดเพื่อให้เข้ามาดูแล ช่วยเหลือ นั้น แสดงให้เห็นว่ายังคงมีเจ้าพนักงานตำรวจที่เข้าใจกระบวนการในการช่วยเหลือเด็ก และมีความสัมพันธ์อันดีกับครูข้างถนน และในบางรายที่เด็กเป็นคนแจ้งให้ครูข้างถนนทราบเพื่อเข้าไปให้ความช่วยเหลือ นั้น สะท้อนให้เห็นได้ถึงความไว้วางใจของเด็กที่มีต่อครู

๑.๔ ส่วนที่ ๔ : ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน) ที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหามีดังนี้

: **ครูนันท์** มีความเห็นว่า การที่เด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นแหล่งที่ง่ายต่อการกระทำความผิด เป็นการยากที่จะทำให้เด็กหลีกเลี่ยงหรือพ้นจากการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ครูนันท์ต้องการให้ทุกส่วนช่วยกันป้องกันปัญหา ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว สังคม โรงเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก และตัวเด็กเอง การแก้ไขปัญหามาให้เด็กเร่ร่อนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา ต้องร่วมมือกันหลายฝ่าย และทุกฝ่ายต้องมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหามา

: **ครูเพ็ญ** ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเริ่มจากการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง เมื่อครอบครัวดี ชีวิตมีความสุข จากนั้นต้องช่วยกันไม่ว่าจะเป็นระดับโรงเรียน สังคม และประเทศ ในกรณีที่เกิดปัญหาแล้วไม่ควรปล่อยปละละเลย ควรส่งเด็กกลับสู่ครอบครัว เพราะหากมาอยู่ข้างนอกนาน ๆ โอกาสจะกลับคืนสู่ที่เดิมเป็นเรื่องที่ยากมากครูวิทย์ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะว่า ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกผู้ปกครองควรเอาใจใส่เด็กให้มากยิ่งขึ้น ให้คำแนะนำ คำปรึกษาที่ถูกต้อง ไม่กดดันเด็กมากเกินไป เมื่อเด็กทำผิดควรให้กำลังใจเด็ก อย่าซ้ำเติม และคอยดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กให้เร็ว เมื่อพ้นโทษก็ต้องให้โอกาสแก่เด็ก

: **ครูแอม** ให้ความเห็นว่า “ในบางครั้งกระบวนการยุติธรรมก็ไม่มียุติธรรม เพราะส่วนใหญ่ที่รับฟังจาก Case โดนยึดเยียดข้อหาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ”

: **ครูไฉย** สรุปและให้ความคิดเห็นว่า โครงการครูตำรวจพื้นที่หัวลำโพงเปรียบเสมือนที่พึ่งพิงชั่วคราว ให้ความดูแลช่วยเหลือในขั้นต้น และส่งต่อไปยังองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง การป้องกันปัญหาต้องเริ่มจากครอบครัว และแก้ไขปัญหาก็ได้โดยการให้ความเข้าใจ ความรัก และให้อภัยแก่เด็ก

: **ครูตาล** ให้แนะนำว่า ควรให้คำปรึกษาแก่เด็ก จัดจิตแพทย์ไว้บริการ ให้ความรู้ให้โอกาส และให้อาชีพที่เหมาะสม

จากข้อมูลดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนนส่วนใหญ่) เห็นควรให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกัน

๒. ผลการศึกษารายกรณี

เสนอผลการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน) เป็นรายกรณี ๑๐ ราย

กรณีศึกษาที่ ๑

“ครูนันท์” อายุ ๓๔ ปี

“ครูนันท์” เป็นชื่อที่เด็กเร่ร่อนใช้เรียกครูที่ดูแลพวกเขา ชื่อ – สกุลจริงของครูนันท์ คือนางสาวจรรนันท์ ผาสุก ครูนันท์ อายุ ๓๔ ปี มีเชื้อชาติและสัญชาติไทย เป็นคนจังหวัดสุรินทร์ ครูนันท์ทำงานในนามครูข้างถนนมาแล้ว ๔ ปี ภายได้สังกัดสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร มีหน้าที่ดูแลเด็กเร่ร่อนในเขตพื้นที่สถานีขนส่งหมอชิต สวนจตุจักร ปัจจุบันมีเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแล ๓๐ คน เป็นผู้หญิง ๕ คน ผู้ชาย ๒๕ คน ครูนันท์เล่าว่า “ส่วนใหญ่เด็กที่อยู่ในความดูแลมีพฤติกรรมที่ดี ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ๒๗ คน มีเด็กเร่ร่อนที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิด ๓ คน โดยในจำนวน ๓ คน มีอายุเกินกว่า ๑๘ ปี ๒ คน อีก ๑ คน มีอายุ ๑๘ ปี และในจำนวนดังกล่าวเป็นตัวการในการกระทำความผิด ๑ คน อีก ๒ คน ถูกล่อลวงหรือเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ” โดยครูนันท์เล่าถึงรายละเอียดของเด็กที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปีว่า

ไก่อ (นามสมมติ) เป็นเด็กผู้ชายอายุ ๑๘ ปี มีเชื้อชาติและสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ บ้านเดิมเป็นคนจังหวัดแพร่ เรียนจบชั้น ป. ๖ ยังไม่มีครอบครัว ปัจจุบันทำงานเป็น รปภ. อยู่แถวสะพานใหม่ เตาที่ทราบพ่อของไก่อเป็นช่างทำเฟอร์นิเจอร์ แม่ไม่ได้ทำงาน ไก่อมีพี่น้องหลายคนกำลังเรียนหนังสืออยู่ แต่เดิมไก่อทำงานรับจ้างเป็นช่างซ่อมไฟฟ้า มีรายได้วันละ ๑๘๐ บาท ไก่อเล่าถึงครอบครัวให้ครูนันทฟังว่า **“ครอบครัวก็อบอุ่นดี เวลาพ่อแม่ พ่อจะชอบบ่น บางครั้งก็ด่า แต่ก็ดีที่ไม่ทำร้ายคนในครอบครัว”**

สำหรับสาเหตุที่ทำให้ไก่อกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ครูนันทับอกว่า **“พ่อของไก่อเป็นคนทำงาน มีรายได้เพียงคนเดียว ทำให้ไม่มีเงินเพียงพอจ่ายค่าเช่า ไก่อเป็นคนขี้บ่น ๆ เก็บความรู้สึกเก่ง เวลาพ่อพูดว่า บ่อยครั้ง จนทำให้ไก่อทนไม่ได้ และมีปากเสียงกับพ่อ จนต้องออกจากบ้านมาเป็นเด็กเร่ร่อน”** ครูนันทยังกล่าวถึงบุคลิกลักษณะของไก่ออีกว่า ไก่อเป็นคนไม่ชอบพูด ไม่ว่าจะโกรธหรือรู้สึกใดก็ไม่แสดงออก ทำให้ไม่รู้ว่าจะคิดอะไรอยู่ ไก่อเรียนหนังสือไม่เก่ง ทำให้ไม่อยากเรียนหนังสือ เป็นคนขี้อาย ไม่กล้าปฏิเสธเพื่อน หรือคนรู้จัก จึงมักทำตามเพื่อนอยู่เรื่อย ๆ แต่ถ้าสนิทกับใครก็จะพูดคุยและเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟัง ปัจจุบันเริ่มมาพูดคุยกับครูนันทมากยิ่งขึ้น ไก่ออาศัยอยู่แถวสะพานใหม่ เช้าห้องอยู่กับคนรู้จัก ออกค่าห้องกันคนละครึ่ง

ไก่อกระทำผิดในข้อหาลักทรัพย์ร่วมกับเพื่อนเมื่อประมาณเดือนกันยายน ๒๕๕๓ ในเขตท้องที่ของสถานีตำรวจนครบาลบางซื่อ ที่ครูนันททราบเรื่องเพราะเจ้าพนักงานตำรวจติดต่อและแจ้งให้ทราบ เจ้าพนักงานตำรวจนำตัวไก่อไปดำเนินคดี ไก่อถูกนำตัวไปฝากขังไว้ที่สถานีตำรวจ ๒ วัน และถูกนำตัวไปคุมขังที่เรือนจำคลองเปรม ๔๕ วัน ครูนันทเล่าว่า **“เด็ก (หมายถึงไก่อ) ถูกชักจูงและถูกล่อลวงจากกลุ่มเพื่อนที่รู้จักกันไม่นานและมีอายุมากกว่า ทำให้เด็กหลงเชื่อ ในระยะแรกกลุ่มเพื่อนรุ่นพี่จะพาไปเที่ยว ไปกิน ไปเล่นเกม เมื่อไม่มีเงินเที่ยวก็วางแผนกันลักทรัพย์เพื่อหาเงินมาใช้จ่าย”** หลังจากพ้นโทษมาแล้ว ไก่อบอกแก่ครูนันทว่า ไม่อยากกลับเข้าไปในนั้น (หมายถึงในเรือนจำ) อีก มันลำบากและทรมาน หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวไก่อก็ไปสมัครงานเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยมาจนปัจจุบัน ครูนันทมีความเชื่อและบอกว่า **“เด็ก (หมายถึงไก่อ) เป็นคนไม่มั่นใจในตัวเอง จึงไม่กล้าปฏิเสธ เหตุที่กระทำความผิดเพราะหลงเชื่อเพื่อน”**

ครูนันทมีความเห็นว่า การที่เด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นแหล่งที่ง่ายต่อการกระทำความผิด เป็นการยากที่จะทำให้เด็กหลีกเลี่ยงหรือพ้นจากการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ครูนันทต้องการให้ทุกส่วนช่วยกันป้องกันปัญหา ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว สังคม โรงเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก และตัวเด็กเอง การแก้ไขปัญหานี้ไม่让孩子เร่ร่อนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา ต้องร่วมมือกันหลายฝ่าย และทุกฝ่ายต้องมีความจริงใจในการแก้ไขปัญหา

กรณีศึกษาที่ ๒

“ครูก้อย” อายุ ๓๒ ปี

นางสาววิภาพร จิตตโอวาท อายุ ๓๒ ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย เป็นคนจังหวัด นครศรีธรรมราช ทำงานเป็นครูข้างถนน สังกัดสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร มาแล้ว ๕ ปี ดูแล เด็กเร่ร่อนในเขตพื้นที่จตุจักร มีเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแล ๓๐ คน เป็นเพศหญิง ๕ คน เพศชาย ๒๕ คน เด็ก ๆ เรียกหรือรู้จักครูในนามของ “ครูก้อย”

ครูก้อยเล่าว่า **“เด็กที่อยู่ในความดูแล ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่ดี ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิด ๒๗ คน มี ๓ คนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ในจำนวน ๓ คน เป็นตัวการกระทำความผิดเอง ๒ คน เป็นผู้ถูกล่อลวงหรือเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ๑ คน”** เมื่อสอบถามต่อไป ครูก้อยให้ข้อมูลว่า **“ใน ๓ คนนั้น มีอายุ ๑๖ ปี ๒๐ ปี และ ๒๔ ปี”** ครูก้อยเล่าถึง เด็กเร่ร่อนที่อายุ ๑๖ ปี ต่อไปว่า

ขวาน (นามสมมติ) เป็นเด็กชายเร่ร่อนอายุ ๑๖ ปี มีเชื้อชาติและสัญชาติไทย นับถือ ศาสนาพุทธ บ้านเดิมเป็นคนจังหวัดกาญจนบุรี เรียนจบชั้น ป. ๔ ยังไม่มีครอบครัว ปัจจุบันไม่ได้ ประกอบอาชีพใด เท่าที่ขวานเคยเล่าให้ครูก้อยฟัง พ่อของขวานทำงานรับจ้างทั่วไป มีรายได้วันละ ๑๕๐ บาท ส่วนแม่ของขวานทิ้งขวานให้อยู่กับพ่อ ครูก้อยจึงใช้คำว่า **“เป็นครอบครัวแตกแยก”** เหตุที่ขวานต้องออก จากบ้านมาเป็นเด็กเร่ร่อน ครูก้อยบอกว่า **“เป็นเพราะพ่อให้ออกจากบ้าน”** ปัจจุบันขวานพักอยู่ที่ สถานีขนส่งหมอชิต โดยครูก้อยพูดถึงลักษณะของขวานว่า **“เด็ก (หมายถึงขวาน) เป็นคนตัวเล็ก ผิวขาว ยิ้มเก่ง นัยน์ตาเศร้า ก่อนข้างคิ้ว ไม่ค่อยทำตามคำสั่งหรือคำขอร้อง ชอบทำตามใจตัวเอง”**

ครูก้อยให้ข้อมูลว่า ขวานเคยกระทำความผิดอาญา และปัจจุบันก็ยังคงกระทำความผิดอยู่ ขวานกระทำความผิดในข้อหาลักทรัพย์เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๓ ในเขตท้องที่ของสถานีตำรวจนครบาลบางซื่อ จึงถูกจับตัวส่งไปอยู่ที่บ้านเมตตา ๔ เดือน ครูก้อยเล่าให้ฟังถึงพฤติกรรมในคดีว่า **“เด็ก (หมายถึงขวาน) โดนเพื่อนบังคับให้ไปปล้นกระเป๋าของผู้โดยสารในสถานีขนส่งหมอชิต ถือเป็นผู้ถูกล่อลวงจากกลุ่มเพื่อนที่ โตกว่า”** สำหรับสาเหตุที่ขวานร่วมกระทำความผิดด้วยนั้น ครูก้อยบอกว่า **“เพราะต้องการเข้าไปอยู่ใน กลุ่มเพื่อนและได้รับการยอมรับจากเพื่อน ต้องการเข้าไปอาศัยอยู่ในหมอชิตได้อย่างปลอดภัยจากการถูก ทำร้าย และต้องการมีชีวิตรอดไปวัน ๆ ”** ปัจจุบันขวานยังคงกระทำความผิดอยู่เรื่อย ๆ โดยเน้นขโมยของ จากคนที่กำลังมินเมา และยังอยู่ร่วมกับเด็กเร่ร่อนอื่นเป็นกลุ่มบริเวณใต้สะพานสถานีขนส่งหมอชิต โดยมี หัวหน้าแก๊งค์ที่คอยสั่งการและให้ความช่วยเหลือในการหลบหนี ครูก้อยทราบถึงการกระทำความผิดของ ขวานจากเจ้าพนักงานตำรวจ

กรณีศึกษาที่ ๓

“ครูนาง” อายุ ๓๘ ปี

“ครูนาง” หรือ นางสาวนริศราภรณ์ อติพงษ์ อายุ ๓๘ ปี เชื้อชาติและสัญชาติไทย เป็นคนจังหวัดศรีสะเกษ ทำงานเป็นครูข้างถนนมา ๕ ปี สังกัดมูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพคนพิการ พระอุปถัมภ์ฯ ครูนางดูแลเด็กเร่ร่อนในบริเวณสะพานพุทธ สนามหลวง พระปิ่นเกล้าฯ และสะพานพระราม ๗ ครูนางเล่าว่า “มีเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแล ๓๘ คน แบ่งเป็นเพศหญิง ๘ คน เพศชาย ๓๐ คน เด็กส่วนใหญ่ใช้ได้ ไม่ค่อยมีส่วนร่วมกับการกระทำความผิด มีเพียง ๔ คน กระทำความผิด ๓ คน และตกเป็นเหยื่อในการกระทำความผิด ๑ คน ทั้ง ๔ คน มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี” โดยครูนางให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนทั้ง ๔ คน ดังนี้

คนแรก ชื่อ “เจียด” (นามสมมติ) เป็นเด็กเพศชาย อายุ ๑๖ ปี มีเชื้อชาติและสัญชาติไทย จบการศึกษา ป. ๔ ยังไม่มีครอบครัว เป็นคนกรุงเทพมหานคร อาชีพปัจจุบันขายพวงมาลัย พ่อเสียชีวิตแล้ว มีแม่และน้องที่ขายพวงมาลัยด้วยกัน มีรายได้วันละ ๒๐๐ – ๓๐๐ บาท ครูนางเล่าเกี่ยวกับครอบครัวของเจียดว่า “พ่อเสียชีวิต ตั้งแต่เจียดอายุ ๕ ขวบ แม่มีสามีใหม่ มีพี่น้อง ๕ คน คนโตเสียชีวิต คนที่สองและตัวเจียดเองเป็นเด็กเร่ร่อน น้องสาวอีก ๒ คน เรียนหนังสือ ในจำนวน ๕ คน มีคนละบิดา คือแม่ของเจียดมีสามีมาแล้ว ๕ คน”

สาเหตุที่เจียดกลายเป็นเด็กเร่ร่อน เนื่องจากฐานะครอบครัวยากจน รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ถูกบังคับให้ขายพวงมาลัย และไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสามีใหม่ของแม่ได้ ปัจจุบันเจียดยังไม่มีบัตรประชาชน และหารายได้โดยการขายแผ่นซีดี (ละเมิดลิขสิทธิ์) โดยนำรายได้ไปซื้อสารเสพติด เจียดพักอาศัยอยู่ข้างสะพานพุทธ ครูนางยังบอกถึงบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมของเจียดว่า “เด็ก (หมายถึงเจียด) ติดสารเสพติด ติดเกมส์ ติดเพื่อน ชอบใช้ชีวิตอิสระ เป็นคนรูปร่างผอม หน้าตาดี”

สำหรับการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาของเจียดนั้น ครูนางเล่าว่า “เด็ก (หมายถึงเจียด) รับจ้างขายแผ่นซีดีละเมิดลิขสิทธิ์ จนถูกเจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจพระราชวังจับกุมเมื่อประมาณเดือนมกราคม ๒๕๕๓ และถูกนำตัวไปอยู่ในสถานพินิจ ต่อมาแม่ของเด็กได้ขอประกันตัว ในที่สุดศาลตัดสินให้ไปรายงานตัวที่สำนักงานคุมประพฤติทุก ๓ เดือน” เหตุที่เจียดกระทำความผิดดังกล่าว เพราะต้องการมีรายได้ แต่ก็นำเงินไปใช้จ่ายในทางที่ไม่ถูกต้อง ในพื้นที่ที่เจียดอาศัยอยู่ มีผู้ที่คอยแสวงหาประโยชน์จากเด็กเร่ร่อนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด ทางเพศ และอื่นๆ เหตุที่ครูนางทราบเรื่องเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเจียดนั้น ครูนางบอกว่า “เด็ก (หมายถึงเจียด) เป็นคนแจ้งให้ตำรวจมาบอก”

คนที่สอง เป็นผู้หญิง ชื่อ “ดาว” (นามสมมติ) อายุ ๑๗ ปี เชื้อชาติและสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ เป็นคนจังหวัดสมุทรสาคร จบการศึกษาชั้น ป. ๓ ยังไม่มีครอบครัว อาชีพปัจจุบันของดาวคือรับจ้างทั่วไป ครูนางเล่าเกี่ยวกับดาวว่า “พ่อของเด็ก (หมายถึงดาว) ทำงานรับจ้างทั่วไป

มีรายได้ประมาณวันละ ๓๐๐ บาท แม่เสียชีวิตแล้ว พี่น้องของเด็กก็ทำงานรับจ้าง เดิมตัวเด็กเองเป็นขอทาน และขายบริการทางเพศ มีรายได้ไม่แน่นอน” แม่ของดาวเสียชีวิตตั้งแต่ดาวอายุได้ ๒ เดือน พ่อมีภรรยาใหม่ ดาวจึงอยู่ในความดูแลของยายและย่า จึงออกมาเป็นเด็กเร่ร่อนตั้งแต่อายุ ๘ ปี

สาเหตุที่ดาวกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ครูนางกล่าวว่า “เนื่องจากครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอ พ่อติดเหล้า แม่ใหม่ก็ติดเหล้า พี่ชายไม่ให้ความสนใจ ไม่มีความอบอุ่นในครอบครัว เด็ก (หมายถึงดาว) เอาแต่ใจตนเอง ไม่เชื่อฟังใคร เด็กติดสารเสพติด และเปลี่ยนถิ่นนอนบ่อยครั้ง ทำให้มีโรคประจำตัว และเป็นโรคทางเพศบ่อย เช่น เชื้อราในช่องคลอด” ปัจจุบันดาวพักอาศัยอยู่ที่สะพานพุทธ โดยครูนางยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของดาวว่า “มีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังผู้ปกครอง และติดสารเสพติด”

ครูนางให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของดาวว่า “ดาวถูกเจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาลจันทบุรีจับกุมเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๕๓ ในข้อหาเสพยาเสพติด และถูกส่งตัวไปอยู่สถานพินิจ (บ้านปรางค์) และส่งเข้าไปฟื้นฟูบำบัดเกี่ยวกับยาเสพติด” โดยครูนางเชื่อว่า เหตุที่ดาวกระทำความผิดเนื่องจากตัวของดาวและสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ เพราะบริเวณที่พักของดาวมีผู้ขายยาเสพติดให้ดาว เหตุที่ครูนางทราบถึงการกระทำของดาวนั้น เนื่องจากดาวแจ้งให้ทราบเพื่อขอความช่วยเหลือ

คนที่สาม “คำ” (นามสมมติ) เป็นเด็กเร่ร่อนเพศชาย อายุ ๑๗ ปี เชื้อชาติและสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ บ้านเดิมเป็นคนจังหวัดนนทบุรี จบการศึกษาป.๓ ยังไม่มีครอบครัว ครูนางเล่าถึงคำว่า “ปัจจุบันไม่ได้ทำงานอะไร เพราะยังได้รับการบำบัดฟื้นฟูเนื่องจากติดยาเสพติด พ่อของคำทำงานกึ่งเหล็ก มีรายได้ประมาณ ๘,๐๐๐ บาทต่อเดือน เดิมเด็ก (หมายถึงคำ) เป็นขอทานและรับจ้างเข็นรถเข็น มีรายได้วันละ ๒๐๐ – ๓๐๐ บาท” ครอบครัวของคำพ่อกับแม่แยกทางกันตั้งแต่คำอายุ ๕ ปี คำจึงอยู่ในความดูแลของยาย ส่วนแม่ของคำมีสามีใหม่และทอดทิ้งคำไปตั้งแต่อายุ ๕ ปี ปัจจุบันไม่สามารถติดต่อแม่ของคำได้

คำถูกเจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาลพระราชวังดำเนินคดีเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๕๓ ในข้อหาเสพยาเสพติด และถูกส่งตัวไปอยู่บ้านเมตตา (สถานพินิจ) และถูกส่งไปบำบัดยาเสพติดที่จังหวัดชลบุรี โดยครูนางกล่าวถึงสาเหตุที่คำเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดว่า “เหตุที่เด็ก (หมายถึงคำ) กระทำความผิด เพราะสภาพแวดล้อม เพื่อน และเจ้าพนักงานตำรวจในท้องที่ไม่ปฏิบัติตามที่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้จำหน่ายยาเสพติดให้แก่เด็ก ในพื้นที่ที่เด็กอาศัยอยู่มีผู้จำหน่ายยาเสพติดจำนวนมาก” เหตุที่ครูนางทราบเรื่องของคำ เนื่องจากคำขอความช่วยเหลือให้เป็นผู้ปกครอง

คนสุดท้าย “โต” (นามสมมติ) อายุ ๑๖ ปี เชื้อชาติและสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ บ้านเดิมเป็นคนจังหวัดมุกดาหาร เรียนจบชั้น ป. ๒ ยังไม่แต่งงาน ครูนางเล่าว่า “เด็ก (หมายถึงโต) มีอาชีพขอทาน รายได้ไม่แน่นอน” ครูนางได้พยายามติดต่อพ่อและแม่ของโตหลายครั้ง แต่ไม่สามารถติดต่อไป ครูนางให้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวของโตว่า “พ่อกับแม่ของเด็ก (หมายถึงโต) แยกทางกัน

เดิมเด็กอยู่ในความดูแลของแม่ ต่อมาแม่มีสามีใหม่ ก็ทิ้งให้เด็กอยู่ในความดูแลของพ่อเลี้ยง ซึ่งพิการทางร่างกาย เหตุที่เด็กต้องกลายเป็นเด็กเร่ร่อนเพราะครอบครัวยากจน และแตกแยก” โดพักอาศัยอยู่บริเวณสะพานพุทธ

ครูนางให้ข้อมูลว่า โดเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาในข้อหาลักทรัพย์เมื่อประมาณเดือนตุลาคม ๒๕๕๒ ในเขตท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร จึงถูกดำเนินคดีและส่งตัวไปสถานพินิจ เหตุที่โดลักทรัพย์ครูนางกล่าวว่า “เด็ก (หมายถึงโด) ต้องการได้สิ่งของเหมือนกับคนอื่น” เหตุที่ครูนางทราบเรื่องของโด เพราะโดขอความช่วยเหลือให้เป็นผู้ปกครอง

กรณีศึกษาที่ ๔

“ครูเพ็ญ” อายุ ๓๐ ปี

นางสาววันเพ็ญ ปิงเมือง อายุ ๓๐ ปี มีเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย เป็นคนจังหวัดน่าน ทำงานเป็นครูข้างถนนมาแล้ว ๔ ปี สังกัดสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร มีหน้าที่ดูแลเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในเขตพื้นที่ลานพระพรหม ได้สะพานคลองตาหนั่ง (บางกะปิ) ซึ่งเป็นที่รู้จักของเด็กเร่ร่อน ในนาม “ครูเพ็ญ”

ครูเพ็ญกล่าวถึงเด็กเร่ร่อนในความดูแลว่า “มีเด็กอยู่ในความดูแล ๒๒ คน เป็นผู้ชาย ๑๕ คน ผู้หญิง ๗ คน ในจำนวนทั้งหมด ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ๑๕ คน มีส่วนเกี่ยวข้อง ๗ คน ในจำนวนดังกล่าวมีอายุ ๒๐ ปี อายุ ๑๘ ปี และ ๑๗ ปี”

ครูเพ็ญให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่อายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในคนแรกว่า “เดือน” (นามสมมติ) อายุ ๑๘ ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ เป็นคนจังหวัดศรีสะเกษ เรียนชั้น ม.๑ แต่ไม่จบ ยังไม่ได้แต่งงาน อาชีพปัจจุบันคือขายบริการทางเพศ มีรายได้ ๓๐๐ – ๕๐๐ บาท ต่อวัน ครอบครัวของเด็กคนทำงานรับจ้างทั่วไป พ่อเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัย มีรายได้วันละ ๒๐๐ บาท โดยครูเพ็ญยังกล่าวว่า “ครอบครัวของเด็ก (หมายถึงเดือน) แตกแยก พ่อแม่หย่ากัน เด็กจึงอาศัยอยู่กับพ่อ”

สำหรับสาเหตุที่เดือนต้องกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ครูเพ็ญกล่าวว่า “เนื่องจากครอบครัวมีรายได้น้อย จึงต้องการเงิน พ่อปล่อยปละละเลย ไม่สนใจดูแล และเด็ก (หมายถึงเดือน) เอง ก็เป็นเด็กรักอิสระ ชอบสนุก” ปัจจุบันเดือนไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน สัญจรไปเรื่อย ๆ อาศัยอยู่กับญาติบ้าง เพื่อนบ้าง และชอบหลับนอนกับแขกที่ใช้บริการ ในอดีตอยู่บริเวณปทุมวัน ปัจจุบันไปอยู่ที่พญา นอกจากนั้นครูเพ็ญยังอธิบายถึงลักษณะของเด็กคนอื่นว่า “สูง ๑๕๐ เซนติเมตร ผิวดำแดง พฤติกรรมค่อนข้างชอบยุ่งเกี่ยวกับผู้ชาย ชอบให้ผู้ชายรัก”

เดือนกระทำความผิดในข้อหาขายบริการทางเพศ ในเขตท้องที่ปทุมวันแต่ไม่ถูกดำเนินคดีใด ๆ โดยครูเพ็ญกล่าวว่า “เหตุที่เด็ก (หมายถึงเดือน) ขายบริการทางเพศเพราะอยากได้เงิน เด็กเป็นคนฟุ้งเฟ้อ และปัจจุบันยังคงกระทำความผิดซ้ำอีก โดยจะเร่ขายบริการทุกเมื่อถ้ามีโอกาส” ครูเพ็ญทราบถึงการกระทำของเด็กเนื่องจากเดือนเล่าให้ฟัง และเดือนบอกว่าไม่ต้องการช่วยเหลือใด ๆ

สำหรับเด็กคนที่สอง “ปลา” เด็กเร่ร่อนเพศชาย อายุ ๑๗ ปี มีเชื้อชาติและสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ เป็นคนกรุงเทพมหานคร เรียนไม่จบ ป. ๖ โดยครูเพ็ญเล่าว่า “เด็ก (หมายถึงปลา) มีคู่สมรสแล้ว โดยเด็ก (หมายถึงปลา) ต้องอุปการะดูแลภรรยาซึ่งมีอายุ ๑๕ ปี ภรรยาไม่ได้ทำงาน และไม่ได้เรียนหนังสือ และดูแลบุตรบุญธรรมอายุ ๑ ปี” อาชีพปัจจุบันของปลาคือขายบริการทางเพศ ครอบครัวเดิมของปลาไม่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป พ่อของปลาขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง มีรายได้วันละ ๑๐๐ – ๒๐๐ บาท ครูเพ็ญพูดถึงครอบครัวของปลาว่า “ครอบครัวของเด็ก (หมายถึงปลา) แยกแยก บิดา มารดาหย่าร้าง เด็กจึงอาศัยอยู่กับบิดา” ครูเพ็ญจึงสรุปสาเหตุที่ปลากลายเป็นเด็กเร่ร่อนว่า เกิดจากความยากจน และพ่อแม่หย่าร้าง พ่อแม่ของปลามีลูกมากถึง ๕ คน ปลาที่มีที่พักอาศัยอยู่ได้สะพาน บางครั้งอยู่บ้านเช่าในเขตปทุมวัน ครูเพ็ญพูดถึงบุคลิกลักษณะของปลาว่า “เด็ก (หมายถึงปลา) ผอม ผิวขาว หน้าตา ผิวพรรณดี แต่มีพฤติกรรมไม่เชื่อฟังใคร นิสัยค่อนข้างก้าวร้าว”

ปลาถูกเจ้าพนักงานตำรวจของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันจับกุมเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ในข้อหาเสพยาเสพติด จึงถูกดำเนินคดีและถูกส่งตัวไปยังสถานพินิจ โดยครูเพ็ญกล่าวถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดดังกล่าวว่า “เป็นเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และถูกล่อลวง โดยเด็ก (หมายถึง) ปลาจะเริ่มจากการดมกาว และเปลี่ยนเป็นสารเสพติดอื่นที่รุนแรงขึ้น” เหตุที่ครูเพ็ญทราบเรื่องของปลา เพราะเพื่อน ๆ และภรรยาของเด็กแจ้งให้ทราบ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานี้ ครูเพ็ญให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเริ่มจากการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง เมื่อครอบครัวดี ชีวิตมีความสุข จากนั้นต้องช่วยกันไม่ว่าจะเป็นระดับโรงเรียน สังคม และประเทศ ในกรณีที่เกิดปัญหาแล้วไม่ควรปล่อยปละละเลย ควรส่งเด็กกลับสู่ครอบครัว เพราะหากมาอยู่ข้างนอกนาน ๆ โอกาสจะกลับคืนสู่ที่เดิมเป็นเรื่องที่ยากมาก

กรณีศึกษาที่ ๕

“ครูเซฟ” อายุ ๓๕ ปี

“ครูเซฟ” นายอรุณ ถนอมธรรม อายุ ๓๕ ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำงานเป็นครูช่างถนนมาแล้ว ๕ ปี ภายใต้งค์คุณมูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ในพระอุปถัมภ์ฯ ครูเซฟดูแลเด็กเร่ร่อนในเขตพื้นที่อโศก และคลองเตย มีเด็กเร่ร่อนอยู่ในความดูแล จำนวน ๒๐ คน ในจำนวนดังกล่าวมีเด็กเร่ร่อนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ๑๐ คน อีก ๑๐ คน ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ โดยในจำนวน ๑๐ คนนั้น มีเด็กเร่ร่อนที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี จำนวน ๒ คน ซึ่งครูเซฟเล่าให้ฟังถึงเด็กเร่ร่อน ๒ คนนั้น ดังนี้

คนแรก “หมึก” (นามสมมติ) เป็นเด็กผู้ชาย อายุ ๑๗ ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ศาสนาพุทธ มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่กรุงเทพมหานคร บริเวณคลองเตย จบการศึกษาชั้น ป. ๒ ปัจจุบันมีอาชีพเช็ดกระจกจรด บริเวณสี่แยกของถนนอโศก – สุขุมวิท แม่ และพี่น้องของหมึกมีอาชีพรับจ้างทั่วไป

มีรายได้ต่อวัน ๒๐๐ บาท พ่อของหมึกเสียชีวิตนานแล้ว แม่ของหมึกเข้า – ออก เรือนจำอยู่ตลอดเวลา เด็ก ๆ จึงอยู่กับญาติ

สาเหตุที่หมึกต้องกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ครูเซฟเล่าว่า **“เป็นเพราะผู้ปกครองของเด็ก (หมายถึงหมึก) ไม่มีเงินส่งให้เด็กเรียน แม่ของเด็กติดสุรา และการพนัน ส่วนตัวของเด็กเองก็คิดสารระเหย”** หมึกยังคงอาศัยอยู่กับแม่ที่ชุมชนแออัดคลองเตย โดยครูเซฟอธิบายถึงบุคลิกของหมึกว่า **“เป็นเด็กเรียบร้อย แต่ขาดโอกาส และชอบตามเพื่อน”**

หมึกกระทำความผิดในข้อหาลักทรัพย์ในตลาดอโศก เจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาลทองหล่อจับกุมเมื่อประมาณเดือนมกราคม ๒๕๕๑ ศาลตัดสินให้รอลงอาญา และต้องไปรายงานตัวเป็นเวลา ๑ ปี ครูเซฟบอกว่า **“เหตุที่เด็ก (หมายถึงหมึก) กระทำความผิดเพราะเพื่อนชักจูง และไม่ได้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก เหตุที่ทราบเรื่องเพราะเดินทางไปเยี่ยมเด็กที่บ้าน”**

ในส่วนของเด็กคนที่สอง **“เต่า”** อายุ ๑๗ ปี เชื้อชาติและสัญชาติไทย ศาสนาพุทธ มีภูมิลำเนาอยู่บริเวณคลองเตย กรุงเทพมหานคร จบการศึกษา ป.๗ ยังไม่ได้แต่งงาน อาชีพปัจจุบันคือ เชื้อดกระจกรถยนต์ บริเวณสี่แยกอโศก อาชีพเดิมของครอบครัวของเต่าคือรับจ้าง มีรายได้วันละ ๒๐๐ บาท ปัจจุบันพ่อของเต่าเสียชีวิตแล้ว

ครูเซฟพูดถึงสาเหตุที่เต่ากลายเป็นเด็กเร่ร่อนว่า **“เพราะครอบครัวยากจน ไม่มีเงินใช้จ่าย และครอบครัวของเด็กแตกแยก แม่มีสามีใหม่ ปัจจุบันเด็ก (หมายถึงเต่า) ยังติดสารระเหยด้วย”** เต่าอาศัยอยู่กับเพื่อน ๆ ในชุมชนพัฒนาใหม่ คลองเตย กรุงเทพมหานคร ครูเซฟอธิบายถึงบุคลิกของเต่าว่า **“เป็นเด็กเงียบขรึม ไม่ค่อยเชื่อฟังใคร”**

เต่าเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดอาญา กล่าวคือ ถูกเจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาลทองหล่อจับกุมเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๕๑ เนื่องจากลักทรัพย์ในตลาดอโศก ศาลตัดสินและรอลงอาญา ๑ ปี โดยให้ไปรายงานตัวตามที่ศาลกำหนด เหตุที่เต่ากระทำความผิด ครูเซฟบอกว่า **“เนื่องจากชอบตามเพื่อน และเป็นคนอยากลอง ขาดความยั้งคิด”** ครูเซฟทราบเรื่องของเต่าเพราะไปเยี่ยมเต่าที่บ้าน แล้วเต่าเล่าให้ฟัง

ครูเซฟให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะว่า การแก้ไขปัญหาคือประสบความสำเร็จได้ ชุมชนต้องช่วยกันสอดส่องดูแลเด็กในชุมชนของตนเอง โดยเฉพาะเด็กที่พ่อแม่ไม่เอาใจใส่ เพราะเด็กจะขาดที่พึ่งพา นอกจากนี้ควรช่วยเหลือเรื่องการศึกษาให้กับเด็ก และครอบครัว ทั้งสร้างค่านิยมให้เด็กรู้จักอดออม

กรณีศึกษาที่ ๖

“ครูกร” อายุ ๓๒ ปี

นายทีปกร สังข์ทอง อายุ ๓๒ ปี เชื้อชาติ ไทย สัญชาติไทย เป็นคนจังหวัดสุรินทร์ ทำงานเป็นครูข้างถนน สังกัดสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร มาเป็นเวลา ๗ ปี มีหน้าที่ดูแลเด็กเร่ร่อนในเขตราชบุรีบูรณะ เด็ก ๆ รู้จักและเรียนนายทีปกรว่า “ครูกร”

“ครูกร” ดูแลเด็กเร่ร่อนจำนวน ๓ คน โดยครูกรเล่าว่า “เด็กที่อยู่ในความดูแล มีเด็กที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา ๒ คน อีก ๑ คน ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ แต่เด็กเร่ร่อนที่กระทำความผิดมีอายุ ๑๗ ปี จำนวน ๑ คน และมีอายุ ๑๘ ปี จำนวน ๑ คน” เมื่อสอบถามเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ครูกรจึงเล่าต่อไปว่า

เด็กคนแรก “น้ำ” เด็กเร่ร่อนเพศหญิง อายุ ๑๗ ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ เป็นคนกรุงเทพมหานคร จบการศึกษาม.๑ ครูกรเล่าว่า “เด็ก(หมายถึงน้ำ) มีลูกแล้ว ๑ คน อายุ ๑ ปี เด็กมีอาชีพค้าประเวณี” ครอบครัวเดิมของน้ำพ่อมีอาชีพค้าขาย มีรายได้เดือนละ ๕,๐๐๐ บาท แม่ทำงานรับจ้าง และเล่าถึงครอบครัวของน้ำว่า “พ่อ แม่ และน้องของเด็ก (หมายถึงน้ำ) อาศัยอยู่ที่ห้องเช่าเพื่อทำการค้าขาย อยู่ติดถนน พ่อมีปัญหาเกี่ยวกับเด็ก เพราะไม่พูดกับเด็กเลย ทำให้เด็กเกิดความน้อยใจ” ครูกรสรุปสาเหตุที่ทำให้น้ำกลายเป็นเด็กเร่ร่อนว่า “รายได้ของครอบครัวไม่พอกับรายจ่าย เพราะการค้าขายไม่ดี ขาดทุน และพ่อไม่พูดกับน้ำทำให้น้ำเกิดความน้อยใจ นอกจากนี้น้ำชอบเที่ยวติดเพื่อน จึงหนีออกจากบ้าน นาน ๆ จึงจะกลับบ้านสักครั้ง” ครูกรยังพูดถึงน้ำว่า “เด็ก (หมายถึงน้ำ) ค้าประเวณี และเกิดตั้งท้องทำให้เกิดความเครียด หาทางออกไม่ได้”

ปัจจุบันน้ำพักอาศัยอยู่กับพ่อและแม่ที่บ้าน และบางครั้งไปอาศัยอยู่กับเพื่อนที่ทำอาชีพค้าประเวณีเหมือนกัน ครูกรกล่าวถึงลักษณะและพฤติกรรมของน้ำว่า “เป็นเด็กก้าวร้าว เป็นเด็กที่มีอารมณ์เดียวดี เดียวร้าย ไม่พอใจใครจะด่าด้วยถ้อยคำหยาบคายทันที แต่งตัวไม่เหมาะสม ชอบนุ่งกระโปรงสั้น”

น้ำเคยเล่าให้ครูกรฟังว่าเคยค้าประเวณีหลายครั้ง และถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมและดำเนินคดี แต่คดีที่ครูกรได้เข้าช่วยเหลือน้ำ ก็เป็นคดีที่น้ำกระทำความผิดในข้อหาความผิดทางเพศเช่นกัน โดยเจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาลราชบุรีบูรณะจับกุมตัวเมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๕๓ เนื่องจากน้ำค้าประเวณี แต่ไม่ได้ดำเนินคดีใด ๆ คงส่งตัวน้ำไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ครูกรบอกว่า “เหตุที่น้ำกระทำความผิดเนื่องจากไม่มีเงินเที่ยว และไม่มีเงินใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ปัจจุบันเด็ก (หมายถึงน้ำ) ยังคงกระทำความผิดซ้ำและบ่อยครั้ง เพราะได้เงินง่าย” นอกจากนี้การที่น้ำเข้ากับครอบครัวไม่ได้ก็เพราะมีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่ยอมใคร ทำให้อ่านไม่พูดด้วย น้ำจึงเกิดความน้อยใจไม่ยอมกลับบ้าน

เหตุที่ครูกรทราบถึงการกระทำความผิดของน้ำ เนื่องจากน้ำแจ้งให้ทราบเพื่อขอความช่วยเหลือ

กรณีศึกษาที่ ๑

“ครู (พ่อ) วิทย์” อายุ ๔๑ ปี

นายสุวิทย์ น้ามณี อายุ ๔๑ ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย เป็นคนจังหวัดร้อยเอ็ด ทำงานเป็นครูข้างถนนมาเป็นเวลาประมาณ ๑๑ ปี ภายได้สังกัดมูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ในพระอุปถัมภ์ฯ นายสุวิทย์ดูแลเด็กเร่ร่อนในเขตพื้นที่บางรัก ปทุมวัน และประเวศ เด็ก ๆ เรียกนายสุวิทย์ซึ่งเป็นครูข้างถนนของเขาว่า “พ่อวิทย์”

“พ่อวิทย์” หรือ “ครูวิทย์” ของเด็ก ๆ มีเด็กเร่ร่อนอยู่ในความดูแล จำนวน ๑๒ คน เป็นเพศหญิง ๕ คน เพศชาย ๗ คน ในจำนวนดังกล่าวมีเด็กที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดอาญาเพียง ๒ คน โดยครูวิทย์เล่าถึงเด็กดังกล่าวว่า

“ดิน” (นามสมมติ) เป็นเด็กชายอายุ ๑๖ ปี เชื้อชาติและสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ เป็นคนกรุงเทพมหานคร เดิมอาศัยอยู่เขตบางคอแหลม จบการศึกษา ป. ๕ ยังไม่ได้แต่งงาน อาชีพเดิมที่ดินทำมาจนถึงปัจจุบันคือ รับจ้าง ได้รับค่าจ้างวันละ ๒๕๐ บาท ครูวิทย์พูดถึงครอบครัวของดินว่า “พ่อแม่ของเด็ก (หมายถึงดิน) แยกทางกัน เด็กจึงอาศัยอยู่กับตา – ยาย ในชุมชนสะพานแขวน เขตบางคอแหลม กรุงเทพฯ” และสรุปเหตุที่ทำให้ดินกลายเป็นเด็กเร่ร่อนว่า “ผู้ปกครองไม่มีเงินส่งให้เรียนหนังสือ ครอบครัวมีฐานะยากจน พ่อแม่แยกทางกัน แม่ของเด็ก (หมายถึงดิน) ถูกจับดำเนินคดีในข้อหาจำหน่ายยาบ้า เด็กจึงค่อนข้างเกรง ไม่สนใจเรียน และเด็กยังไม่มีเอกสารทางทะเบียนราษฎร” ดินยังคงพักอาศัยอยู่กับตาและยายที่บ้านไม้หลังเล็ก ๆ ในชุมชนแออัดใต้สะพานแขวน ครูวิทย์อธิบายถึงบุคลิกและพฤติกรรมของดินว่า “เป็นเด็กพูดจาห้วน ๆ ลั่น ๆ ไม่ค่อยสุภาพ ไม่ชอบสูงส่งกับใคร และอารมณ์ร้อน”

ดินเคยถูกเพื่อนรุ่นพี่หลอก โดยบอกว่าจะพาไปเที่ยว เมื่อดินขึ้นรถแท็กซี่ไปด้วยเพื่อนรุ่นพี่ก็ทำการปล้นทรัพย์ ต่อมาดินถูกจับได้ระหว่างหลบหนี ครูวิทย์เล่าให้ฟังถึงการกระทำผิดดังกล่าวของดินว่า “เจ้าพนักงานตำรวจของสถานีตำรวจนครบาลวัดพระยาไกร จับกุมตัวดินได้เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๓ ในข้อหาร่วมกันปล้นทรัพย์ผู้อื่น โดยส่งเด็ก (หมายถึงดิน) ไปยังบ้านเมตตา ต่อมาเด็กให้การรับสารภาพ ตาและยายของเด็กจึงประกันตัวออกมา” ครูวิทย์สรุปว่า “เหตุที่เด็ก (หมายถึงดิน) กระทำความผิด เพราะถูกเพื่อนล่อลวง คือ รุ่นพี่หลอกว่าจะพาไปเที่ยว เด็กเชื่อคนง่าย” เหตุที่ครูวิทย์ทราบเรื่องเพราะดินแจ้งให้ทราบเพื่อขอความช่วยเหลือ

เด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแลของครูวิทย์และเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดอาญาอีกคนหนึ่ง ได้แก่ “สม” (นามสมมติ) เป็นเด็กชาย อายุ ๑๕ ปี เชื้อชาติและสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ

เป็นคนจังหวัดเพชรบุรี ยังไม่ได้แต่งงาน จบการศึกษา ป. ๖ ครูวิทย์บอกว่า **“เด็ก (หมายถึงลม) ไม่ได้ทำงาน เพราะปัจจุบันยังอยู่ในสถานสงเคราะห์”** ครอบครัวเดิมของลมมีอาชีพรับจ้าง ลมพักอาศัยอยู่กับยาย และน้าชาย เนื่องจากพ่อและแม่แยกทางกัน พี่สาวของลมก็ถูกส่งไปอยู่สถานสงเคราะห์เช่นกัน บ้านที่ลมอาศัยอยู่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว

สำหรับสาเหตุที่ลมต้องกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ครูวิทย์เล่าว่า **“เนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจน พ่อ – แม่แยกทางกัน ครอบครัวแตกแยก ยายของเด็ก (หมายถึงลม) ไม่สามารถดูแลได้ เด็กจึงถูกส่งเข้าสถานสงเคราะห์แล้วถูกส่งต่อไปเรื่อย ๆ ”** ลมยังพักอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์ บ้านภูมิเวทมาจนถึงปัจจุบัน โดยครูวิทย์เล่าถึงลักษณะและพฤติกรรมของลมว่า **“เป็นเด็กอารมณ์ร้อน หงุดหงิดง่าย มีข้างขาพิการ”**

ลมกระทำความผิดในข้อหาลักทรัพย์ จนถูกเจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาลหัวหมากจับกุมเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๑ และถูกส่งตัวไปบ้านเมตตา จากนั้นถูกส่งตัวไปที่บ้านมุขิตาเป็นเวลา ๒ ปี เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในวันเกิดเหตุลมเดินผ่านหน้าร้านขายของพบว่ามีรถจักรยานจอดอยู่ เมื่อไม่มีคนเห็นจึงขโมยรถจักรยานหลบหนีไป โดยครูวิทย์บอกว่า **“เหตุที่เด็ก (หมายถึงลม) กระทำความผิดเนื่องจากอยากมีจักรยานไว้ขี่”** ลมได้รับการบำบัดและได้เรียนจากการศึกษา นอกโรงเรียน ครูวิทย์ทราบเรื่องการกระทำความผิดของลมจากเจ้าพนักงานตำรวจ

ครูวิทย์ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะว่า ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาลมผู้ปกครองควรเอาใจใส่เด็กให้มากยิ่งขึ้น ให้คำแนะนำ คำปรึกษาที่ถูกต้อง ไม่กดดันเด็กมากเกินไป เมื่อเด็กทำผิดควรให้กำลังใจเด็ก อย่าซ้ำเติม และคอยดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กให้เร็ว เมื่อพ้นโทษก็ต้องให้โอกาสแก่เด็ก

กรณีศึกษาที่ ๘

“ครูแอม” อายุ ๓๔ ปี

“ครูแอม” ชื่อที่เด็กเร่ร่อนรู้จักและเรียกขานครูข้างถนนที่มีชื่อเสียงจริงว่า นางสาวสุวารี ศรีคำ อายุ ๓๔ ปี เชื้อชาติและสัญชาติไทย ครูแอมเป็นคนจังหวัดนครปฐม เป็นครูข้างถนนมาประมาณ ๔ ปี ภายใต้งค์สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ดูแลเด็กเร่ร่อนในพื้นที่สะพานพระปกเกล้า โป๊ะเรือสะพานพุทธ มีเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแล ๓๐ คน เป็นเพศหญิง ๑๐ คน และเพศชาย ๒๐ คน ครูแอมบอกว่า **“มีเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแลเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดอาญารวม ๕ คน แต่เด็กเร่ร่อนที่กระทำความผิดและมีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี มีจำนวน ๑ คน”** เมื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนดังกล่าว ครูแอมเล่าว่า

“ฝน” เป็นเด็กเร่ร่อนเพศหญิง อายุ ๑๗ ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ศาสนาพุทธ ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดชลบุรี จบการศึกษาระดับ ปวช. ยังไม่ได้แต่งงาน แต่มีบุตร ๑ คน บุตรของฝนอายุ ๑ ปี ครูแอมบอกว่า **“เด็ก (หมายถึงฝน) รับจ้างทำงานทั่วไป พ่อเสียชีวิตแล้ว แม่ค้าขายแม่แต่งงานใหม่ เด็กจึงอาศัยอยู่กับย่า เหตุที่เด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อน เพราะมีปัญหาทางครอบครัว และ**

มีปัญหาจากตัวเอง เนื่องจากเด็กเป็นคนติดเพื่อน” ฝนเช่าห้องอยู่กับเพื่อนที่ชุมชนวงเวียนใหญ่ ปัจจุบันทำงานรับจ้าง ครูแอมพูดถึงลักษณะและพฤติกรรมของฝนว่า **“ชอบโกหก มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ชอบผู้หญิงด้วยกัน”**

ครูแอมให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดของฝนว่า ฝนถูกเจ้าพนักงานตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลบุปผารามจับกุมในข้อหาเป็นธุระจัดหา (ค้าประเวณี) ศาลตัดสินส่งตัวฝนไปฝึกอบรมที่สถานพินิจ (บ้านปรางค์) เป็นเวลา ๑ ปี โดยครูแอมบอกว่า **“เด็ก (หมายถึงฝน) กระทำความผิด เพราะรู้ทำไม่ถึงการฉ้อ ต้องการมีรายได้ อยากได้เงิน รวมอยู่กับเพื่อนจึงเกิดความคิดคะนอง หลังออกมาแล้วไม่ได้กระทำความผิดซ้ำอีก”** เหตุที่ครูแอมทราบเรื่องเนื่องจากฝนขอความช่วยเหลือให้เป็นผู้ปกครอง และให้ช่วยติดต่อญาติของฝน

ครูแอมให้ความเห็นว่า **“ในบางครั้งกระบวนการยุติธรรมก็ไม่ยุติธรรม เพราะส่วนใหญ่ที่รับฟังจาก Case โดนยึดเยียดข้อหาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ”**

กรณีศึกษาที่ ๕

“ครูโจ้ย” อายุ ๕๑ ปี

ค.ต. ชาติชาย โจ้ยสา อายุ ๕๑ ปี เชื้อชาติและสัญชาติไทย เป็นคนจังหวัดนครปฐม ใช้เวลาว่างในการทำงานเป็นครูช่างถนนมานานกว่า ๑๓ ปี ภายได้สังกัดกองตำรวจรถไฟ มีหน้าที่ดูแลเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในบริเวณสถานีรถไฟหัวลำโพง และพื้นที่ใกล้เคียง เด็กรู้จักและเรียกขานกันว่า **“ครูโจ้ย”**

“ครูโจ้ย” มีเด็กเร่ร่อนอยู่ในความดูแล จำนวน ๑๐ คน เป็นเพศหญิง ๒ คน เพศชาย ๘ คน มีเด็กที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา ๕ คน โดยในจำนวนดังกล่าวเด็กเร่ร่อนที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี มีจำนวน ๑ คน โดยครูโจ้ยเล่าว่า

“ตะวัน” เป็นเด็กชายอายุ ๑๒ ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ศาสนาพุทธ เป็นคนอำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จบการศึกษาชั้น ป.๓ ครอบครัวของตะวันประกอบอาชีพรับจ้าง พ่อของตะวันมีครอบครัวใหม่ ครูโจ้ยเล่าว่า **“เหตุที่เด็ก (หมายถึงตะวัน) ต้องเป็นเด็กเร่ร่อน เพราะครอบครัวแตกแยก และเป็นคนติดเพื่อน”** ตะวันอาศัยขานชาลาของสถานีรถไฟหัวลำโพงเป็นที่นอนหลับ ครูโจ้ยยังบอกให้ฟังอีกว่า **“เด็ก (หมายถึงตะวัน) เป็นเด็กไม่ร่าเริง ชอบหลบซ่อน แต่มีพฤติกรรมในการใช้สารเสพติด”**

เกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของตะวัน ครูโจ้ยบอกว่า **“นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น”** เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ตะวันกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ถูกจับกุมตัวและถูกดำเนินคดีโดยเจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาลพวงส์ (หัวลำโพง) โดยครูโจ้ยสรุปเหตุผลที่ตะวันกระทำความผิดว่า **“เนื่องจากลืมหัด และใช้สารเสพติด และยังกระทำความผิดอีก เพราะมีเพื่อน ๆ ยุยง**

เด็ก (หมายถึงตะวัน) ชอบทำร้ายคนที่ไม่แข็งแรง เช่น คนชรา คนขี้เมา ครูโจ้ยทราบถึงการกระทำ ความผิดของตะวันเพราะเด็กที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันเล่าให้ฟังในขณะที่ออกตรวจตราดูแลเด็กเร่ร่อนในพื้นที่

ครูโจ้ยสรุปและให้ความคิดเห็นว่า โครงการครูตำรวจพื้นที่ห้วยลำโพงเปรียบเสมือน ที่พักพิงชั่วคราว ให้ความดูแลช่วยเหลือในขั้นต้น และส่งต่อไปยังองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง การป้องกัน ปัญหาต้องเริ่มจากครอบครัว และแก้ไขปัญหาก็ทำได้โดยการให้ความเข้าใจ ความรัก และให้อภัยแก่เด็ก

กรณีศึกษาที่ ๑๐

“ครู (พ่อ) ตาล” อายุ ๕๔ ปี

ค.ต. บุญเลิศ เรืองรัมย์ อายุ ๕๔ ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย เป็นคน จังหวัดมหาสารคาม ทำงานเป็นครูข้างถนนมานานกว่า ๑๓ ปี ภายใต้งค์ดองตำรวจรถไฟ กรุงเทพมหานคร มีหน้าที่ดูแลเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในบริเวณสถานีรถไฟห้วยลำโพง เด็กรู้จักและเรียกขานกันว่า “พ่อตาล”

“ครูตาล” มีเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแลซึ่งกระทำความผิดอาญา และมีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี จำนวน ๑ คน มีชื่อว่า **“ไม้ม”** (นามสมมติ) เป็นเด็กเร่ร่อนเพศชาย อายุ ๑๕ ปี มีเชื้อชาติและสัญชาติไทย เป็นคนกรุงเทพมหานคร จบการศึกษาชั้น ป.๔ ครอบครัวของเด็กประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้วันละ ๒๐๐ – ๓๐๐ บาท ครูตาลเล่าว่า **“ครอบครัวของเด็ก (หมายถึงไม้ม) แยกแยก พ่อกับแม่แยกกันอยู่ เหตุที่ทำให้เด็กเข้าสู่การเป็นเด็กเร่ร่อนมาจากฐานะยากจน ทำให้ครอบครัวแตกแยก”** ไม้อาศัยอยู่กับเพื่อน บริเวณใต้สะพาน หรือใต้ทางด่วน

ครูตาลเล่าว่า **“เด็ก (หมายถึงไม้ม) ติดสารระเหย (ดมกาว) จึงตกเป็นเครื่องมือของผู้ใหญ่ ที่ประกอบอาชีพที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และในบางครั้งถูกผู้ใหญ่หลอกใช้เพราะต้องการเงินไปใช้เที่ยวเตร่ ในเวลากลางคืน กรณีของเด็กคนนี้ไม่ได้ถูกดำเนินคดีใดๆ”** ที่ครูตาลทราบเรื่องของไม้ม เนื่องจากเพื่อน ๆ ในกลุ่มของเด็กเร่ร่อนเล่าให้ฟัง

ครูตาลให้ข้อคิดเห็นและข้อมูลเพิ่มเติมว่า เหตุที่เด็กต้องออกมาเร่ร่อนมีหลายปัจจัย เช่น เกิดจากปัญหาครอบครัว (บ้านแตก) ปัญหาเศรษฐกิจ ค่าครองชีพสูง ครอบครัวไม่สามารถดูแลเด็กได้ หรือสภาพแวดล้อมของสังคม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้เด็กติดเกมส์

สำหรับแนวทางในการป้องกันปัญหานั้น ครอบครัวต้องให้ความอบอุ่นต่อลูกหรือสมาชิก ในครอบครัว ใช้เวลา อบรมสั่งสอนให้เด็กไม่ออกไปนอกบ้านในเวลากลางคืน ให้ความเป็นกันเอง เช่น กอดลูกเสมือนเป็นเพื่อนกัน

ในส่วนของแนวทางในการแก้ไขปัญหาก็ ครูตาลให้แนะนำว่า ควรให้คำปรึกษาแก่เด็ก จัดจิตแพทย์ไว้บริการ ให้ความรู้ ให้โอกาส และให้อาชีพที่เหมาะสม

๓. อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาที่ได้เสนอมาตามข้างต้น สามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาตามประเด็นที่ค้นพบได้เป็นลำดับดังนี้

๓.๑ ลักษณะครอบครัวและสาเหตุของการกลายเป็นเด็กเร่ร่อน

จากการศึกษายังคงพบว่าปัญหาครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดาหย่าร้างแยกกันอยู่ บิดาหรือมารดาเสียชีวิต บิดาหรือมารดามีครอบครัวใหม่ หรือทิ้งร้าง ไม่ดูแลเอาใจใส่เด็ก หรือดูดาเด็ก เป็นเหตุผลสำคัญและเป็นปัญหาลำดับแรกที่ทำให้เด็กถูกผลักเข้าสู่การเป็นเด็กเร่ร่อน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของเด็กดังกล่าวนี้ ยังมีความเชื่อมโยงหรือมีผลมาจากการปัญหาทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ครอบครัวมีรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กต้องออกจากบ้านมาเป็นเด็กเร่ร่อน ในส่วนปัญหาที่เกิดจากตัวเด็กเอง คือ เด็กชอบเที่ยว ดัดเพื่อน เป็นเด็กเกเร นั้น แม้จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อน แต่ลักษณะและพฤติกรรมของเด็กดังกล่าวก็ย่อมมีผลมาจากปัญหาครอบครัวและปัญหาทางเศรษฐกิจ จากผลการศึกษาดังกล่าวนี้ จึงสอดคล้องกับงานวิจัยต่าง ๆ ที่ระบุว่า สาเหตุในการกลายเป็นเด็กเร่ร่อยมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาจากครอบครัว และปัญหาจากตัวเด็กเอง (นางสาวทองพูล บังศรี และคณะ, ๒๕๖๓) แต่อย่างไรก็ดี ในการศึกษาครั้งนี้ไม่พบว่า เหตุที่เด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อนมีสาเหตุมาจากปัญหาจากโรงเรียน หรือปัญหาอื่น ๆ เช่นเด็กถูกล่อลวง ดังเช่นงานวิจัยอื่น

เมื่อลักษณะของครอบครัวมีความเกี่ยวข้อง และเชื่อมโยงกับสาเหตุของการกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ประกอบกับปัญหาด้านครอบครัว เศรษฐกิจ และตัวเด็กเอง ก็ไม่อาจแยกจากกันได้อย่างชัดเจน ในการพิจารณาสาเหตุเพื่อนำไปสู่การหาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาก็ต้องกระทำโดยการพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยง ไม่อาจแก้ไขปัญหาคิด ปัญหาหนึ่งแยกจากกันได้

๓.๒ พฤติกรรมกับมูลเหตุจูงใจกับในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

ข้อหาหรือเรื่องที่เด็กเร่ร่อน (กรณีศึกษา) กระทำความผิดมากที่สุด คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งมีมูลเหตุมาจากความต้องการเงิน หรือรายได้ไปใช้จ่ายในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานในลำดับที่ ๑ ของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ นอกจากนี้ยังพบว่า ในบางรายต้องการเงินไปใช้จ่ายในการเล่นเกมส์ เสพยาเสพติด เที่ยวเตร่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นความต้องการของมนุษย์ด้านสังคม เพื่อให้เพื่อนยอมรับ ตามทฤษฎี อี อาร์ จี

สำหรับการกระทำความผิดของกรณีศึกษาในข้อหาเสพติดนั้น โดยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการพักอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทำให้เด็กถูกชักจูงเข้าไปเกี่ยวข้อง

กับยาเสพติดได้โดยง่าย ซึ่งพฤติกรรมหรือการกระทำของเด็กเร่ร่อนดังกล่าวสอดคล้องและเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ในองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมที่อธิบายว่า สภาพแวดล้อมมีส่วนผลักดันให้เด็กมีพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งพฤติกรรมดังกล่าวของเด็กถือเป็นพฤติกรรมเสี่ยงตามแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม (รศ.ดร. สุภัททา ปิณฑะแพทย์ และคณะ, ๒๕๕๐)

ในรายที่กระทำความผิดโดยการค้าประเวณี หรือเป็นธุระจัดหาหญิงบริการเพื่อค้าประเวณีนั้น พฤติกรรมของเด็กมักเป็นคนก้าวร้าว ต้องการให้คนรักมาก ๆ และเหตุที่กระทำการดังกล่าวเพราะต้องการเงินไปใช้จ่าย และเห็นว่าวิธีการดังกล่าวหาเงินง่ายกว่าวิธีการอื่น จึงเป็นพฤติกรรมเสี่ยงที่มีแนวคิดทางชีวภาพ กล่าวคือ เกิดความบกพร่องในการคิด วิเคราะห์หาความสมเหตุสมผล และเป็นพฤติกรรมเสี่ยงที่มีแนวคิดทางจิตวิทยา กล่าวคือ ต้องการแสวงหาความสุข เพื่อกลบเกลื่อนความทุกข์ (รศ.ดร. สุภัททา ปิณฑะแพทย์ และคณะ, ๒๕๕๐)

จากการศึกษายังพบว่า กรณีศึกษา(เด็กเร่ร่อน) ที่มีส่วนร่วมเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดอาญาโดยมีทั้งรายที่มีพฤติกรรมเสี่ยงชั่วคราว หมายถึง พฤติกรรมที่ไม่คิดเป็นนิสัย กับพฤติกรรมเสี่ยงแบบถาวร หมายถึง การกระทำที่มีแนวโน้มว่าจะเสียดังกล่าว เกิดอาการหมกหมุ่น

- รายที่มีพฤติกรรมเสี่ยงชั่วคราว เช่น

: หลังจากพ้นโทษมาแล้ว ไก่บอกแก่ครูนั้นที่ว่า “**ไม่ยากกลับเข้าไปในนั้น (หมายถึงในเรือนจำ) อีก มันลำบากและทรมาน**” หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวก็ไปสมัครงานเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยมาจนปัจจุบัน ครูนั้นที่มีความเชื่อและบอกว่า “**เด็ก (หมายถึงไก่) เป็นคนไม่มั่นใจในตัวเอง จึงไม่กล้าปฏิเสธ เหตุที่กระทำความผิดเพราะหลงเชื่อเพื่อน**”

: ครูวิทย์สรุปว่า “**เหตุที่เด็ก (หมายถึงดิน) กระทำความผิด เพราะถูกเพื่อนล่อลวง คือ รุ่งที่หลอกว่าจะพาไปเที่ยว เด็กเชื่อคนง่าย**”

- รายที่มีพฤติกรรมเสี่ยงแบบถาวร เช่น

: ครูเพ็ญกล่าวว่า “**เหตุที่เด็ก (หมายถึงเดือน) ขายบริการทางเพศเพราะอยากได้เงิน เด็กเป็นคนฟุ้งเฟ้อ และปัจจุบันยังคงกระทำความผิดซ้ำอีก โดยจะเร่ขายบริการทุกเมื่อถ้ามีโอกาส**”

: ครูกรบบอกว่า “**เหตุที่น้ำกระทำความผิดเนื่องจากไม่มีเงินเที่ยว และไม่มีเงินใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ปัจจุบันเด็ก (หมายถึงน้ำ) ยังคงกระทำความผิดซ้ำและบ่อยครั้ง เพราะได้เงินง่าย**”

นอกจากนี้ยังมีกรณีศึกษาที่น่าสนใจ กล่าวคือ ขวาน (นามสมมติ) ที่กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ เนื่องจากถูกเพื่อนรุ่นพี่บังคับ หากไม่ทำตามอาจไม่ได้รับการยอมรับและไม่อาจเข้ากลุ่มได้ การกระทำความผิดดังกล่าวจึงเป็นไปเพื่อความอยู่รอดของชีวิต จากปรากฏการณ์ที่ศึกษาพบดังกล่าว จะเห็นได้ว่า อิทธิพลกลุ่มก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้เด็กเร่ร่อนเข้าสู่การกระทำความผิดอาญา การแก้ไขปัญหานี้จึงต้องเข้าใจถึงพลังกลุ่มและอิทธิพลของกลุ่มด้วย

การพิจารณาความเด็กเร่ร่อนมีพฤติกรรมเสี่ยงแบบชั่วคราวหรือถาวรนั้น จะเกี่ยวข้องกับสาเหตุของการกระทำความผิด กล่าวคือ หากเด็กกระทำความผิดเพราะต้องการเงินซึ่งเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นทุกวันไม่มีที่สิ้นสุด (ความต้องการส่วนตัว) เด็กก็ยังคงต้องกระทำความผิดต่อไปเพื่อให้ได้เงินมาทดแทน แต่หากสาเหตุของการกระทำความผิดมาจากการที่เด็กเร่ร่อนถูกล่อลวง หลอกใช้ เมื่อเด็กทราบและคิดได้ก็จะหยุดการกระทำความผิดดังกล่าวด้วยตนเอง จากผลการศึกษา ข้อยาหรือพฤติกรรมเสี่ยงแบบถาวรของเด็กเร่ร่อนโดยส่วนใหญ่ได้แก่การค้าประเวณีหรือการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ

๓.๓ รูปแบบหรือลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา กรณีศึกษาโดยส่วนใหญ่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาโดยเป็น “ตัวการ” “ตัวการร่วม” ส่วนในกรณีของผู้สนับสนุน ผู้ใช้ และเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำนั้น ไม่ค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากการศึกษานี้มุ่งเน้นกลุ่มเด็กเร่ร่อนที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ซึ่งเด็กเร่ร่อนในช่วงอายุดังกล่าว ยังไม่มีอิทธิพลหรือเป็นหัวหน้ากลุ่มที่จะใช้หรือบังคับเด็กเร่ร่อนคนอื่นได้ อย่างไรก็ดี ในคดีที่เด็กเร่ร่อนเสพยาเสพติดนั้น เมื่อเด็กกระทำการดังกล่าวย่อมถือเป็นตัวการ (ผู้ลงมือกระทำความผิดด้วยตนเอง) แต่ในทางสังคมมองว่าผู้เสพยาเป็นผู้ป่วย หรือเป็นเหยื่อของบุคคลอื่น ในกระบวนการยุติธรรมจึงคัดแยกบุคคลดังกล่าวให้เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟู เพื่อให้กลับตนเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อเด็กเร่ร่อนกระทำความผิด จะได้รับโทษทางอาญานักเบาเพียงใด ด้วยวิธีการใด ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลและบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น ถ้าเด็กที่กระทำความผิดอายุเกิน ๑๔ ปี ไม่เกิน ๑๖ ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาล (บังคับ) พิจารณาความรับผิดชอบ และสิ่งอื่น ถ้าเห็นควรให้ลงโทษให้ลดมาตราส่วนโทษลงถึงหนึ่ง แต่ถ้าเห็นว่าไม่สมควรลงโทษก็สามารถนำวิธีการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๔ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น ว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยตัวไป หรือส่งเด็กไปฝึกยังสถานฝึกและอบรม ฯลฯ ก็ได้ (ดูรายละเอียดในบทที่ ๒ ข้อ ๖.๓ ความรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับเด็ก)

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “เด็กเร่ร่อนกับการมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา : กรณีศึกษาเด็กเร่ร่อนในเขตกรุงเทพมหานคร” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาถึงลักษณะส่วนบุคคลสาเหตุของการกลายเป็นเด็กเร่ร่อน การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากครูข้างถนน ผู้ซึ่งใกล้ชิดและมีส่วนสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อน

สำหรับกรณีศึกษา ได้แก่ เด็กเร่ร่อนที่เร่ร่อนอยู่ในกรุงเทพมหานคร

ส่วนผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูข้างถนนขององค์กรเครือข่ายเพื่อเด็กเร่ร่อนซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๐ ราย

๑. สรุปการศึกษา

แบ่งพิจารณาดังนี้

๑.๑ เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)

ครูข้างถนนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล เป็นเพศชายและเพศหญิงในจำนวน เท่า ๆ กัน มีอายุระหว่าง ๓๒ – ๕๔ ปี ทุกรายมีเชื้อชาติและสัญชาติไทย และเป็นคนต่างจังหวัด ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอายุงานหรือทำหน้าที่เป็นครูข้างถนนน้อยที่สุด ๔ ปี มากที่สุดถึง ๓๐ ปี ครูข้างถนนที่ดูแลเด็กเร่ร่อนในกรุงเทพมหานครทุกรายเป็นคนต่างจังหวัด ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ประการหนึ่งว่า อาชีพ “ครูข้างถนน” ยังไม่เป็นที่นิยมของคนในกรุงเทพมหานคร

ครูข้างถนนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล มีหน้าที่ดูแล ช่วยเหลือ และแนะนำเด็กเร่ร่อนในเขตพื้นที่ต่าง ๆ กัน ได้แก่ เขตจตุจักร เขตพระนคร เขตหนองแขม เขตบางกะปิ เขตคลองเตย เขตราชบุรีบูรณะ เขตบางรัก เขตปทุมวัน เขตประเวศ โดยครูข้างถนนจะแบ่งเขตพื้นที่ในการทำงาน และเด็กเร่ร่อนจะกระจุกตัวอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ เช่น บริเวณใต้สะพาน ไม่ว่าจะเป็นสะพานพุทธ สะพานพระราม ๘ สะพานพระปกเกล้า หรือในเขตชุมชนแออัด เช่น คลองเตย หัวลำโพง

๑.๒ ลักษณะส่วนบุคคลและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน

เด็กเร่ร่อนที่อยู่ในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง จึงพบข้อมูลว่าเด็กเร่ร่อนเพศชายมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาในรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ มากกว่าเด็กเร่ร่อนที่เป็นเพศหญิง เด็กเร่ร่อนที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญามีอายุน้อยที่สุด คือ ๑๒ ปี อายุมากที่สุด คือ ๑๘ ปี ทุกรายมีเชื้อชาติไทย และสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ

โดยส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กเร่ร่อนไม่จบการศึกษาภาคบังคับตามที่กฎหมายกำหนด

กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย เป็นคนที่มีพื้นเพเดิมและมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๙ ราย เป็นคนภาคกลาง จำนวน ๖ ราย ภาคเหนือ จำนวน ๑ ราย และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๒ ราย ส่วนใหญ่โสด จำนวน ๑๔ ราย มี ๑ ราย ที่มีภรรยาและบุตร ๑ คน อยู่ในความดูแล และอีก ๑ ราย เป็นเด็กเร่ร่อนเพศหญิงที่ไม่ได้สมรส แต่มีบุตร ๑ คน อยู่ในความดูแล

กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย มีรายได้จากการทำงานที่แตกต่างกันไป ได้แก่ รับจ้าง ขายเป็นช่างยนต์ พนักงานรักษาความปลอดภัย ขอด่าน เชื้อดักจระจก และขายบริการทางเพศ และไม่ทำงาน จำนวน ๕ ราย ส่วนใหญ่มีปัญหาครอบครัวแตกแยก บิดามารดาแยกทางกัน บิดาหรือมารดาเสียชีวิต หรือบิดาหรือมารดามีครอบครัวใหม่ มีเพียง ๒ ราย ที่บิดาและมารดา ยังคงอยู่ด้วยกัน แต่เด็กมีปัญหาไม่สามารถปรับตัวเข้ากับบิดาได้ จึงออกจากบ้านมาเป็นเด็กเร่ร่อน

ลักษณะและพฤติกรรมของกรณีศึกษา แบ่งได้ ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กเร่ร่อนที่มีพฤติกรรมแสดงออกทางอารมณ์อย่างชัดเจน คือ ก้าวร้าว ดื้อรั้น รักอิสระ อารมณ์ร้อน ไม่สุภาพ ชอบโกหก และกลุ่มเด็กเร่ร่อนที่มีพฤติกรรมเก็บกดหรือไม่แสดงออกทางอารมณ์ คือ ซึมเศร้า เฝียบซึม ไม่กล้า ต้องการให้มีคนรักมาก ๆ เรียบร้อย หลบซ่อน

สาเหตุที่ทำให้กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน จำนวน ๑๖ ราย) กลายเป็นเด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่ มาจากปัญหาครอบครัว รองลงมาคือปัญหาทางเศรษฐกิจ สุดท้ายคือปัญหาจากตัวเด็กเอง

๑.๓ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๖ ราย เข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาในข้อหาเกี่ยวกับทรัพย์สิน ได้แก่ ลักทรัพย์และปล้นทรัพย์มากที่สุด รองลงมาคือข้อหาเกี่ยวกับยาเสพติด และข้อหาเกี่ยวกับความผิดทางเพศ ได้แก่ ค้าประเวณี และเป็นธุระจัดหาหญิงบริการตามลำดับ โดยมีสาเหตุในการกระทำความผิดต่าง ๆ กัน ได้แก่ ต้องการเงินใช้จ่ายในการดำรงชีวิต เที่ยวเตร่ ต้องการมีชีวิตเหมือนคนอื่น ถูกชักจูงจากเพื่อนหรือรุ่นพี่ ถูกบังคับและต้องทำเพื่อความอยู่รอด ถูกล่อลวง

กรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) จำนวน 16 ราย เข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาในลักษณะที่เป็นตัวการ (กระทำความผิดโดยตนเองลำพัง) มากที่สุด รองลงมาคือลักษณะของตัวการร่วม (ร่วมกับบุคคลอื่นกระทำความผิด) และตกเป็นเหยื่อ สำหรับลักษณะและรูปแบบอื่น ๆ ได้แก่ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน และผู้ถูกใช้หรือถูกล่อลวงเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ไม่พบใน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผลที่ได้รับจากการกระทำความผิดของกรณีศึกษา (เด็กเร่ร่อน) ๑๖ ราย ส่วนใหญ่จะถูกส่งตัวไปบำบัด แก๊ว ฟื้นฟู ฝึกอบรม ยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก

ครูข้างถนนจะทราบข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อนในหลายช่องทาง ได้แก่ เด็กแจ้งครูข้างถนนเมื่อเกิดเหตุเนื่องจากต้องการความช่วยเหลือ เจ้าหน้าที่งานตำรวจแจ้งให้ครูข้างถนนทราบ เด็กหรือเพื่อน ๆ ของเด็กเล่าเรื่องให้ทราบเมื่อครูข้างถนนไปตรวจเยี่ยม

๑.๔ ความคิดเป็นและข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน)

ผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนนส่วนใหญ่) เห็นควรให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างจริงจัง

๒. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา คณะผู้ศึกษามีความเห็นว่า ควรมีแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน ภายใต้งุดมุ่งหมายและหลักการดังนี้

๑. เพื่อให้เด็กเร่ร่อนได้รับการเหลียวแล เอาใจใส่จากทุกภาคส่วนในสังคมอย่างจริงจังทั้งนี้เพื่อให้มีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดในการรับรองสิทธิเด็ก (ดูรายละเอียดบทที่ ๒ หัวข้อ ๒.๓ แนวคิดในการรับรองสิทธิเด็ก)

๒. เพื่อให้เด็กเร่ร่อนได้รับความคุ้มครองที่ครอบคลุม เพียงพอ และเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง และปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

๓. เพื่อสร้างความเท่าเทียม เป็นธรรม และสมอภาคในกฎหมายให้แก่เด็กเร่ร่อนซึ่งเป็นเด็กด้อยโอกาสซึ่งเป็นหลักการสำคัญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๔. เพื่อให้เด็กเร่ร่อนมีความปลอดภัย มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ช่วยเหลือตนเองได้ อันเป็นการดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

๕. เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม อันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

๖. เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย และกฎหมายระหว่างประเทศ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติที่ดีงามของประเทศไทย

สำหรับแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน คณะผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ

เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกค้าเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อนเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเหมาะสมควรดำเนินการดังนี้

ด้านการบริหาร

๑. กำหนดนโยบาย ข้อเสนอแนะ ประกาศ หรือวิธีอื่น ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนในสังคมเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อเด็กเร่ร่อน ตลอดจนสร้างแนวความคิดให้เกิดการตระหนักและเห็นคุณค่าของเด็กเร่ร่อนที่จะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในสังคมไทยในวันข้างหน้า

๒. กำหนดให้หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในปัจจุบันต้องทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง ทั้งในการติดต่อประสานงาน การจัดเตรียมกำลังเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ทั้งในส่วนกลางและส่วนพื้นที่

๓. เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมแบบทวิภาคี โดยเฉพาะในพื้นที่ประชาสังคมที่มีความเข้มแข็งให้เข้ามามีส่วนร่วม และมีอำนาจในการตัดสินใจเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหในพื้นที่นั้น ทั้งนี้ โดยสนับสนุนให้องค์กรเอกชน มูลนิธิ สมาคม หรือเครือข่ายทางสังคมอื่น ๆ ที่มีสถานที่ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้าน หรือชุมชนใกล้เคียงที่มีเด็กเร่ร่อนอาศัยอยู่คอยเฝ้าระวัง ติดตามประสานงานให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ให้ความรู้แก่เด็กเร่ร่อนในเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนการดำเนินคดีแทนเด็กเร่ร่อน และจัดให้มีกองทุนช่วยเหลือระหว่างดำเนินคดี

๔. กำหนดแนวปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงและให้ได้มาซึ่งข้อมูลของเด็กเร่ร่อน เช่น การจัดทำทะเบียนและสถิติ โดยกำหนดให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้ เพื่อให้กลุ่มเด็กเร่ร่อนเป็นกลุ่มที่เปิดเผยมอง สามารถตรวจสอบ ควบคุม และคุ้มครองได้โดยง่าย เพื่อให้สามารถทราบถึงสภาพ ปัญหาในการทำงาน และความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มดังกล่าวได้

ด้านนิติบัญญัติ

ควรมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดวิธีการกลั่นกรองเด็กเร่ร่อนที่กระทำความผิดอาญาหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาให้ออกจากการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เคร่งครัด ทั้งนี้ เพื่อให้โอกาสเด็กเร่ร่อนได้กลับตัวเป็นคนดีคืนสู่สังคม และไม่ซ้ำเติมเด็กด้วยกระบวนการยุติธรรม

ข้อเสนอแนะต่อสังคม

๑. สังคมควรให้ความสนใจ และให้ความสำคัญต่อปัญหาของเด็กเร่ร่อน โดยช่วยเหลือเฝ้าระวัง สอดส่องดูแล เมื่อพบการกระทำที่ผิดกฎหมาย หรือไม่เหมาะสมควรรีบแจ้งให้หน่วยงานหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทราบ

๒. ให้ความช่วยเหลือทันทีเมื่อเด็กเร่ร่อนร้องขอ

๓. จัดตั้งศูนย์ประสานงานภายในชุมชน หรือหมู่บ้านเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนได้อย่างทันท่วงที

อย่างไรก็ดี แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกเร่ร่อนที่กระทำความผิดอาญาหรือเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกระทำความผิดอาญาที่ได้เสนอไว้ เป็นเพียงแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหามาจากการศึกษาในเชิงภาพนิ่งเท่านั้น ดังนั้น หากรูปแบบและลักษณะการกระทำความผิดหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน ตลอดจนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กเร่ร่อนเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงไป แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาย่อมต้องแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์นั้น ๆ ด้วย

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

คณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ วุฒิสภา. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖.

ม.ป.ท., ม.ป.ป.

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, ดร. และคณะ, การศึกษาพื้นฐาน : โอกาสของเด็กเร่ร่อน. ม.ป.ท., ๒๕๓๘.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทย หน่วยที่ ๑-๓. พิมพ์ครั้งที่ ๕. นนทบุรี: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๔๗.

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: สิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๒.

วัลลภ ตังคณานุรักษ์ , เด็กเร่ร่อน ปัญหาและทางออก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๑.

วัลลภ ตังคณานุรักษ์ , เด็กที่ถูกกลืนในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

วิภาวี พิจิตบันดาล และคณะ. เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมไทย หน่วยที่ ๘-๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๘. นนทบุรี: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๔๖.

สุนันทา เสียงไทย และคณะ. เด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด : สภาพปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๒.

สุภัททา ปิ่นทะแพทย์, รศ.ดร. และคณะ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๐.

สุริชัย หวันแก้ว. กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร, แผนยุทธศาสตร์การปกป้องคุ้มครองเด็กในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต สำหรับเด็ก เยาวชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๗.

องค์การเฟรนด์อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย, ข้อมูลสำรวจเด็กเร่ร่อนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร สิงหาคม ๒๕๕๓. ม.ป.ท., ๒๕๕๐.

เอกสารอื่น ๆ

กมลินทร์ พินิจกุล. “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก : สิทธิเด็กในประเทศไทย.” เอกสารพิมพ์อัดสำเนา กรมประชาสงเคราะห์. “สภาพของเด็กเร่ร่อนและสาเหตุที่ทำให้เร่ร่อน.” รายงานการวิจัย กรมประชาสงเคราะห์, ๒๕๐๕.

ทองพูล บัวศรี, นางแววรุ่ง สิบงกุล. “รายงานการวิจัย โครงการถอดบทเรียนรูปแบบช่วยเหลือเด็กเร่ร่อน : กรณีครูข้างถนนและบ้านพักสำหรับเด็ก.” มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, ๒๕๕๓.

พราหม ศรีปาลวิทย์. “แนวทางการบริการและสวัสดิการแก่เด็กเร่ร่อนในโครงการครูข้างถนน ศึกษาเฉพาะกรณี : เด็กเร่ร่อนในชุมชนรังสิต”, รายงานการศึกษาวิชาการฝึกภาคปฏิบัติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

รุ่งกานดา พงษ์ธรพานิชกุล. “การทำงานช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนในสังคมไทย.”, ๒๕๕๓. (สำเนา)

วันดี กริชอนันต์. “เด็กข้างถนนย่านหัวลำโพง.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔

วิชัย รูปขำดี และคณะ. “คุณภาพทางสังคม : วิเคราะห์จากพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กไทย.” รายงานการวิจัย, ๒๕๔๕.

สำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียน. “รายงานโครงการพัฒนาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กเร่ร่อนในพื้นที่เป้าหมาย ๑๒ จังหวัด.”, ๒๕๔๗. (สำเนา)

ประวัติคณะผู้ศึกษาวิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวฉันทนา เจริญศักดิ์
วันเดือนปีเกิด	๕ มกราคม ๒๕๑๗
ประวัติการศึกษา	- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง - เนติบัณฑิต สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา - นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายธุรกิจ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง - พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - ประกาศนียบัตรกฎหมายแรงงาน สำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ตำแหน่ง-สถานที่ทำงานปัจจุบัน	เลขานุการศาลแรงงานกลาง

ชื่อ-นามสกุล	นายปรณต สุวรรณมาลา
วันเดือนปีเกิด	๓๐ ธันวาคม ๒๕๐๗
ประวัติการศึกษา	- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง - เนติบัณฑิต สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา - นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง - ประกาศนียบัตรกฎหมายมหาชน
ตำแหน่ง-สถานที่ทำงานปัจจุบัน	หัวหน้ากลุ่มสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ส่วนการสอบสวน คดีอาญา สำนักงานการสอบสวนและนิติกร

ชื่อ-นามสกุล	นายอดิสร ร่มสนธิ์
วันเดือนปีเกิด	๑ มีนาคม ๒๕๐๕
ประวัติการศึกษา	- เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช - ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ตำแหน่ง-สถานที่ทำงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่สอบสวนอาวุโสระดับสูง สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

ชื่อ-นามสกุล	นายวรพจน์ พวงสุวรรณ
วันเดือนปีเกิด	๒ เมษายน ๒๕๐๔
ประวัติการศึกษา	- ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์ – บริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ - วารสารศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ตำแหน่ง-สถานที่ทำงานปัจจุบัน	วิทยากร ๘ ว

ชื่อ-นามสกุล	นายอมรเทพ อรุโณประโยชน์
วันเดือนปีเกิด	๑๒ ธันวาคม ๒๕๐๓
ประวัติการศึกษา	- ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง - Master of Public Affairs (M.P.A.) Kentucky University, U.S.A.
ตำแหน่ง-สถานที่ทำงานปัจจุบัน	พนักงานสอบสวนคดีพิเศษชำนาญการพิเศษ (หัวหน้าศูนย์ปฏิบัติการคดีพิเศษ จังหวัดชายแดนภาคใต้) กรมสอบสวนคดีพิเศษ

ชื่อ-นามสกุล	นายสุนทร ชื่นศิริ
วันเดือนปีเกิด	๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๔
ประวัติการศึกษา	- รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะและการบริหารโครงการ) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ตำแหน่ง-สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ผู้อำนวยการส่วนวิชาการด้านยาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)

ชื่อ-นามสกุล	พ.ต.ท. สมิง รอดรัทธะ
วันเดือนปีเกิด	๗ กรกฎาคม ๒๕๐๕
ประวัติการศึกษา	- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง - ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศม.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง - หลักสูตรสารวัตร รุ่นที่ ๖๓
ตำแหน่ง-สถานที่ทำงานปัจจุบัน	รองผู้กำกับการป้องกันและปราบปราม สถานีตำรวจนครบาลดินแดง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ชื่อ-นามสกุล	นางกมลมาศ กุลเจริญ
วันเดือนปีเกิด	๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๔
ประวัติการศึกษา	- บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ - บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ตำแหน่ง-สถานที่ทำงานปัจจุบัน	พนักงานปฏิบัติงานพิเศษ ประจำธนาคารแห่งประเทศไทย ช่วยปฏิบัติงานสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงยุติธรรม

ชื่อ-นามสกุล

นางปรีดา ดีโยธา

วันเดือนปีเกิด

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๑

ประวัติการศึกษา

- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

- รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

ตำแหน่ง-สถานที่ทำงานปัจจุบัน

ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

จังหวัดสมุทรสาคร กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

กระทรวงยุติธรรม

ชื่อ-นามสกุล

ว่าที่ ร.ต. ลิทธิพร ธรรมเนียมงาม

วันเดือนปีเกิด

๓ ตุลาคม ๒๕๑๒

ประวัติการศึกษา

- ครุศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษา

ตำแหน่ง-สถานที่ทำงานปัจจุบัน

ผู้จัดการโครงการสร้างสรรค์เด็กข้างถนน (ครูข้างถนน)

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

การศึกษา เรื่อง เด็กเร่ร่อนกับการมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา : กรณีศึกษาเด็กเร่ร่อนในเขตกรุงเทพมหานคร

ด้วยเหตุที่การศึกษานี้มุ่งศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อนลักษณะทั่วไปของเด็กเร่ร่อน สาเหตุ รูปแบบ และลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นข้อมูลพิจารณาหาแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาค่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

ดังนั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล (ครูข้างถนน) อย่างครบถ้วนตรงตามประเด็นที่จะศึกษา และขณะเดียวกันก็เปิดกว้างให้ผู้ให้ข้อมูลได้อธิบายและเล่าเรื่องราวหรือข้อมูลที่ไม่ได้คาดหวังแบบสัมภาษณ์ในการศึกษานี้จึงใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

โครงสร้างของประเด็นคำถาม แบ่งเป็น ๔ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ : เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ ๒ : ลักษณะส่วนบุคคลและสาเหตุการกลายเป็นเด็กเร่ร่อน

ส่วนที่ ๓ : การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

ส่วนที่ ๔ : ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

สำหรับผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ครูข้างถนน รวมจำนวน ๑๐ ราย

ส่วนที่ ๑ เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล

๑. ชื่อ ชื่อสกุล ชื่อเล่น.....
ชื่อที่เด็กเร่ร่อนเรียก หรือรู้จัก
๒. อายุ ปี เชื้อชาติ..... สัญชาติ.....
ภูมิลำเนาเดิม.....
๓. เป็นครูข้างถนนสังกัด.....
๔. ทำงานมาแล้ว (ประมาณ).....ปี
๕. มีเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแลคน แบ่งเป็น
เพศหญิง.....คน ชาย.....คน
๖. เด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแลอยู่ในเขตพื้นที่
๗. เด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแลกับการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดอาญา
 - ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง คน มีส่วนเกี่ยวข้อง คน
 - ผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับคดีอาญา แบ่งเป็น
 - : เป็นตัวการ (กระทำความผิดเอง) คน
 - : เป็นผู้ใช้ (จ้าง วาน ยุยงให้คนอื่นทำผิด)คน
 - : เป็นผู้สนับสนุน (ช่วยเหลือให้ความสะดวกในการกระทำความผิด คน
 - : ถูกล่อลวง (เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด)คน
 - : ตกเป็นเหยื่อในการกระทำความผิด.....คน

เด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความดูแล
คนที่

ส่วนที่ ๒ ลักษณะส่วนบุคคล และสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน

๑. เพศ.....อายุ ปี เชื้อชาติ..... สัญชาติ.....
ศาสนาภูมิลำเนาเดิม.....

๒. การศึกษา.....

๓. สถานภาพสมรส.....

มีบุตร.....คน

บุตรคนที่ ๑ อายุ ปี การศึกษา/ทำงาน.....

บุตรคนที่ ๒ อายุ ปี การศึกษา/ทำงาน.....

บุตรคนที่ ๓ อายุ ปี การศึกษา/ทำงาน.....

บุตรคนที่ ๔ อายุ ปี การศึกษา/ทำงาน.....

มีคนที่อยู่ในอุปการะหรือต้องดูแลคน

คนที่ ๑ อายุ ปี เกี่ยวข้องเป็น..... การศึกษา/ทำงาน.....

คนที่ ๒ อายุ ปี เกี่ยวข้องเป็น..... การศึกษา/ทำงาน.....

คนที่ ๓ อายุ ปี เกี่ยวข้องเป็น..... การศึกษา/ทำงาน.....

๔. อาชีพ

อาชีพปัจจุบัน.....

อาชีพของครอบครัว.....

บิดาประกอบอาชีพ.....รายได้.....

มารดาประกอบอาชีพ.....รายได้.....

พี่ / น้องประกอบอาชีพ.....รายได้.....

อาชีพเดิมของเด็ก.....รายได้.....

๕. ลักษณะครอบครัว

.....

.....

๖. สาเหตุของการเป็นเด็กเร่ร่อน

O ปัญหาเศรษฐกิจ (เนื่องจาก)

.....

O ปัญหาครอบครัว (เนื่องจาก)

.....

O ปัญหาจากตัวเด็กเอง (เนื่องจาก)

.....

O ปัญหาโรงเรียน (เนื่องจาก)

.....

O ปัญหาอื่น ๆ (เนื่องจาก)

.....

๗. ปัจจุบันเด็กพักอาศัยอยู่กับบุคคลใด ที่พักอาศัยมีลักษณะใด (ได้สะพาน ข้างถนน ฯลฯ) และ
อยู่ในเขตพื้นที่ใดของกรุงเทพมหานคร

.....

.....

๘. บุคลิก ลักษณะ และพฤติกรรมของเด็กที่ครูข้างถนนสังเกตเห็น

.....

.....

ส่วนที่ ๓ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็กเร่ร่อน

๑. ในอดีตที่ผ่านมา หรือในปัจจุบัน เด็กมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาหรือไม่
(ถ้าไม่มีไม่ต้องตอบคำถามข้อถัดไป)

.....

.....

.....

๒. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาของเด็ก
(ให้ตอบโดยแยกเป็นรายคดี หรือรายเรื่อง)

๒.๑ ข้อหาเรื่อง ที่เด็กเข้าไปเกี่ยวข้อง (เช่น ลักทรัพย์ ยาเสพติด ความผิดทางเพศ ทำร้ายร่างกาย ฯลฯ)

เมื่อวันที่

ในเขตท้องที่

ผลการดำเนินคดี / ดำเนินการ

.....

พฤติการณ์แห่งคดี.....

.....

ลักษณะของการมีส่วนร่วมในการกระทำ (ตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ผู้ถูกล่อลวง(เป็นเครื่องมือ) หรือ ตกเป็นเหยื่อ)

.....

.....

สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจที่ทำให้เด็กกระทำผิดในเรื่องดังกล่าว

.....

.....

เด็กกลับมากระทำผิดซ้ำในเรื่องนี้อีกหรือไม่ (ถ้าทำผิดอีก ทำผิดเมื่อใด มีพฤติการณ์อย่างไร ลักษณะใด และมีเหตุผลใด)

.....

.....

ข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กตามข้างต้น ที่เป็นประโยชน์

.....

.....

เหตุที่ครูข้างถนนทราบถึงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดข้างต้น เนื่องจาก

- เด็กแจ้งให้ทราบเพื่อขอความช่วยเหลือ.....
- เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่น (ระบุ.....) แจ้งให้ทราบ
- ทราบเรื่องเองโดยวิธี.....
- อื่น ๆ

หน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำของเด็กดังกล่าว (เช่น สถานพินิจฯ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ หรืออื่น ๆ).....

๒.๒ ข้อหา/เรื่อง ที่เด็กเข้าไปเกี่ยวข้อง (เช่น ลักทรัพย์ ยาเสพติด ความผิดทางเพศ ทำร้ายร่างกาย ฯลฯ)

เมื่อวันที่

ในเขตท้องที่

ผลการดำเนินคดี / ดำเนินการ

.....

พฤติการณ์แห่งคดี.....

.....

ลักษณะของการมีส่วนร่วมในการกระทำ (ตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ผู้ถูกล่อลวง(เป็นเครื่องมือ) หรือ ตกเป็นเหยื่อ)

.....

.....

สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจที่ทำให้เด็กกระทำผิดในเรื่องดังกล่าว

.....

.....

เด็กกลับมากระทำผิดซ้ำในเรื่องนี้อีกหรือไม่ (ถ้าทำผิดอีก ทำผิดเมื่อใด มีพฤติการณ์อย่างไร ลักษณะใด และมีเหตุผลใด)

.....

.....

ข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กตามข้างต้น ที่เป็นประโยชน์

.....

.....

เหตุที่ครูข้างถนนทราบถึงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดข้างต้น เนื่องจาก

- เด็กแจ้งให้ทราบเพื่อขอความช่วยเหลือ.....
- เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่น (ระบุ.....) แจ้งให้ทราบ
- ทราบเรื่องเองโดยวิธี.....
- อื่น ๆ

หน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำของเด็กดังกล่าว (เช่น สถานพินิจฯ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ หรืออื่น ๆ).....

ส่วนที่ ๔ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

๑. ความคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

๒. ข้อเสนอแนะ

๒.๑ การป้องกันปัญหา.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒ การแก้ไขปัญหา.....

.....

.....

.....

.....
